#

Porta
(Jean Baptiste)

DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS, VVLGÒ DE ZIFERIS LIBRI IIII.

IOAN. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AVTORE.

CVM PRIVILEGIO

NEAPOLI,

Apud Ioa. Mariam Scotum. MDLXIII.

EXCELLENTI VIRO IOANNI SOTO PHILIPPI REGIS IN HOC REGNO A' SECRETIS,

Ioa. Maria Scotus.

EGO quidem Sote clarissime in libris, operibusq; dedicandis illud in primis obseruandum arbitror, vt ijs dedicentur, qui sua nos valeant autoritate à quibuscunque obtrectatoribus defendere, ac tueri. Quod facile assequemur, si delectum aliquem habebimus in libris nuncupandis, ne cuiquam nuncupemus, qui non & ijs vehementer delectetur, & de eisdem grauissimum ferre iudicium minimè posse videatur. Qua in re à compluribus hominibus hac nostra tempestate peccatum esse video, qui haud veriti sunt ingeniorum monimenta quibusdam Principibus consecrare, qui non modò ea non intelligere, aut re vera approbare; sed ne inspicere quidem vnquàm potuerunt. Longè aliter ego facere semper decreui, vir amplissime, in operibus, quotquot meo sumptu typis excusa in lucem prodibunt: deligamq; sem-

per aliquem ex grauissimis viris, ijsdemque bene merentibus, cui dedicem. quod si vnquàm anteà, nunc certè maximè præstiti. qui cùm opus Domini Ioa. Baptistæ Portæ de clandestinis literis, secretisque notis, quas Ziferas vocant, typis meis imprimendum suscepissem, te vnum potissimùm delegi, cui iure quodam optimo nuncuparem. Tu enim is es, qui eiuscemodi studijs magnoperè delectaris, in eisque mirum in modum excellere videris. Accedit ad hæc amor ille tuus, atque incredibile studium erga nostram hanc artem Typographicam, quam, cùm totus sis in ornanda Neapolitana republica, ideoq; te in nobilissimum huiusce vrbis Patritiorum ordinem cooptari volueris, speramus in dies Neapoli auctiorem, luculentioremque tua opera, & consilio futuram. Vt interim sileam virtutes illas animi tui egregias, ac verè diuinas: quæ vel solæ me ad hoc vehementissimè hortari possent, atque etiam impellere. Tuæ igitur partes erunt, pro tua illa singulari humanitate, animiq; celsitate, quod tibi toto animo, ac syncerè nuncupamus, hilari fronte accipere; & me tui obseruantissimum in tuorum numero retinere.

PRAEFATIO.

REQVIRENTI mihi veterum in omni rerum genere quædam manu ſcripta monumenta, vt arcani quid & abditi inde depromerem,(ita me ſemper ad hęc propenſum natura tulit) cum non ſemel contigiſſet in obſcuras quaſdam notas, & characteres impingere, quibus ſcriptores dum legentibus inuident rerum cognitionem, ex induſtria ſolent ſua ſcripta occultare, ea dimittere ſæpenumero cogebar, ad quæ magis cupiditas animum accendebat, Verùm cum ea ſit hominum conditio, vt quæ multum appetimus, eò ardentius appetamus, quò ad ea aſſequenda maior eſſe ſolet difficultas, ea de cauſa factum eſt, vt ſubſtinuerim non prius ab incœpto deſiſtere, quàm omnes eiuſmodi notas, quæ occurrerant interpretarer, nec voto fortunæ beneficium defuit, characterum enim ſignificationem accuratius perquirenti, & in hoc non parum elaboranti, res ita fœliciter ceſſit, vt huic mox inquiſitioni ſerio addictus, non paucas eiuſmodi notas interpretarer, quod cùm de cætero aliquandiu enixius quæſiuiſſem, ita profeci, vt collectis eiuſmodi quamplurimis characteribus, cum multiplex eſſet ratio interpretandi, & multorum ſcriptorum collatione comprobata, de illis librum conſcribere decreuerim: ſed quomodo id fieret, rectè primum neque ipſe ſatis intelligebam, quare circa initia, vt nonnulla ad hoc oportuna colligerem, quæ libro formam traderent, mihi labor fuit non modicus, calamo demum nonnullas præceptiones, quæ ſe memoriæ ſtatim offerebant commiſi: ne in ijs perquirendis, quoties opus eſſet nimis elaborarem, neque enim ſperabam rerum

varietate in tantum posse opus excrescere, siquidem cum huic rei intentius operam nauarē (quid enim labor non efficit?) tantum profeci, vt breui allatas vndique epistolas huiusmodi notis scriptas amicis rogantibus interpretarer, vnde eam de me apud eorum animos admirationem excitaui, vt non defuerint literarum imperiti, qui hoc mihi non aliunde, quàm ex arte magica, vel alicuius numinis afflatu prouenire existimarent, quod totum ratio contextus ex orthographiæ petita fontibus satis aperte indicabat. Sed vt videant, quibus regulis in his progrederer, quas collegeram per hos dies, dum animus grauioribus curis feriatus, leuioribus his studijs incumbit, typis excudendum curare statueram. Verùm cogitans quam varijs hominum iudicijs, & zoilorum obtrectationibus, qui sui ingenij acumen in aliorum laboribus solent experiri, illi exponerentur, qui libros in publicum emittunt, statui (lectores humanissimi) hoc opus tandiu apud me reseruari, donec illud cum aliorum librorum classe, quorum nomina in nostrę Encyclopediæ indice protulimus, simul obsolutum ederetur. Sed pluribus tandem rationibus necesse fuit consilium mutare, cum enim huius operis fama vulgaretur, dum adhuc sub incude esset, partim amicorum non paucis efflagitationibus, quos magna iamdudum legendi operis cupido incesserat, & partim inuidorum motus impulsibus, qui eius rei, cum à nemine hactenus fuisset pertentata, honorem hunc nobis inuidebant, commodum duxi rem vlterius non differre, sed diligenter editionem festinare. Nos verò negotium hoc totum in duas partes diuidemus: scilicet occultè significare, & significata percipere, vni primum & secundum, alteri tertium & quartum librum dedimus. Signa, quibus significamus, vocalia, semiuocalia, & muta, quomodo fiant, ex veterum & recentiorum præceptionibus, visibilia, quæque visum effugiant vniuerso primo libro conscripsimus, scripta

verò literis charta exaratis, & quæ interceptorem eludant, quæ labore, quæque minime interpretari poſſunt, poſtremo, quæ non ſolum intelligi, ſed ne ſuſpicionem quidem inferant ſecundo libro docuimus. Tertio quomodo interpretari ſcripta debeant, exempla duo appoſuimus, vnde lector reliqua valeat interpretari. Demum quarto libro tabulas conſcripſimus, quarum auxilio verba facilius quæſita reperiri poſſint, ne quid facilitatis & diligentiæ huic negotio deeſſe videretur.

EORVM QVAE IN OPERE TRACTANTVR INDEX.

A

oportet

SERIES CHARTARVM.

† * A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes ſunt duernæ excepta Ee, quæ eſt ternio.

ERRATA SIC CORRIGITO

		corrige
pag. 10	Antonin.	Antonini.
pag. 15	Paehtontem	Phaetontem
pag. 16	vtrumque	vtrunque
pag. 16	quadruples	quadrupes
pag. 36	Aplueius	Apuleius
pag. 39	tenni	tenui
pag. 39	obre	orbe
pag. 47	Polybius	Polyænus
pag. 48	fit	fiet
pag. 62	qnam	quam
pag. 76	CAPVT. VIII.	CAPVT. X.
	85.	89
pag. 181	Sriptum	Scriptum
pag. 201	TERTIIS.	TERTII.
pag. 228	angufte	augufte.

Auctoritate, & Licentia R. D. Aloysij Campagnæ Episcopi Montis Pelusij, ac Neapolitanę Diocęsis Vicarij.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS,

LIBER PRIMVS.

Quid ſint furtiuæ literarum notæ.

CAPVT. I.

FVRTIVAS notas politioris literaturæ viri eas literas appellant, quæ artificio huiuſmodi confictæ ſunt, vt nõ poſſint ab alio, quàm ab eo, cui literæ deſtinantur, interpretari. Quod ſi rectè nobis animaduerſum fuerit, id nomen literis illis cõgruere plane videbimus, quas noſtrates vulgò ZIFERAS nominant. Has igitur furtiuas literas ſi maiorũ noſtrorum monumenta percurrentibus, licebit quicquam animo coniectare, nil aliud, niſi notas eſſe dicemus, quibus vel occulte vel breuiter aliquid rei gnaris, quibus rem exploratam volumus, manifeſtamus. Notas verò appellamus, quod literas, ſyllabas, & dictiones (vt Iſidorus ait) præfixis characteribus notent, & legentiũ animos ad ſignificationũ notitiam reuocent, quò fit, vt qui eas ſcribant, notarios appellemus. Quod ſi earũ vſum perſpexerimus, his tantum rebus eas inſeruire dicemus, cuiusmodi ſunt res ſacræ, occultarũq; rerum ſcientiæ: ſiquidem ne à prophanis, nec dum ſacris illis mediocriter initiatis illæ violentur, neùe abdita detegantur myſteria ea ſæpe ignorabilibus characteribus, & sym bolicis quibusdam figuris à maioribus tegi, & occultari con ſueuerunt. In arduis quoque rebus, magnis que negotijs, vt pote ciuitatum obſidionibus, arciũ expugnationibus, pon-

tificalium suffragiorum comitijs, in amoribus etiam, alijsque id genus ad securitatem vtemur: quoties enim expedit regibus, eorum vicarijs absentibus, doli conscijs, alijsue alijs in rebus occulta nostri animi consilia exponere, ne literæ ab exploratoribus, grassatoribus, præsidibus, qui oportunis locis dispositi adhibentur (longe enim Regum & Principum sunt manus) interceptæ, occulta illis consilia detegāt, in maxima præcipue temporis licentia, cum delicta vetare nemo audeat, ad earum vsum, vt nobis cautionem præstent, confugiemus. Præterea breuitatis causa inductæ sunt, vtputa si quid compendiose scribendum sit, ne verborum, nominumque crebra repetitio in scribendo tædium afferat, vtque minori cum labore possit quicquid opus sit, arctius comprehendi. Non immerito igitur in his notis excogitandis multorum diuexata sunt ingenia, quorum quamplura super ea re commenta suis locis prosequemur.

Quod furtiuis hisce notis vsi sunt, qui res sacras & occultas scientias scripserunt.

CAPVT. II.

AEGYPTII sacrorū antistites, vt Cornelius Tacitus ait, veriti ne sacra locum inter prophana sortirentur, ænigmaticis illa quibusdam scalpturis & characteribus contegebant, inuisibilia enim per visibilia rerum mysteria significantes, nefas arbitrabantur facile sic ea literis committere, vt possint à communi & indigna plebe violari. Vnde suas literas communes habebant, quas omnes perdiscerent, sed quas appellabant sacras, soli nouerant sacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Aethiopes etiam, quorum coloni fuisse videntur Aegyptij, ijsdem omnes vtebantur figuris, cuius generis literæ hieroglypha grammata nuncupant;

quod ijs notis ſacrarum rerum myſteria traderentur. Chæremon etiam fuiſſe traditur, qui hieroglyphia ſcripſerit. Sunt tamen qui putent, cum per animalium figuras ſenſus mentis Aegyptij effingerent, non dum vſitatiſſimam literarum & ſcripturæ ratioñe extitiſſe. Verùm ſic mos hic ſcribendi antiquiſſimis temporibus inualuit, vt vetuſtatis monumẽta omnia in columnis, quę in Mineruæ, aliorumque Deorum templis erant poſitę, huiuſmodi notis ſignarentur: cuiuſmodi columnas multas fuiſſe ab Hermete Triſmegiſtro inſcriptas Iamblicus alijque teſtantur. Legitur etiam Mercurius Deificam viam & anagogicam ad diuina hieroglyphicis literis perſcripſiſſe, quas poſtea in adytis Aegyptiæ vrbis, quā Soin dicunt, Bithis propheta inuentas, Ammoni Regi interpretatus eſt. In obeliſcis quoque Seſoſtridis et Semnoſernei, qui ex Aegypto in vrbem deuecti ſunt, per huiuſmodi notas rerum naturæ interpretatioñe adnotatam eſſe Plinius & Strabo teſtãtur. Vnde Aegyptiorũ Theologiæ ænigmata propter obſcuritatem (Iamblicus ait) diuinæ ſapientiæ muſa, vt ſoluantur, indigere. Hi nãque in huiuſmodi Myſtagogia vniuerſi naturam, ac Deorum architecturam imitati, myſticarum & latentium intelligentiarum quaſdam imagines ſymbolicis nutibus aperiunt, & antiquiſſima etiamnum vetuſtatis monumenta immanibus impreſſa ſaxis cernuntur, qualia me olim interpretari memini. In hanc ſententiam Lucanus doctiſſime ita breuiter canit.

„ Phœnices primi: famæ ſi creditur, auſi
„ Manſuram rudibus vocem ſignaſſe figuris.
„ Non dum flumineas Memphis contexere biblos
„ Nouerat, & ſaxis tantum volucreſque, feræque,
„ Sculptaque ſeruabant magicas animalia linguas.

Quoſdam ſibi etiam Magos characteres effinxiſſe, & reperiſſe vidimus, quibus ſuam ſcientiam ab uſu et vulgarium lectione vendicarent, vt quiſque in Honorio Thebano & alijs

videre poterit. Apuleius de his notis sic meminit.
„ De opertis adyti profert quosdam libros, ignotis literis „ prænotatos, partim figuris huiuscemodi animalium con„ cepti sermonis compendiosa verba suggerentes, partim „ nodosis, & in modum rotæ tortuosis, capreolatimque cō„ dēsis apicibus à curiositate prophanorū lectione munita.

Quod his etiam notis scribunt, qui velint compendiose scribere.

CAPVT. III.

VETERES quoque, vt in scribendo celeritas in prōptu esset, sibi vulgares notas quasdam præfigurarunt ex arbitrio, vt cum in senatu adessent, illis vsi sic breuitatis causa scriberent, & Ciceronis ætate ab anagnostis epistolæ et orationes scribebantur, vt ne verbum quidem excideret, & quicquid per contentionem in iudicijs dicerent, librarij complures, vel manuenses exciperent, eos autem his nominibus vocabant, quorum ministerio à manibus vtebantur, idque diuersis inter se partibus. Apud Plutarchum etiam legimus ex Catonis orationibus illam, quam is in coniuratos Catilinæ contra Cæsaris sentētiam habuit, hoc modo exceptam, & ad sua vsque tēpora seruatam solam sic extare. sic & senatorum sententias, dum recitarentur breui scripto multa comprehēdēte, exceptas fuisse. Nec solum in Senatu, sed etiam in scholis olim pleraque dictabantur discipulis excipienda, ita vt, licet incommode, notulis tamen & lineamētis compendiose scriberent. Et Suetonius refert Titum quoq; Vespasianum pluribus notis verba excipere velocissime solitum more notariorum. Vt celeriter quoq; verba comprehenderent, nominum verborumque primas literas notabant, vti nunc in monumētis historiarūque libris satis liquet. Sic C R ciuē romanū significabant, O P oportere, A B V C ab vrbe condita,

Sic P P P P E S S S E V V V V V V V V F F F F primus pater patriæ profectus est; secum salus sublata est, venit victor validus, vicit vires vrbis vestræ, ferro fame flamma frigore, vt apud Valerij Probi libellũ de Romanorum notis interpretandis videre licet, quem multis postmodum notis Petrus Diaconus auctiorem reddidit. D I L V A etiam significari volebant, deiisto lapide inuenies aurum, his etiam notis D T dumtaxat denotatur. Huiusmodi notas Ennius mille & centũ induxit, Sed Romæ Tullius Tyro Ciceronis libertus in hunc modum figuras præpositionũ adinuenit, & post hunc Persannius Pilargirus & Aquila libertus Mœcenatis alias addiderunt, Deinde Lucius Anneus Seneca coniuncto omnium, digestoque, & aucto numero opus effecit ad quinq; millia prolatũ. Refert etiam Aelianus Spartianus ad Constantinum Augustum de imperatore Geta lepidum & vrbanum commentum, quo in conuiuijs agendis vtebatur, quoties enim is vellet L. Luculli cœnas imitari, consuetudinem hanc in conuiuijs seruabat, vt notulis intelligi vellet pro apportandis ferculis. Nam sicubi in prandio exhiberi voluisset Pauos, Porcellos, Pisces, & Pernas, sic apponebat P P P P, si Farcta, Fasianos, & Ficus, F F F scribebat, & pari literarũ ordine alia varij generis edulia designabat. Augustum quoq; apud Suetonium, cum per C S scribi antea cõsueuisset, tali charactere X breuitatis causa vsum legimus, quod ad nostrã vsq; ætatem vsu manauit, eundemq; Z characterẽ ex Græcis mutuatum fuisse, ne in scribẽdo duplex S S tædium afferret. Erãt & romanorum prænomina notulis perscripta, vt in nummis argenteis, & antiquissimis marmoribus apparet, & Plutarchus, Sosipater, Donatus, & Priscianus testãtur. Quædam etiam scripturarum notę apud celeberrimos scriptores inueniuntur, quarum ad breuiter quippiam denotandum in scripturis plurimis est vsus, inter quas sunt Platonis notæ; siquidem is ad dogmata, peculiaresque opiniones denotãdas,

duplici X X vtebatur, duplicique περιεστιγμένον ad electiores quasdam ſententias, ornatusque verborum ; & aſteriſco ad dogmatum conuenientiam. Sic obelum iſtum ← in verbis & ſcientijs ſuperfluè iteratis, ſiue falſitate notatis, vt quaſi ſagitta iugulet ſuperflua, & falſa confodiat, veteres appoſuerunt: & antigraphum ɔ. vbi in tranſlationibus diuerſus ſenſus habetur, hoc etiam aſteriſco cum obelo ←✱ Ariſtarchus in verſibus vtebatur, qui non recte ſuo ordine fuiſſent diſpoſiti. Chriſanon ☧ etiam ab omnibus ex arbitrio ad aliquid notandum adiungitur. Sunt & alia, quę in ethimologijs Iſidorus memorię prodidit. Nec minus in omnibus ſcientijs videre licet, vt in libris legum, vbi ſuorum verborum notæ figurantur. Apud veteres enim mos fuit, vt in peragendis cauſis rem certis literis denotarent, notas enim condemnationis, & abſolutionis conſtituerunt, vt ab Aſconio Pediano recte animaduerſum eſt, ſiquidē damnatus K litera denotabatur, abſolutus verò A. Et de iudicio recuperatorio in veterū notis & elogijs à notarū magiſtris ſic ſcribi ſolitum eſt.
Q E R E T P I R D T Q P D T D D P F. Quāti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatoriū dabo; teſtibusq; publice dumtaxat decem denunciandi poteſtatem facit. E alij per ⍺ ſupremam literam mille notabant, per duo etiam K K calumniæ cauſa, per D M dolum malum, & per I. E iudex eſto. Sed has iuris notas Iuſtinianus imperator poſtea à legum libris abolendas ſanxit, cum multi ingenio callidi per eas ignaros deciperent, vnde ad vitanda incommoda literas legibus inſcribēdas mandauit, ne amplius fraudes, ambagesque huiuſmodi notæ inducerent, extant tamen adhuc hæ figuræ § & ff, quarū altera paragraphos, altera digeſta deſignat. Sunt & aliæ multæ, quarum in libris legum maximus eſt vſus. Idem quoq; in mathematicis præſertim aſtrologia, in qua etiamnum harum figurarum reliquiæ manent. Veteres enim aſtrologi, vel quod ſuam diſciplinam tan

quam diuinam & sacram vulgo occultare quæsierint, vel quod cœlestia signa ab Aegyptijs (vnde ferũt eam primum manasse sciẽtiam ob aeris obsequium) figura dignoscerẽtur, vel quod breuiter scriberent, illas induxerunt, suasque figurant ἀπολέξεις. Arietem enim & Taurum ♈ ♉ à cornibus tali charactere præfigurant, sic ♊ Geminos ab eorum am plexibus, Leonem Scorpionem & Capricornum à cauda pingunt ♌. ♏ ♑, à spica ♍ Virginem, à bilance ♎ Libram, & Sagittarium à sagitta ♐, nec dissimili ratione Saturnũ à falce ♄ vel ab incuruitate, à sceptro ♃ Iouem, à claua vel sagitta ♂ Martẽ, à fulgore & radijs ☉ Solem, à speculo ♀ Venerẽ, à caduceo ☿ Mercuriũ, à crescẽtibus & decrescentibus cornibus ☽ Lunam. Sic & horũ aspectus, triplicitates, & octauę sphærę configurationes notant. Chymica quoq; ars ijs vtitur, vt obscurè simplicia describat, quæ non nisi à prudentum lectione vindicentur. Ammoniacum itaq; salem chymici delta △ litera notant, arsenicum ☍, sic auripigmentum, & huiusmodi reliqua, quę suis modis recẽsere superuacanei laboris esset. Nec Musici suis carent notulis, ad tempus siquidem mensuramque denotandam diuersos excogitauere characteres, vt in eorum libris planè videre est. Erant & militares notæ apud veteres, in breuiculis enim, quibus militum nomina cõtinebantur, propriæ erant, in quibus duces militum numerum, quot ex ijs superessent, quotque in cladibus occubuissent inspicerent, nam qui super erãt T thau versiculi initio notabãtur, qui verò ceciderant θ thita, quasi haberent per medium telum Martis signum.

„ De thau, quod salutaris sit nota, legitur in Ezechiele: Et „ scripsit thau super frontes virorum gemẽtium. Eoque modo θ thita damnationis & mortis erat nota. Persius ad id.

„ Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Si pueritiã denotare vellent, lamda litera λ veteres vtebantur, sic & ad designandam stipẽdiorum largitionem propriæ

erant notæ. Quare colligendum est, omnes scientias proprios sibi characteres asciuisse, quibus occultius, breuiusque scientiarum materiæ traderentur.

Quod his notis scribere præcipue solent, qui magna negotia tractant, quamq; earum cognitio vtilis semper, & necessaria extiterit.

CAPVT. IIII.

QVOD in rebus necessarijs ijs notis maiores vsi fuerint, clare inferius demõstrabimus, cum modos referemus, quibus illi secreta tractaturi perscriberent, nam vel alieno & ignoto idiomate loquebantur, vel diuersis characteribus, diuersisque eorum trãspositionibus, vt à C. Cæsare, ab Augusto, & à Cicerone postmodũ factum referemus. Sed primo quãtum harum notarum ars vtilis semper, necessariaq; extiterit, indicabimus, vt ijs, si qui sunt, qui hanc memorabilẽ industriã sensa occultãdi, & ad literarũ diuersos sonos, suæ characterum notæ accommodentur, quasi inutilem & vanam aspernãtur, & propterea in eam inuehuntur, obuiemus. Quid enim vtilius profectò, præstantiusque esse potest, quàm magnis in rebus, quarum si occulta consilia proderentur, maxima essent subeunda discrimina, ante sibi quempiam cauere, vt non modo missæ literæ non intelligantur, sed ne doli quidem ex se suspicionẽ relinquant? quo fiet, vt ijs indetectis, & rerum possit is pericula effugere, & sui facile voti compos euadere? Sed ne interim tormenta locum habeant, vt veritas exigatur, quo astu possit præcaueri, ne literæ intercipiantur, post traditos nouos cõponendi modos, indicabimus, atq; alienas in se paratas fraudes sic agnoscere, vt frustratis ijs, facilè possit se à damnis & insidijs omnibus eximere. quod quantum afferat momenti pro ipsa negotiorum qualitate extimabitur. Negotia huiusmodi permulta, magnaq;

gnaq; esse possunt, cuiusmodi sunt res priuatæ, amantium, aliorumque pontificum prætercea comitia, hostium consilia, aliaque eius generis permulta, quorum innumeri poterunt casus euenire. Sed vt res exemplis comprobetur, non inopor tunũ existimo hoc in loco materiam ab historicis, tum græcis, tum latinis petere, à quibus facile disci poterit, quantis fuerint in malis versati, qui in magnis rerum negotijs, in qui bus oportebat consilia occultari, non ab ijs remedijs sibi cau tionem quæsiuerunt, tum verò quanta cum dexteritate impune res suas peregerunt, qui sibi præcauẽtes, ad eorum adminicula confugerant. Narrat itaq; Herodotus Histiæum ad Persas, qui Sardibus commorabantur, quique de rebellione antea secum fuerant collocuti, literas misisse, easq; tabellario cuidam Hermippo Artaniteo dedisse, verum euenisse, vt is literas, non quibus destinabantur, sed Artapherni redderet, quo factum est, vt Artaphernes dimisso nuncio, & Persarum responso relato, omne proditionis consilium detexerit, & de Persis postmodum supplicium sumpserit. Idem fermè etiam Timoxeno Sicioneo contigit interceptis literis, quas ad Artabazum vulgatis characteribus scriptas dederat: siqui dẽ conuenerat interutrũq; vt exiguus libellus telo suspensus ad constitutũ locũ emitteretur, cũ itaq; sagittã Timoxenus dirigeret, vt Artabazo ciuitatem oppugnanti insidias significaret, frustrante ictu, humerũ cuiusdam Potidæatæ percussit, ad quem saucium, cum turba, vt assolet fieri, concurrisset, subito reuulsa sagitta, proditionis fraus detecta est, & grauiter in proditorem animaduersum. Nec minus Tito & Tyberio Bruti filijs non occultati consilij temeritas obfuit, quamuis culpa non in literis solum, sed in negotiorum etiam ostentatione videatur constitisse, postquam literæ, quas ad Tarquinios de consulibus trucidandis, deque vrbe capienda legatis dederant, detecta per seruum fraude, ad P. Valerij, qui & au thor publicæ libertatis fuerat, manus peruenerunt, si pectoris

enim arcanum intra animi potius septa simulatione, quàm in verborum & signorũ ostentatione posuissent, & literæ ignotis characteribus fuissent exaratę, neq; fortasse euẽtus frustratus erat, neq; illi pœnas capitali suplicio luissent. Paulo verò cõsultior Suniator opibus inter Pœnos, authore Trogo, sua tempestate primarius, quamq̃ nec eius consilium comprobauit euẽtus. is enim cum aduersus Siculos à Carthaginẽsibus bellum inferretur, quod grauiter Annoni, qui exercitui præerat, esset infensus, literas ad Dionysium misit, non patrio, sed græco sermone perscriptas, quibus illi apparatũ, aduentumq; exercitus, & ducis segnitiem indicabat: Verùm euenit, vt ab Annone gręcæ linguæ nõ ignaro deprehensis literis & Carthaginẽ remissis, proditionis conuictus, capitali pœna plecteretur. Eadem fermè literarum temeritas effecit, vt nõ speratus euentus interimendi Macrini, sed Antonin cædes Macrini consilio patrata sequeretur: Refert itaq; Herodianus Maternianum, siue re vera id ex certis cõiecturis aruspicum & vatum acceperit, siue Macrinum perosus scripserit, Antonino per literas nunciasse, vt Macrinum, qui imperio insidiaretur, de medio tolleret, verum redditis literis Antonini negligentia contigisse, vt ipse aurigandi studio intentus, literas Macrino legendas traderet, iubens vt si quid in ijs momenti esset, sibi postea renunciaret, is itaq; percepto nunciò, qui ad suam perniciem tendebat, veritus Antonini sæuitiam, ne aliàs prius de ea re nuncius veniret, Martialem centurionem, qui fuerat à Principe iniurijs affectus, in eius necem destinauit, à quo paulo post pugione percussus & occisus est, quòd si literæ obscuriùs fuissent perscriptæ, Macrinus de re fortasse, quia non erat nihil veritus, nec epistolæ sententiam percipiens, Antonino literas reddidisset, eoque modo, neque nuncius in eum damnum vergisset, cui fuit alioquin vtilitatem allaturus. Huc spectat & Carthaginensium clades à Romanis Claudij ductu, quæ eadem

negligentia literarum prouenit, illata. Is enim consul interceptis hostium literis, cum Asdrubalem appropinquare cognouisset, castris sub legati custodiam relictis cum exercitus parte Picenum & Senam peruenit, vbi cum altero collega iunctis copijs propè Metaurum flumen Asdrubalem adortus, tam secundo prælio conflixit, vt ad sexaginta sex hostium millia ea die cæsa referantur. Non dissimile est his, quod Commodo imperatori ab Herodiano eadem ex causa traditur euenisse: hic enim cum in libello, quales de phylira fiunt, quos ea nocte mortis suplicio addixerat, designasset, eumque in cubiculo deposuisset, neminem illuc ingressurum ratus, pusio quidam, qui illi delicatissimo erat oblectamento, inter balnea & crapulas occupato Commodo, cubiculum ingressus, sumptus in manus libellum, foras eduxit, qui cum forte in Martiæ amicæ manus incidisset, agnito illa Commodi scripto, vbi funesta contineri nouerat, ac se primam peti, Lætumque & Electum subsequi, multorum præterea futuram cædem, eos omnes conuocauit. hi veneno primum rem agere decernunt, verùm cum res ex voto minime contigisset, in ipso postmodum cubiculo statim strangularunt, sic ille negligentiæ suæ pœnas dedit. Liquet ex his exemplis non parum scribentis, & eius ad quem scribitur interesse arcana tuto literis committi, varij enim casus, diuersæque fortunæ solent contingere, quibus secreta consilia possunt in inimicorum notitiam peruenire, eoque modo nec res suos sortiri effectus, nec earum authores impunitos euadere. Placet propterea tot exemplis postremum miri euentus adijcere, quotusenimquisq; existimasset tabellario, qui ad Dionysium proficiscebatur de Dione literas perferente, casum eiusmodi potuisse contingere? vt positas in sacculo literas, in quo & carnis frustrum reponebatur, sopito tabellario per noctem in sylua carnis odore lupum inuitatum, literas simul cum

carne extraxisse,& mordicus asportasse,donec Dionis amici in ore lupi literas cognoscētes exciperent & legerent, remque omnem Dioni indicarent.Sed longum esset singula per immensum historiarum corpus diffusa exempla percensere, ex quibus clarum esse possit, quantum literas sine dolo scribentibus obfuerit,quantumque ex aduerso profuerit literas occultatas fuisse.Nobis verò,qui hæc scribimus sæpenumero contingit in hoc amicis gratū officium præstare, dum interceptis huiusmodi dolosis literis, ijsque interpretatis, eos ab insidijs,quę parabātur auertimus,alioquin facile incurrisset.

Diuisio furtiuarum notarum, & primo de vocalibus signis.

CAPVT. V.

QVAM vtilis, quamq; necessaria furtiuarum notarū ars semper extiterit, superiori sermone tradidimus, modos nunc occulte animū indicādi exponere, iam tēpestiuū videtur. Sed vt quæ discreta sunt, facili ordinataq; serie procedant, primum omnium modorum furtim significandi diuisionem statuemus, eamque sic in partes secabimus, vt sua cuiq; tractatio reddatur,& accommodetur.Furtim igitur animum indicandi modi,vel exaratis in charta characterum notis,vel signis effinguntur.Signorum nos in pręsens tractationem aggrediemur,eorum præsertim,quæ memoria suggerit, quod vbi absoluerimus, ad nouos diuersosque characteres effingendos secundo libro procedemus.Signa igitur infinitis propemodum modis, vel vt tempus locus & necessitas exiget,cōminisci possumus: ea Vegetius rei militaris author trifariam diuidit,cuius nos partitione cōtenti, ad eas partes omnia signa referemus, quæ quantum momenti ad rem militarem afferant,eius verba declarant.Nil magis (is ait)ad victoriam proficere,quàm monitis obtemperare signorum, cū voce sola inter pugnātium tumultus, neq; quid faciendum,

neq; a quo abſtinendum ſit, percipi poſſit. Antiquitus ergo gentium omnium vſu receptũ eſt, vt tribus ſignis, vocalibus nempe, ſemiuocalibus, & mutis in bello omnia ſignificarent duces, quæ ille diuiſis copijs cognoſci iubet. His ſignis occulte animum cuiq; indicare poſſumus, quare furori ſimile eſſe videtur ſibi aliquem perſuadere, tam circumſpectum hominem eſſe poſſe vt ſe à furtiuo quouis ſcripto, abditaque machinatione tueri poſſit, nam aſtãs quilibet, vel procul diſtans loquitur, & factum nunciat, vt non ſolum a nemine percipiatur, ſed ne ſic quidem ſignificari quippiam poſſe qui videat, exiſtimet. Sed nunc ad rem accedamus, & vocalia primum, mox reliqua ſigna proſequamur. Vocalia igitur ſigna dicuntur ea, quæ voce efferuntur, eaq; multiplices occultæ animi ſignificationes exhibẽtur. Huius loci videntur eſſe ſchœmata, quibus ſenſus à proprio ſermone, dum in occultiorem transfertur, obſcurior fit, quę quamuis proprie ad Rhetorẽ ſpectent, ea nos tamen nõ vt ab oratore tractantur, ſed vt ad præſentem materiam pertinere videntur, indicabimus. Harum loquendi figurarum, & ſi complura genera eſſe nõ ignoro, vt ab Ariſtotele, Cicerone, & Fabio primarijs artis dicendi authoribus eſt traditum, eas tantũ nos ſolum attingemus, quæ frequẽtius hac in re ſolent euenire. Omnium itaq; primum ſe offert ea tranſmutandi latini ſermonis ratio, quam græci methaphoram, latini trãslationem vocant, ea quoties materia grauioribus poſtulat verbis exornari, oratores dignitatis cauſa vtuntur, vt cum ipſa pariter aſſurgat oratio. Verum nolunt huiuſmodi figuras in oratione in longum duci, qui de ea facultate præcepta tradiderunt, contenti vt ſingularia verba translata ſolum ſuis locis tanquam gemmæ orationi aſpergantur; nos verò, qui non ornatũ orationis quærimus, ſed obſcuritatem, vt pote qui non ea audientem, vel legentem delectet, ambimus, ſed vt in ſcripto vel ſermone conſilia tegantur intendimus, tam longas eſſę pręcipimus, vt-

vel tota oratio (nisi aliæ adhibeantur figuræ) in sola trãslatione consumetur. Metaphoricus siue translatus loquendi modus erit, vt si quis materia, de qua tractaturus est cum re alia collata, eius membra cum qua cõparat, aptè ad rei partes exprimẽdas, de qua fit comparatio trãsportet; vt exempli causa, nauis cum castris comparata, pugna cum nauigatione, nautæ cum militibus, procellæ cũ hostibus, magister cum imperatore, clauis cum militari prudẽtiã, portum cum victoria, naufragium cum captiuitate aptè cõnectantur, quare fingamus de castris vel de pugna sic velle nos dicere. Nos in castris sumus, & iam pugnã cum hoste cõmittimus; sed maximo timore angimur, quod hostium vires, quæ iam fermè debilitatę videbãtur, cõualuerunt; satis itaq; firmis viribus indigemus: vt hostilem potentiã superemus; alium itaq; ad nos ducem, qui prudẽtior sit, nouumq́ue militum pręsidium mitti oportet, alioquin facile erit, vt hostili manu oppressi su peremur. Eam sententiam sic aptè per metaphoram exprimemus. Nos in naui sumus, & iam nauigationẽ suscepimus; verùm timore angimur, quòd procellæ, quas iam demitti putabamus, acrius videntur sæuire, satis igitur cautos nos esse oportet, vt aduersam ventorũ vim substinere possimus, alium itaq; ad nos magistrum, qui regendo clauo aptior sit, nouosq́ue nautas habeamus necesse est, si volumus in portũ deferri incolumes, alioquin perfacile erit, vt procellarum tempestatibus superati, naufragium patiamur. Ad huius exẽplar, qui hac figura, sui sensus occultandi causa, vti voluerit, poterit suos sermones effingere. Non procul ab hoc loquẽdi modo μετωνυμία, vel hyppallage, est enim nominis pro nomine positio, vt pro eo, quod dicitur causa, ponatur per quam dicitur, eo modo Vulcanum pro igne, Venerem pro coitu, Liberum & Cererem pro vino & frugibus, Martem pro bello, & sic de reliquis ponimus: solet enim & hac figura non nihil sermo obscurari, vt non facile ab omnibus percipiatur. Huic

similis est Antonomasia, qua vtimur cum appellatiuum nomen, vice proprij excellentiæ causa, ponimus: vt si Poetam pro Virgilio, Philosophum pro Aristotele, Vrbem pro Roma nominemus. Ad hæc adijcitur ἀλληγορία, quam inuersio nẽ interpretamur, quæ fit cum aliud, quàm verba innuunt, significamus, ac etiam interim contrarium, dum res non exprimitur, sed quadam similitudine implicatur. Hæc figura quãuis cum metaphora quicquam commune habeat, eius tamen differens vsus esse solet. In metaphora enim vel vnum verbum satis est pro simili reponatur, quemadmodum oratores obseruant, non sic in allegoria, in qua verba omnia simul commutantur. Verùm quãdo nos in longum translationem duci volumus, hac perinde, vt illa vtemur, eademque fere apud nos allegoriæ erit ratio, quæ fit metaphoræ. Huiusmodi fuit priscorum philosophorum, & poetarum scribendi ratio, vtriq; enim sacra Naturæ mysteria & naturam excedentia tractaturi, ne sua sensa à prophanis violarentur, serio fabularum inuolucris, quasi quodam velamento obduxerunt. In hunc modum Mercurij, Orphei, Musæi, Lini vetustissimorum poetarum & interdum Platonis scripta esse censentur: imò verò etiam plures Platoni plerumq; allegoricum sensum exhibendũ putant. Veluti illud est Timæi principio, Paehtontem solis filium fulmine terrã exussisse; quod ab interpretibus exponitur, vastum cometã natura solarẽ intollerabiles æstus concitauisse, hoc modo multis in locis ille fabulatur, in quibus aliter sensus haberi debet, quàm verba videtur innuere, fortè etiã incẽdia, quæ Moses diuinitus missa narrat. Hac ratione sunt interpretanda, quemadmodũ apud Homerũ, catena aurea; apud Maronẽ somni portę, Iris Didoni capillũ soluens, Cerberus triceps & quæcũq; de inferis ab illo cõficta sunt, allegoricos.n.habẽt sensus. Sic & sapiẽtes chymistę sua scripta hisce involucris cõtexerũt, veluti Hermetẽ, Gebrũ, Raymũdũ, & veteres omnes Pythagoricos allocutos cõ

perimus. Sed si dictum paulo obscurius, quàm allegoriã deceat, ænigma fiet, quod adeò intellectu difficile est, vt non nisi ab authore maximo cũ labore possit sensus elici. In hunc modum obscure dicta Gellius putat veteres scirpos appellasse. Horum exemplum illud afferam, quod a M. Varrone secundo libro de latino sermone ad Marcellum scriptum est, de TERMINO Deo, qui ne ipsi quidem Ioui cedere voluit. Verba sunt.

,, Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio.
,, An vtrumq; eorum, vt quondam audiui ipsi
,, Dicier Ioui Regi noluit concedere.

Sic Sphinx prætereuntibus de HOMINE ænigma proponebat in hanc sententiam, vt Ausonius ait.

,, Qui bipes, & quadruples foret, & tripes omnia solus.

Diogenes author est Cleobolum ænigmatum vatem extitisse, obscurasque sententias ad tria millia versuum perscripsisse, ex quibus vnum illud ex commentarijs Pamphilæ depromitur. In quo de ANNO ita scriptum est.

,, Est genitor, proles, cui sit bis sena, sed horum
,, Cuius triginta natæ, sed dispare forma.
,, Hæ niueis totæ, fuscis sed vultibus illæ,
,, Atq; immortales cum sint, morientur ad vnum.

Proponitur & apud Maronem in Buccolicis à Domœta Menalcæ dubium in hæc verba.

,, Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
,, Treis pateat cœli spacium non amplius vlnas?

Et à Menalca Damœtæ aliud in hunc modum.

,, Dic quibus in terris inscripti nomina regum
,, Nascantur flores, & Phyllida solus habeto?

Huc spectat & verbi ambiguitas, quæ Amphibolia dicitur, quæ fit, quoties verba duo vel plura habent significata. Chrysippus ambigua natura esse putat, quia ex eodẽ duo, vel plura accipi possunt. Huiusmodi schœma vel vocibus singulis accidit,

accidit, vel connexis. Singulis si idem verbum plura significabit, vt MALVS, nauis arborē, fructum, & eum, qui est improbus, potest significare. Accidere potest non modo integro verbo, verùm etiam diuiso, vt INGENS, vt duplex verbum esse possit, nomen, & præpositio. Euenit & connexioni verborum, eoque modo maior ambiguitas oriri solet, cuiusmodi est illud Apollinis Oraculo prolatum.

„ Aio te Aeacida Romanos vincere posse.

& aliud.

„ Quinquaginta vbi erant, centū inde occidit Achilles.

Vnde per casus, per flexum & collocationem, aliasque species, quas proferri superuacuum est, ambiguitas poterit euenire. Potest esse & Amphibologia in obscuritate verborum, vt sensus occultetur, & oratio ænigmati ferè similis videatur, cuiusmodi sunt vatū, & poetarum scripta. Possem huc spectātia referre Oraculorum, & Sibyllarum vaticinia complura, quæ ancipites sensus maxime obscuros retinent, vt vix sensus elici possit. quem inmodum ædita sunt Apollinis responsa, quæ ab Herodoto recensentur, quo fit, vt prouerbio receptum sit, vt qui ita obscurè loquitur, Sibyllæ folium promere censeatur. Aenigmatibus etiam similia sunt Pythagoreorum symbola, vetustissimis enim Pythagoræ discipulis & coæuis typo nō vulgari neq; communi dicendi mos fuit, propria enim dogmata inter se seruantes, nemini ea prodita volebant: siquidē præceptoris lege cautum erat, vt si quis non per symbola disseruisset, ridicula cuncta & anilia dicere censeretur. Sermones hos obscuros Iamblicus in eius vita, & Plutarchus in libro de liberis educandis & in conuiualibus quęstionibus exponit, cuiusmodi sunt, quos recensebimus.

„ Quæ nigrantes habent caudas gustari non oportere.

Quæ verba Pythagorei interpretātur, cū ijs hominibus cō suetudinē ineundā nō esse, quos morū deprauatio denigrat.

„ Et Ignem ferro cædi minime oportere.

Hoc est furentem irritandum non esse,non enim decet iram augeri, cum potius illi, dum intumescit cedendum sit. Sic

„ Ollæ vestigium ne obliteres.

Ollæ vestigium in cinere videtur,cinere vsus est pro puluere tabularum,vbi mathematicæ demonstrationes conficiebantur: quasi innuat, intellectualibus vti debere demonstrationibus, obliuisci enim corporeas & visibiles. Rursus

„ Nihil educes, quod vnguibus instructum aduncis sit. Vbi consulit homines benignos & dapsiles esse; non in retinendo tenaces, & reliqua quæ ab illo symbola perscripta sunt. Isque character apud græcos & Aegyptios occultandis diuinis & sacris aptissimus fuit. Socrates etiam apud Platonem admonet, rerum sacrarum mysteria velanda esse, vt à plebeculæ indignitate seperentur. Plato alibi consulit, indignũ prorsus ac fœdum esse, rerum occultarum mysteria populo aperiri, cum ab hominum genere illa pollutis manibus contrectentur,quę ab hominibus tantum philosophiæ sacris initiatis tractari fas sit. Quamobrem à Macrobio relatum est, Eleusinas Deas per somnum Numenio philosopho in lupanari prostitutas apparuisse,cum ille earum sacra interpretari ausus esset, ita vt etiam à vulgo noscerentur: Vnde ille suam culpam somnio admonitus, agnouit,cum percontanti causam, illæ irata fronte respondissent: Ab adyto ueteris pudicitiæ abstractas, seque omnibus passim prostitutas eius culpa fuisse. Quod nec Hebræi in tractandis sacris legibus negligunt. Hactenus obscurandi sermonis modos edocuisse visi sumus,quamuis & alia schœmata, quæ ad eam rem facere possint, à rethoribus proponuntur,quæ nobis aliud agẽtibus prætermittere visum est. Verùm ne quid discẽtibus desideretur,quod ad sermonis obscuritatẽ faciat, alios obscure loquendi modos obiter attingemus. Ad hoc igitur spectabit alieni idiomatis vsus, qui minime ijs cognitus sit, quibus rem nostrã exploratam volumus, vt si latinus apud

latinos barbaro sermone vtatur,& Italus hac tēpestate italis germanico, vel theutonico, seu gallico. Huiusmodi Cæsar ad Ciceronem epistolam scripsit, non Romana lingua, sed græca, ne ea, quæ scriberet, gallis fortasse intercepta proderentur, quibus græcus sermo minime erat cognitus. Identidem vt supra dictum est Suniator fecerat,qui & greco sermone ad Dionysium scribens,ne consilium suum de proditione chartaginensibus pateret, epistolā concinnauit. Ex his scribendi emersit ratio, cuius significatio haberi non potest,nisi sermo vnus in alium transferatur,eiusmodi non nulla scripta oblata,amicis sæpenumero rogātibus detexi. Exēplum apponemus,vt si aliquando inciderit,ita confictum esse nō ignorent. Nos verba patrij sermonis intercisa vel duplicata in latinum conuertimus,quæ pristinæ linguæ reddita idē innuant, etiam permutata significatione. De hac re quoniam minus aptè latinæ interpretationis exemplum efferri potest,non indicens erit,nostri sermonis thema proponere.

,, Passer mai solitario in alcun tetto.

,, Transibo sed illi solita malus in aliquis, fastigium.

Aliter quoq; literis & picturis rei sensum exprimimus, sed quoniam latinum exemplum non suppetit,vulgare apponimus,si dicet quis SEMPRE VIVA, nos semper viuū pingimus,videlicet maius sedū,quod vulgò SEMPRE VIVA dicitur,si autē CORE, & SOL, nos cor pingimus,musicisq; rhōbis,vel notulis apposita claue,sol,cōfingemus,& reliqua huiusmodi,quæ quoniam apud vulgares circumferuntur, omittimus. Vsurpatur hac tempestate locutio circulatoribus, tabernarijs, latronibus,& qui rudes homines dolis circumueniunt; valde familiaris, qui quamplurimis vocabulis vtuntur, à communi loquendi vsu alienis, ne intelligantur, quæ sibi magis propria esse existiment: in hunc modum multos, & pueros & seruos loqui videmus, dum fraudes alicui nectere conantur, vt doli suspicionem vix inferant.

Sunt & qui syllabas permutent, vt quæ vltima prima sit, & ex aduerso, vt si dicturi sint, HOSTIS ADEST CAVE TIBI, dicant, STISHO ESTAD YECA BITI, vel aliter vtcunq; libuerit, trāsuertent. Aliter non nulli dū singulis syllabis in anes & inutiles interserūt, vti RAT, SIS vt idē dicturi dicāt aliter, HORAT STISSIS, ADRAT ESTRAT CASIS VERAT TISIS BISIS. & aliæ huiusmodi loquendi formulæ, quas cum in infinitum possint euariari, vtpote tractatu indignas, prætereundas ducimus. Sed de tali significandi modo, qui per vocem effertur, iam satis dictum videtur. Nunc ad reliqua signa transeamus.

Semiuocalia signa, quæ sint, & quomodo per ea animum indicare, & percipere possimus.

CAPVT. VI.

PROXIMVM est vt de semiuocalibus signis verba faciamus, quæ non parum ad rem nostram afferent adiumenti. Sic enim occultiùs, secretiusq́ue rei cōscijs proximè, vel longè distantibus animi concepta significabimus. Semiuocalia itaq; signa Vegetius nominat ea, quæ aliter, quàm voce emitti solent: nempe duorum corporum se cōplodentium ictu, vel flatus spiritu ad instrumentum immisso. Cuius generis sunt sonus campanæ, liræ, buccinę, vel tormenti bellici, & reliqua id genus omnium signa, quæ auribus percipiuntur. Possumus autem eiusmodi signis, nō res ipsas modo, verùm etiam verba per literas, quibus illa costruuntur significare, vtpote si pulsatuū numeris suæ literæ eo ordine, quo sunt dispositæ reddantur, hoc verò effici poterit quouis instrumēto, quo res aptius possit indicari. Legitur patrum nostrorum memoria, obsessam Nouariā cum in dies magis ac magis rerum omnium inopia laboraret, tormentorum sclopis certo ordine & numero æditis, omnibus demum significationibus factis suprema rerum pericula amicis expressisse, & maturam

opem exploraſſe, eoque inditio habito à ſocijs ciuitati fuiſſe ſubuectum. Sic amici carcere occluſi, nec multum diſtantes, plagis inter ſe tacite loqui poſſunt, & exaudiri, noctù præcipuè, & ſi domus cõtinua eſt, percuſſa enim parietis parte exiguo quouis ictu totus reſonat, ita vt qui aures muro admouerit, vel clauum fixum mordicus tenuerit etiam eminus, rite plagarum numerum excipiet. Idem etiam præſtat & haſta; quamuis oblonga, ſi occluſis auribus mordicus teneatur, modo lyram tangat: ſic enim facile fiet, vt qui ita haſtam teneat, emiſſum ſonum auribus percipiat. Ad hoc valent & parietibus ænea vaſa ſuſpenſa, & tympana ordine diſpoſita, vt pendentia amicis ad plagas reſonent. Tripho Alexandrinus architectus Vitruuio referẽte hoſtibus in mœnia ingresſis ea ratione patriæ periculum cauit, ſiquidem cum eorum irrumpentium vim per clamorem exaudiret, periclitanti vrbi aſtuto cõſilio ſubuenit. Poterit & quiſq; lyram, aliudùe id genus in manibus habens, nunc hypate, nunc perhypate, nunc nete, vel meſe pulſans, nunc diapaſon, diapẽte, vel diateſſaron abſoluens, donec alphabeti literas neceſſarias abſoluerit, aſtantibus omnibus amicum de re certiorem facere. De rerum ſignificatione, quę non fit per literas ſuperfluum eſſe exiſtimo quicquam dicere, cum omnibus ſit exploratum dari certarum rerum ſigna, quæ per ſonos intelligantur. Hoc de ſemiuocalibus ſignis dixiſſe ſufficiat.

Muta ſigna, quæ ſint, & quomodo per illa quicquam ſignificare poſſimus, & primum de corporis motu.

CAPVT. VII.

SVPEREST de ſignis, quæ muta ſunt, ſermonem habere, hanc enim inſtituti noſtri tertiam partem initio conſtituimus. Siquidem ſum pollicitus vocalibus & ſemiuocalibus muta ſigna adijcere. Muta igitur ſigna appellamus, quòd

tacite, & sine voce vel sono rerum admoneant significationes, visu vel tactu quodammodo excepta. Hæc itaq; rerum signa esse possunt in nutibus capitis, in frõtis silentio, vultus compositione, manuum & pedum motionibus, totius deniq; corporis repręsentatione, rerum prætereà motionibus, & demõstrationibus. Nutus in mutis pro sermone habetur, & ex eorum vultu, motuque animorum perspicitur voluntas, animalium enim voce carentium, ira, lætitia, alijq; affectus oculis & quibusdam alijs corporis signis exprimuntur. Nec mirum aliquibus videri debet, cum ita ijs, quæ cum aliquo posita sunt motu, tantum valeant, vt etiam animi voluntatem repræsentent, pictura enim tacens opus est, & eiusdem semper habitus: sic intimos tamen demonstrat affectus vt ipsam vim dicendi nonnunquam superare videatur. Huiusmodi itaq; signorum, quoniam plura sunt genera, quæ si in vnum colligenda essent, materia vt nimis longa, sic magis confusa videretur, eam iccirco capitibus distinguemus, quorum ordo suis locis indicabitur, sed primùm de signis corporis loquamur: de capite igitur initium recte auspicabitur. Caput (vt Fabius inquit) deiectum humilitatem, supinum arrogãtiam, in latus inclinatum languorem, prædurum ac rigens feritatem quandam mentis ostendit: Sunt quoq; annuendi, renuendi, confirmãdi, sunt & verecũdiæ, metus, admirationis, & indignationis nutus. Vultu nunc supplices, nunc minaces, nunc blandos & mites, nunc hilares & erectos, nunc summissos & tristes ostendimus, nunc amorem, nunc odium, quibus signis tacito quodam naturæ indicio internos affectus, & animi nostri voluntatem alijs significamus, quo fit, vt eo indicandi modo sæpe pro verbis vtamur, vnde Ouidius.

Sæpe tacens vocem, verbaq; vultus habet.

Sunt oculi, qui plurimum in ipso vultu valent, & per eos maxime animus indicatur, vt citra motum & hilaritatem intumescant, & tristitiæ nubilum ostendant, horum lachrimis, &

dolorem & tristitiam monstrare possumus, & multis modis variantur in illis affectiones. Siquidem nunc motu intenti, nunc remissi, nunc superbi & torui, nunc hilares & mites, nunc asperi rigidi & extenti, nunc languidi stupidi & torpentes, nunc lasciui & mobiles, nunc natantes & voluptate affusi, nunc simi & venerei, poscentes aliquid & pollicentes, vt actus volũtatis exposcit. Supercilij quoq; variantur indicia, nunc enim erecto, nunc composito multa demonstrantur, nã oculos formant aliquatenus, & fronti imperant, cum contrahuntur tristitiam, cum adducuntur hilaritatẽ, cum remittuntur pudorẽ ostẽdunt. Sunt in his annuendi, & remittẽdi notę, cũ remittuntur, & eleuantur. Ouidius hoc innuens, ait.

,, Multa supercilio, multa loquare notis.

In his, Plinius ait, animi partem consistere, fastus indicare, & superbia alibi conceptaculum, hîc sedem habere: nil altius, nilùe simul abruptius inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Sic supercilium attolli arrogantiam significat, adduci fastidium indicat, poni dicimus supercilium, cum à fastu recedimus, deniq; semper ipsum supercilium pro fastu & arrogantia ponitur: Vnde multa de supercilio prouerbia tracta sunt, ab ipsis Naturæ significationibus desumpta. Fronte enim multa præfigurantur, nam eam exporrigimus vel explicamus cum hilarescimus, contrahimus autem cum ringimus, hoc est cum aliquid nobis molestum esse indicamus. Hanc quoque Plinius tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, & serenitatis indicem nominat. Vnde Terentius in tristem.

,, Exporrige frontem.

Idest tristitiam dimitte. Genæ habent & quodam his deseruiens ministerium: nã sanguis ille, qui mentis habitu mouetur, cum verecundia cutẽ accipit, effunditur in ruborem, cum metu refugit, pallore frigescit, & temperatus mediũ quoddã serenũ efficit. Faciem vel genã perfricamus, cum pudorẽ omnẽ deposuisse videri volumus, velut abstersо pudore manu.

Hinc euenit, vt effrontes vocemus inuerecundos, vnde prouerbio Frontem perfricare dicuntur, qui pudore carent. Naribus quoq; & labijs multa decenter ostendimus, nares corrugamus inflamus & mouemus. Diducimus labia & manibus resupinamus, porrigimus, scindimus, astringimus, & diducimus: vnde derisus, contemptus, & fastidium ijs significare solemus. Collum contrahitur & tenditur, sic & humeri: horum enim contractione breuiatur ceruix, vnde gestum humilem & seruilem faciunt, atq; eos in adulationis, admirationis, & metus habitum fingere possumus. Manus etiam vix dici potest quot motus habeant, nam & si cæteræ partes, vt recte loquantur adiuuant, hæ ipsæ primum loquuntur. his poscimus, his pollicemur, vocamus, dimittimus, minamur, supplicamus, abhominamur, timemus, interrogamus, negamus, & annuimus: his gaudium, tristitiam, dubitationē, cōfessionem, pœnitentiam, modum, copiam, numerum & tempus ostendimus; eædem in demonstrandis locis, atq; personis aduerbiorum, atq; pronominum obtinent vicem, vt in tanta per omnes gentes nationesque linguarum diuersitate, hic mihi omnium hominum cōmunis sermo videatur. Contractis tribus digitis & pollice compressis, digito indice tantum explicato, in exprobrando & indicādo (vnde ei nomen est) valet: & alleuata ac spectante humerū manu, paulum inclinatus affirmat: versus in terrā & quasi pronus, vrget. Estque inuerecundæ actioni aptissimus, quo quatuor primis leuiter in summum coeuntibus digitis, non procul ab ore, aut pectore fertur ad nos manus, deinde prona, aut paululum prolata laxatur. Binis digitis distinguimus, sed non inserto pollice, paulum tamen inferioribus intro spectantibus, nec illis quidem tensis, qui supra sunt. Parce & timide aliquid loquentibus sunt breues gestus illi, cum manus leuiter pandata, qualis fouentium est, paruis interuallis & sub assentientibus humeris mouetur. Admiratio conuenienti gestu illicò

mon-

monstratur, quo manus modice supinata, ac per singulos à minimo collecta digitos, redeunte flexu simul explicatur, atq; conuertitur. Approbare, narrare, distinguere, & aliquid significare volenti, pollici proximum digitum mediumque, qua dexter est, vnguem pollici summo suo iungens, remissis cæteris apte accommodatur. Cum leuiter admiramur, & interim subita indignatione pauescimus & deprecamur, digitos cum summi coierunt, & ad os referimus. Cum manum comprimimus, & pectori admouemus, pœnitentiæ, vel iræ signum est. Auerso pollice demonstramus aliquid. Cum digitum medium ostendimus, contemptum supremum significamus, Diogenes hospitibus quibusdam Demosthenem videre vrgentibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, prauum virum innuens & effœminatum. Sic porrectione digiti medij quippiam obscœnum significari innuit, cum ait insanos haberi, qui medium digitum porrigant. Vnde Iuuenalis.

,, Mandaret laqueum, mediumque ostenderet vnguem.

Sunt & gestus alij, videlicet aliqua poscentes, vel minantes, præsertim si prius conscium amicum feceris, quæ omnia prosequi propè infinitum videtur. De nutibus & signis, quæ in vultu exprimuntur, meminit Ouidius puellam admonens, quomodo animum expressura, & secum præsente viro tacitè locutura sit.

Cùm premet ille torum, vultu comes ipsa modesto
 Ibis: vt accumbes, clàm mihi tange pedem.
Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem:
 Excipe furtiuas, & refer ipsa notas.
Verba supercilijs sine voce loquentia dicam:
 Verba leges digitis, verba notata mero.
Cùm tibi succurret Veneris lasciuia nostræ,
 Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris,

Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cùm tibi, quæ faciam, mea lux, dicamùe placebunt,
Verſetur digitis anulus vsq; tuis.
Tange manu menſam, tangunt quo more precantes
Optabis meritò, cùm mala multa viro.

Digitorum motibus non ſolum res ſignificare, ſed etiam literas, quibus verba colliguntur, poſſumus. Quod ne præſens caput longius protrahatur in ſequens ſubijciemus.

Multa tacitis ambagibus poſſe indicari.

CAPVT, VIII.

INTER cætera, quę facile innumera excogitari poſſunt, muta ſigna quædam noua recenſere non pigebit, vt talium exemplorum ſimilitudine, reliqua quisq; poſſit comminiſci. ex quibus illud eſt, quod à Tarquinio factum proditur. Legitur itaque apud Liuium Tarquinij miſſum ſine voce nuncium à filio interpretatum, fuit autem illud eiuſmodi. Tarquinius Tarquinij filius Gabiorum principes interimendos ſibi in animum inducens, cùm eos virtute expugnare nequiret, aſtum viribus potiorem in hunc modum excogitauit. Ad Gabios ſe contulit, parentisque ſimulatam ſæuitiam conqueſtus, tanquam è patrijs telis elapſus & gladijs, nihil ſe vsquam inueniſſe tutum, niſi apud hoſtes refert, ab eisq; opem aduerſus patrem implorat: Verborum calliditate Gabinis ita perſuaſit, vt acerrimũ in eius patrem odium alerent: fictis itaq; & compoſitis blanditijs, adeo ſibi primatum beneuolentiam conciliauit, vt potentia apud eos plurimum valeret. Paucis itaq; poſt diebus Romam hominem patrem ſciſcitatum miſit, quidnam ſibi eſſet faciendum, is nuncij fidem veritus, nemini conſilium proditum volens, ſenili calliditate in hunc modum ſine voce reſpondit. In hortũ ergo ædium tranſit, & inambulans æditiſſima papauerum ca-

pita vita decessit, tum ea demonstratione facta, nuncium dimisit, hic domum reuersus, nullum sibi responsum factum refert, verùm quod viderat, factum nunciat: adolescens dato signo, sanguinariũ patris responsum tacitis ambagibus percepit: Sic patris consilium secutus, Gabinorũ primores criminatus, aut exilio submouit, aut morte mulctauit. Huic simile est, quod Herodotus tradit de Periãdro Gypseli filio, qui cum pręconem ad Thrasibulum misisset rogatum, qua ratione rebus tuto constitutis, ciuitatem optime gubernaret, nullo dato vocali responso ex ijs, quæ sibi visa per nuncium relata sunt (siquidẽ Thrasibulus satum ingressus editiores & super alias eminẽtes spicas resecauit, donec totam segetẽ ęquaret) quid esset faciendum, ex Thrasibuli sentẽtia percepit, & executus est. Legimus & Dario Persarum Regi à Scythis obsessis caduceatorem cum muneribus, aue, rana, mure, & sagittis quinq; missum, quibus vt Gobria interprete significatum fuit, Persas nisi vt aues effecti in cœlum euolassent, aut perinde vt ranę in paludes prosiluissent, aut velut mures sub terram se abdidissent, Scytharum vim nequaq̃ euasuros, quin sagittis obruerentur. Pari argumẽto Alexander lectis ab Ephestione Olympiadis literis, ne quod ijs scriptũ erat cuiquam is postea temere referret, quasi sigillo obsignaret, modestè taciteq; anulo eius ori admoto, silentium indicauit. Non alienum prorsus ab hoc loco esse videtur recensere, quod de Tamerlano Scytharũ imperatore patrum nostrorũ memoria ab historicis est proditum, quamuis res nõ sit adeò obscuris ambagibus inuoluta. Hic quidem, ne diu in debellandis hostibus laboraret, numerosissimo fretus exercitu, vt populis, quos obsidebat, deditionem non in tertium diem differendam significaret, triplici tentorio vtebatur, primo die album tentorium ostentabat, vt intelligerent obsessi, si se dederent, rem pacifice cum illis agendam, altero nigrum tendebat, quo animaduersum volebat, iam ira commotum

Tamerlanum esse, vt si in posterũ diem deditio differretur, iam non pace, sed sanguine & ciuium incendijs ageretur, quod tertio rubro tentorio postridie indicabat.

Per notas Hieroglyphicas, atq; per rerum animaliumque figuras tacite sermonem exprimi posse.

CAPVT. IX.

POSSVMVS etiam commodè aliter sine loquela per rerum animaliumque figuras, quod voluerimus indicare, quæ singula interdum verba, nonnunquam integros sensus significabunt: sic vetustissimos Aegyptios scripsisse cõperimus, qui cognita omnium animalium natura, ex peculiari earum qualitate illorũ imaginibus res ipsas repræsentabant, vnde illorum naturam exploratam habere oportebat, quorum conditionem, quæ essent exprimenda, aliquo pacto imitari viderentur. Hoc erit exemplum: Vt si ingratum quempiam in eos, qui de se bene meriti sunt, significatũ velimus, columbam depingemus, eius enim conditio, quamuis bilis expers sit in vniuersa animãtium peste, ab huius tamen morbi contagio non vacat, vt in parentes ingratitudinis nota infamis esse non debeat, quippe cum simul ac mas viribus firmior euasit, patrem à matris consortio pugna expellit, vt cũ ea mox ipse coniugio misceatur. Sic & Hippotami, idest fluuialis equi, geminos vngues depingendo iniquitatem & ingratitudinem notabimus: hoc enim animal cum per ætatis florem licuerit, patrem viribus experitur, quem si pugna superarit ac sibi cedere agnouerit, vita tãtum concessa, patrem à matris coniungio arcet, quam sibi postea matrimonio cõiungit, quod si victus pater minus permiserit cum matre concumbere, tum cum filius viribus & robore nixus impatienter interimit. Vnde illud videtur emanasse, vt in Regum sceptris superius ciconia, inferius Hippotamus pingeretur,

ſic enim innuebatur vim iuſtitiæ parere, ſiquidem ciconia æquitatis ac pietatis ſymbolum, Hippotamus verò iniquitatis ſignum eſt. Sic Aegyptij pro mundo ſerpentem reuolutum in caudam os habentem, eamque corrodentem ad exprimendam formam depingunt, & annum per ſolem & lunam, qui tempus metiuntur, menſem per ramum, Deum per accipitrem indicant, & pro fato ſydus, pro Luna & æquinoctijs cynocephalum, pro animi præſtantia leonem, pro corde Ibim, & pro rerum viciſſitudine phœnicem deliniant, ſic & per Scarabœum draconem aliaq; animalia (vt Manethus autor eſt in naturalium epithome, & Hecatheus libro primo de philoſophia) reliquarum rerum Aegyptij ſignificationem præbent. Ratio quare huiuſmodi notas illi excogitasſent, fuit, quemadmodum dictum eſt, ne indignis hominibus doctorum ſenſa proderentur, ſic enim vulgaribus hominum ingenijs rerum intellectum vario rerum tegmine, operimẽtoque ſubtrahebant, ne nuda apertaq; rerum expoſitio pateret, ſed velut fabuloſa tractarentur, vt quo magis ridicula viderentur, eo magis ipſa myſteria figurarum nubilo operirentur, at ſummatibus viris ſapientia interprete nuda rerum talium ſe natura præberet, ac veri arcani conſcij redderentur. De his extat Ori Apollinis liber de ſacris & myſticis Aegyptiorum cælaturis inſcriptus, & Petri Valeriani recens ſuper eodẽ argumento liber æditus. Huc referri poſſunt inſignia, & demonſtrationum commẽta, quibus ſæpe parietes, periſtromata, lacunaria, fores, & clypei ornantur, equitum etiam capita dum haſta concurritur in feſtiuis ludis ſolet inſignire, vulgus cimeros, Alciatus vocat Emblemata, hæc enim tacitis rerum demõſtrationibus quicquid velint exprimunt, quæ cõmuniſci mos eſt eos, qui familiæ ſuæ originẽ volunt præclaro aliquo facinore honeſtare, vel aliter alicuius rei ſignificationem edere, quam tacite cognitam velint. Amphiaraum Thebano bello in clypeo draconẽ pictum geſtaſſe

narrat Pyndarus.Statius Capaneum hydrum,Polinicem verò Sphingem. Plutarchus quoq; Pompeium magnum ensiferum leonem pro insignibus depictũ habuisse, huiusmodi veterum imperatorum numismata celaturas non paucas retinent. In Titi Vespasiani numismate Delphinus in anchora inuolutus spectatur, quasi innuat tarde properandum, neq; vbi præsertim temporis maturitate opus est, rem esse nimia festinatione intercidendam, neq; multa cunctatione in moras protrahẽdam,sed mature seruata temporis mediocritate peragendam. Symboli cõgrua ratio est: per delphinum siquidem festinatio designatur. hic enim piscis omnium non modo piscium,verùm etiam animantium velocissime fertur, vt Aristoteles & plures testãtur, per anchorã ex aduerso retẽtus,cursus mora intimatur,velocitas itaq; delphini anchoræ firmitate cohibetur,& anchoræ rursus mora delphini pernicitate moderate excitatur. Eiusdem rei pari ratione Echeneis piscis missili telo contorta monumentum dabit,velocitatem telum exprimit,tarditatem remora ĩndicabit,vtriusq; indicio velocitas cum tarditate designabitur, quarum altera, cum alterius adminiculo coniuncta non parum in rebus agendis afferunt emolumenti. Romanis prætereà mos fuit, vexillis, quæ ad bella gerebant Minotaurum depingere; ratio erat, vt quemadmodum Dedalus obscuris illum labirinthi ambagibus inclusisset, ita omnes sibi ducum consilia custodienda, & prodita authori obesse intelligerent. Vnde eius rei argumentum tali emblemate notabatur. Verùm eiusmodi rerum commenta, non obscure nimis tractari oportet, ne Apolline interprete semper indigeant, sed vt interdum etiam infimæ plebeculæ expositæ esse possint, Vnde picturæ sæpe verba ad interpretanda adiungi solent, ne nimis spectatorum intelligendi auiditatem picturæ obscuritas remoretur. huius loci sunt, quæ à Iouio in libello de insignibus tractantur.

Noctu igne, interdiu verò puluere posse significari.

CAPVT. X.

RESTAT nunc vt modum indicemus ecquid noctu igne & interdiu puluere rerum nostrarum edere significationem possimus, neq; enim hoc occultandi genus parum vtilitatis in se continet, hac enim tempestate ad aliquid eminus significandum socij de rebus incidentibus indicium prębent. Id autem duplici ratione potest euenire, siquidem vel igne aliquid ex improuiso amicis cõscijs demonstramus, vel quoties libuerit, etiam si nulla præcesserit rei significandæ notitia, facum numeris literas ad res denotandas oportunas ostendimus, vt longe videntes numeros annotantes nunciata sentiant. De primo modo legitur Medeam si Peliam occidisset, argonautis promisisse è specula se noctu igne, die verò fumo illud nunciaturam, res itaq;, cum ex voto successisset, lunæ votum persoluere simulantem, igne facto, accensis lampadibus sub dio è fastigio, vt erat pollicita, significationem dedisse, talique nuncio excepto, argonautas regiam inuasisse, occisisq; custodibus voti illam compotem effectam. Legitur & Magam occupato Parætonio, vt facem amicam sub vespera, atque iterum summo mane eandem tollerent, cum speculatoribus composuisse, eaque ratione significationẽ factam esse, vt nuncius eo usque, vbi Clius est, processerit. Amicis etiam extra ciuitatem degentibus, redditus, & annonæ qualitas prodente igne potest nunciari. Constat hac arte Annibalem (vt à Polybio proditum est) cũ Agrigẽtini à Romanis obsiderentur, multis crebrisq; per noctẽ ignibus, intollerabilẽ exercitus famẽ indicasse, eaq; de causa multos ex socijs annonæ penuria ad hostes defecisse. Cum Sinone etiã Argiui pepigerũt, noctu, Troianis somno

solutis ad Troiam accedentes face venientis classis signum daturos, vt eo accepto nuncio, Sinon equi laxatis claustris, milites inclusos exponeret. Vnde Maro.

,, flammas, cum regia puppis
,, Extulerat, fatisque Deum defensus iniquis
,, Inclusos vtero Danaos, & pinea furtim
,, Laxat claustra Sinon.

Fuit & veteribus mos, qui etiamnum permanet, vt amicis extra ciuitatem commorantibus, fumo redditus, aliudùe significaretur, vnde factum est, vt Amilcaris dolo Agrigentini inter inimicos persequẽdum longius ab vrbe distracti in insidiaria loca coniectis hostibus, incensaq; sylua magnam cladem paterẽtur: ij siquidem fumo, quem à mœnibus surgere existimabant, rati se à domesticis reuocari, cùm se conuerso cursu ad vrbem reciperent, Amilcare duce insequentibus, pœnis, qui prius fugerant, trucidati sunt. Possunt & si quid necessarium vrgeat, facum indicio literæ demonstrari, quod à Polybio in codicibus manuscriptis est traditum, eiusmodi vsus vtilis multum esse potest, & hoc significandi remedium obsessæ vrbes, villæ, & arces, amantes etiam, vt tutius res suas nuncient, habebunt. Edendi signa, vel turrium fastigia, aliaùe editiora huiusmodi loca, vt faces prospici possint, commodum pręstabunt. Scriptum itaq; præ manibus habeatur, quod amicis nunciari oporteat, literæ deinde bifariam seu trifariam diuidantur, vt vndenæ vel septenæ cuiusq; partis sint: Si erunt septenæ tũ primæ singulis, alteræ binis, tertiæ ternis facibus demonstrentur. Potest & quadrifariam literarum numerus diuidi, vt libuerit: verùm in earum ostensione, motus varietatem attendere debemus, nam vna semel erecta, vel ostensa A demonstrabit, eadem bis B, ter C, sic septies postremam primi ordinis G: Postmodum binæ semel H, totidem bis I, ter L indicabunt, sic & de reliquis eiusdem ordinis: Tum Q ternis semel, R ijsdem bis, demum

mum S ter totidem intimabitur. Quòd ſi in quatuor ordines alphabetum partiri velimus, vltimus quaternis facibus indicabitur, tum cuiusque ordinis numerus minuendus ſit, & ordo aliter diſtribuendus: ratio autem, quæ dicta eſt ſeruabitur, tunc conſcij & facum numeros, & vices, quot illæ fuerint oſtenſæ, accurate excipient, eaq́ue ratione vel facile ſignificata percipient. In hunc modum mulier è ſpecula, quæ amantis cubiculum ſpectat, ternis luminibus quinquies oſtenſis, mox binis bis, tum ternis bis: Rursùs verò vno ſemel, eodem quater, & poſtmodum quinquies, ternis deinde ter, poſtremo totidē quater, VIR ADEST, ſignificabit. Sed hoc etiam aliter fieri poteſt multisq́ue modis, quorum duos tantum, qui potiores ſunt, recenſebimus. Sit itaq; primus huiuſmodi, vt quid facilius oſtendatur. Alphabeti literæ quatuor in partes disgregentur, vt inferiori patet tabella.

numeri ordinum	ordines 1	2	3	4
1	a	f	m	r
2	b	g	n	s
3	c	h	o	t
4	d	i	p	u
5	e	l	q	z

Nouem itaq; faces haberi oportet, quatuor à dextris, à ſiniſtris quinq; diſponantur, quaternarius numerus ſectionum ordines, quinarius verò literarum cuiusq; ordinis indicabit, ſic viginti notæ erunt, quæ minus neceſſariæ ſunt omittātur. Literas igitur demonſtranti, vtrinq; faces attolli oportet, à dextris & à ſiniſtris, vt ſi A velit oſtendere, vnam à dextra fa

cem ordinem literæ, alteram à læua numerum, in quo litera collocatur, designantem erigat; sic etiam si B, vnam à dextra, à læua duas. Si C vnam item à dextra, tres à sinistra, & in reliquis eodem modo. Exemplum tale erit; vt si mulierem idem hoc modo significare velimus, quatuor primum à dextra faces, totidem à sinistra, duas deinde à dextra, quatuor à sinistra, tum quatuor à dextra, vnam à sinistra attolli oportet. Rursus vnam à dextra, aliam à sinistra, iterum vnam à dextra, quatuor à sinistra; tertio quoq; vnam à dextra, quinq; à sinistra, quatuor deinde à dextra, duas à sinistra, sic & postremo quatuor à dextra, tres à sinistra, eaque ratione VIR ADEST significabit. Possumus & aliter vitandæ confusionis gratia omnes alphabeti literas bis ternis facibus in hunc modum demonstrare. Duo statuantur locorum fastigia, quæ ex æquo sibi alphabeti notas partiantur, vt vndenas singula pronuncient, ternæ cum singulis adhibeantur faces, quarum vnaquæq; quaternas literas enunciet, quæ pro motus qualitate distinguentur. Tres autem characterum statuantur ordines, primum ordinem fax vna significabit, secundum binæ, tertiũ ternæ: fax verò tertia, ternas tantum notas demonstrabit, eoque modo numerus duarum & viginti literarum exprimetur. Motuum discrimina, quibus cuiusq; ordinis notæ demonstrentur, tali modo confingemus. Erecta fax A, depressa B, in dextrum inclinata C, in sinistrum D significabit: quaternas alias eodem modo indicabimus. Sic & tertias, vt binæ sursum erectæ E literam designent, summissæ F, & sic de reliquis, & rursus tertiæ sublatæ I, depressæ L literam indicabunt. Idem fiet in vndenis alijs alió demõstrandis loco demõstrandis.

De cõputo & loquela per digitorũ gestum, quo maiores supputarint, & in caute loquendo vsi sint.

CAPVT XI.

NVNC per digitorum flexũ computandi loquendiq; morem ex maiorum nostrorum vsu libet hoc loco demonstrare, vt ad ea perdiscẽda, aliaq; denuò reperienda propriora spectantium ingenia reddantur. Legimus apud Plutarchum Orontem Artaxerxis Persq Regis generum, cum se à socero inhonoratũ & contemptũ animaduerteret, solitum dicere, principum familiares computorum digitis similes videri: Quemadmodum enim cõputando nunc myriada gestu conficere possunt, nunc verò monada, pariter & regũ amici modo plurimum pollent, modo verò minimum, & omnibus derisui esse solent. Ad hoc facit, quod est à Plinio etiam de digitis numeros significantibus memoriæ proditũ. Ianum à Numa Rege dicatum digitis ita figuratis effictum stetisse, vt trecentorũ sexaginta quinq; dierũ nota per similitudinẽ temporis & æui se deũ indicaret, quod est à Macrobio quoq; annotatũ in Saturnalibus. Nos igitur de tali cõputo & loquela id demõstrabimus, quod doctissimus Beda literis mandauit. Monada igitur digitorũ computator significaturus minimũ leuæ digitũ inflectens arctum in medium palmæ figat. Simili modo si duo velit indicare, à minimo secundũ ibidem imponat. Si tria tertium. Si quatuor itidẽ minimũ eleuet. Si quinq; secundũ à minimo similiter erigat. Si sex tertiũ nihilominus solo, qui medius apellatur, volæ medio apposito attollat. Et minimũ super palmę radicẽ cęteris erectis imponat, si septẽ. Iuxta quem octo significãti medius apponatur. Nouem verò si impudicum è regione componet indicabit. Decem si indicis vnguem in medio pollicis arctum infiget. Viginti si impudici apicem inter nodos indicis, & pollicis arctè apponet. Triginta si indicis & pollicis vngues mutuo cõiunget ample

„ xu: Vnde Hieronymus ait, trigenarium numerũ ad nup-
„ tias referri, nam & ipsa digitorum coniunctio: quasi molli
„ osculo cõplexans se & fœderans, maritum pingit & coniu-
„ gem. Idque Aplueius in oratione pro Magia his verbis in
„ sinuat. Si triginta ãnos per decẽ dixisses, posses videri pro
„ cõputationis gestu errasse, quos circulare debueras, digi-
„ tos aperuisse. Quadraginta verò si ĩteriora pollicis dorso indicis super inducatur. Item quinquaginta si pollex curuatus instar græcæ literæ Γ ad palmam inclinetur. Et sexaginta si idem digitus itidem curuatus indice circumflexo diligenter à fronte pręcingatur. Ideo hunc numerum ad viduas Hieronymus referri dixit, quod in angustijs & calamitate positus esse videatur, dum pollex à superiori digito deprimitur. Septuaginta quoq; si pollex in longum extensus indicem supra circumflexum adimpleat, vngue illius dumtaxat erecto trans medium indicis arctum. Octoginta quoq; si index vt supra circumflexus pollice in longum tenso impleatur, vngue videlicet illius in medium indicis arctum admoto. Nonaginta etiam si indicis inflexi vnguis radici erecti pollicis infigatur. Numerum verò centenarium, qui voluerit indicare, in dextrum, transferat, ijsdem vtendo digitis, quibus in lęua ad decem usq; ad cẽtum vsus est. Proinde Nicearchus facete in vetulam nimio plus viuacem, quæ annorum ætate etiam ceruos superabat, ita ludit, vt iterum iam dextra annos scribat.

„ Η φάος ἀθρήσασ ἔλαφον πλεῖον ἤχει λαιῆ
„ τῆρασ ἀριθμεῖσθαι δεύτερον ἀρξάμενη.

& Iuuenalis.

„ Atque suos iam dextra computet annos

Idem sacræ paginę interpres centenarium numerum ad virginitatem refert, nam in læua nuptæ & viduæ notabantur. Ducenta igitur expressurus eadem ratione vtetur, qua ad viginti significandum vsus est. Sic & de reliquis sentiẽdum est

numeris vltra centenariũ noningenta,vt eodem procedatur ordine,quem ad decem vsq; ad nonaginta ſeruari debere diximus. Deinde mille etiam in dextra, eo modo, quo vnum in læua deſignabitur. Et deinceps bis mille in eadem quẽadmodum duo in læua, ſic & in reliquis numeris multiplicato millenario ſtatuetur: donec ad nouem millia perueniatur,quo cum ventum ſit,tum myriada (quo nomine decem millia deſignantur) læua medio pectori in ſupinum admota indicabit,digitis tantum in altum erectis. Quod ſi uiginti millia eadem expanſa. Si verò triginta millia eadem prona ſed erecta,& pollice medij pectoris chartilagini appoſito denotabit. Sic quadraginta millia ſi eandẽ in vmbilicum erectam ſupinabit,exprimetur. Et poſtmodum quinquaginta ſi eiuſdem prona ſed erecta pollicem vmbilico imponet. Sexaginta deinde millia eadem prona læuum fœmur deſuper comprehendet,denotabit. Mox ſeptuaginta millia ſi ſupina fœmori ſuperponetur. Octoginta de hinc millia ſi eadẽ prona fœmori ſuperponetur. Tum nonaginta millia ſi lumbos pollice ad inguina conuerſo comprehendet. At centum millia,& de hinc ducenta,vſq; ad noningẽta millia eodem, quo diximus ordine in dextra corporis parte notabuntur. Sed decies centena millia ambæ manus complicatæ in rectis inuicem digitis indicabunt. Hic eſt veterum computãdi mos, & inde prouenit,quod apud ſcriptores legenti ſæpè fit obuiam, vt in digitos mittere, pro eo eleganter etiam dicatur, quod eſt accurate numerare. Diximus de ſupputãdi modo, qui per digitos ſolet indicari, ſupereſt nunc de loquendi ordine,qui per digitos etiam tradi poteſt,aliquid dicere. Prima igitur alphabeti nota eodem modo,quo vnum digito demonſtrari diximus deſignabitur. Secundo eo etiam modo, quo duo,ſic & tertia ea ratione,qua tria: ſic deinceps vſq; ad alteram & vigeſimam,quæ alphabeti poſtrema eſt,per ſuum vnoquoq; elemento numerum denotato: eo ordine, quo in

alphabeto illud dispositum sit. Huiusmodi digitorum flexu, & gesticulationum solertia amans puellæ, cuius amore deperit,coram eius parētibus huiusmodi digitorum indicio sic loquitur. Primo tria,inde vnū,mox vndeuiginti, postmodū quinq; ostendit. Rursus vnum diuisim,deinde sex,postea sexdecim, inde vnum, tum duodeuiginti, postmodū sexdecim, postremo quinq; indicat, taliq; ordine CAVE A FRATRE insinuat. Huiusmodi notarum amantium Ouidius meminit.

,, Nil opus est digitis per quos arcana loquaris. & alibi.
,, Nec in digitis litera nulla fuit.

Huc refertur quod ab Ennio in quandam impudicā dicitur, cuius nulla pars corporis ab impudico munere vacaret.

,, Quasi in choro pila ludens,datatim dat se,& commu-
,, nem facit, aliū tenet, alijs nutat, alibi manus est occupa-
,, ta,alijs peruellit pedem,alijs dat anulum expectandum à
,, labris, alium inuocat,cum alio cantat, attamē alijs dat di-
,, gito literas. & Solomō ad idē. Annuit oculo,terit pede,
,, digito loquitur.

Verū idē alia ratione haberi potest,vt ea quis facilius promptiusq; loqui discat,in græco alphabeto velit idem facere. Græci siquidem non quemadmodum latini paucis ad exprimendos numeros literis vtuntur & geminatis.Sed vniuerso alphabeto singulis notis quoslibet numeros indicant.Sunt & alij aliter digitorum indicio sermonem fingentes,quod faciunt,dum corporis eas partes ostendunt,vel digitis contingunt, ad quas scribendas primum literæ exiguntur,quas rei nostræ exprimendæ, necessarias esse cognoscimus,donec totum id quod velimus expressum sit. Exemplum erit, vt si A indicare statuimus, Aures contingamus, similiter si B Barbam indicemus, sic Caput pro C, & de reliquis huiusmodi, vt Dentes, Epar, Frontem, Guttur, Humeros, Ilia, Linguam, Manum, Nasum, Oculos, Palatum, Quinque digitos, Renes, Supercilia, Tempora,

& Ventrem ostendimus pro ijs literis demonstrandis, quæ ijs inscribendis primæ requiruntur. Potest & similiter scribi, vt scriptum occultetur, id fiet si clanculum, velut aliud agenti vino, vel alia quauis materia ad rem apta literæ ad id, quod volumus exprimendum, necessariæ protrahantur. Docet hoc Naso.

Hinc tibi multa licet sermone latentia recto
Dicere, quæ dici sentiat illa sibi.
Blanditiasque leues tenni præscribere vino
Vt dominam in mensa se legat illa suam.

& Tibullus.

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
Ne trahat, & mensæ ducat in obre notas.

Huiusmodi Paris Helenæ amoris sui significationem daturus, Menelao coram vino literas protrahit, vnde ipsa queritur in epistolis.

Orbe quoq; in mensæ legi sub nomine nostro,
Quod deducta mero littera facit AMO.
Credere me tamen hoc, oculo renuente negaui.
Hei mihi, iam didici sic quoq; posse loqui.

Sed quis modorum omnium meminisse potest, cum infiniti ferè sint, vt hominum excogitantium ingenia? Neq; enim sanæ mentis existimo, in hoc serio tempus conterere. Sed redeamus ad rem, longius fortasse digressi sumus.

De literis clandestinis ex veterum scriptis.

CAPVT. XII.

QVONIAM igitur eo paulatim ventum est, vt de ijs signis meminerimus, quæ scripto nostra consilia occultant, qui characteres appellantur, proximum est, vt eorum obscuritatem duplici modo partiamur. Sripti itaque obscuritas, aut ex literarum perplexitate,

aut ex alia ſcribendi ratione proueniet, de characterum inuolucris: ſecundo libro tractabitur nunc de obſcuritate, quæ à ſcribendi modo inducitur, verba faciamus. Non inutile igitur videtur fore rationem tradere, qua ſic ſcribi poſſit, vt nemini ſcriptum, niſi cui voluerimus poſſit agnoſci. Sed quia nõnulla veterum in hunc modum cõmenta ab hiſtoricis memoriæ prodita ſunt, eorũ prius in ea re vſum proſequamur. Teſtis eſt Gellius in libris noctium acticarum Lacedęmonas cum ad imperatores ſuos ſcriberent, ne literæ interceptæ occulta hoſtibus conſilia indicarent, hoc ſcripti genus ex induſtria excogitaſſe, quamuis alij eius rei commentum ad Archimedem Syracuſanum referant. Surculi duo teretes longiuſculi, & torno perpoliti æquabantur, vt par vtriq; longitudo & latitudo eſſet, eorum alter imperatori ad bellum proficiſcenti dabatur, alter domi penes magiſtratus diligenter ſeruabatur, quoties itaq; vſus neceſſitas incidebat, pagina, quanta rei ſatis erat, ſurculo circumuoluta, vt rotũdum volumen efficeret, & oræ bene adiunctæ in modum lori aptè ligno cohærerent, ne rimæ interponerentur, tum in chartam ſic circũuolutam literæ à ſummo capite per trãſuerſum ad imum in eo loro inſcribebantur. Perſcriptũ inde lorum ſurculo prolixum, & anguſtum eximebatur, & ad imperatorem dabatur, exiſtimabant enim ſi in hoſtium manus illud forte interceptum incidiſſet, truncatas literas, ſyllabas, dictionesque, & eorum partes longe diſtractas intuentes ſcriptum nequaquam percepturos, nec ſpem fruſtrabatur euentus, quoties enim illud in hoſtes incidebat, nihil in loro ſcriptum poterant cõiectari, ſed velut incondite & fruſtra ſcriptum dimittebant, is verò, cui illud deſtinabatur, applicato loro, in eumque modum circumuoluto, quo antea fuerat, cum ſcriberetur, ita vt continuata ſcripti ſeries ſequeretur, nuncium agnoſcebat. Huiuſmodi ſcriptum σκυτάλην græcè appellabant. In hunc modũ ſcriptam epiſtolam Liſandro ad Helleſpontũ allatam Plutar-

Plutarchus author est. Alium quoq; ad hanc rem astum in veteri historia ab incerto pœno, alioquin illustri, vt refert Gellius, excogitatum legimus. Herodotus tum idem à Demarato factum meminit. Is, vt ille refert, Susis commorans, cum Xersem aduersus Græciam expeditionē sumere statuētem accepisset, eam rem censuit Græcis nunciandam: sed occupatis per custodes itineribus, cum res aliter fieri nequiret, ne nuncius interceptus deprehenderetur, rem in hunc modum comminiscitur. Pugillaria noua accepit non dum cæra illita, inde literis in ligno exaratis regis consilium prodit, tabulam deinde, vt mos erat, cæra colliniuit, ne scriptura detecta sibi quid negotij apud viarū custodes exhiberet, eamq; tabellam veluti scripto vacuam domestico seruo perferendam tradidit, verùm nulla prius commenti significatio ne facta, Lacedæmones, cum quid ea perlata sibi vellet, nequirent interpretari, nihil scriptū intuentes, verùm rem (vt erat) non frustra factam suspicantes, Cleomenis (vt ego accipio) filia, eademque Leonidæ Gorgo vxori, detracta è pugillaribus cæra, nuncium accepere. Ex huiusmodi pugillaribus cæra illitis, in quibus scribi mos erat, literæ ethymon datum Grammatici asseuerant, quod à litura literæ nomen deductum putent, quod à veteribus incæratis hoc modo tabulis scribi soleret, & scriptum postea deleri. Fuit & alia imperscrutabilis techna barbarico astu digna, cuius Herodotus sub persona Histiæi authoris meminit. Is imperante Dario in terra Asia non ignobili loco natus, cum in Perside apud regem ageret, & Aristagoræ, vt ab eo deficeret, vellet furtiuo scripto nunciare, veritus, ne si non accurate nuncium misisset, res prodita maximum sibi periculum afferret, huiusmodi astum comminiscitur. Seruo suo diu oculorum ægritudine laboranti capillum ex capite, tanquam medicari voluisset, derasit, & eius capiti leui atramēto literarum formas impressit, quibus id ipsum, quod nunciare in animum induxerat, scrip-

tum erat, secum deinde, donec capilli renascerentur, domi retinet, quod vbi factum est: illum ad Aristagoram dimittit, iubens cum ad eum venisset, illum admoneret, vt quemadmodum ille nuper fecerat, sibi caput deraderet, seruus cum ad Miletum ad Aristagoram venisset, domini iussus memor, Aristagoræ rem significat, ille rem frustra non fore (vt erat) ratus, commissum exequitur, sic nuncium percepit.

Furtiuæ literarum notæ, quibus maiores in scribendo vsi sint.

CAPVT. XIII.

EXPOSITIS ijs, quæ de characteribus, qui sine artificio cerni non possunt, proximum est de ijs verba facere, quæ per se sub visum cadent, alioquin technis impliciti. Sed quoniam hac in re non nullos prisci modos inuenerunt, qui multum à nostri temporis dolis & inuolucris differunt, veterum primum huiusmodi scribendi rationem prosequemur, occultos mox nostri temporis scribendi modos in secundum librum differemus. Maiores itaq; cum res, vel tempus obscuritatem exigeret, varijs in scribendo ambagibus vsi sunt: testes sunt Suetonius & Gellius, qui hac scribendi ratione C. Cæsarem in epistolis ad C. Oppium, Cornelium Balbum, Ciceronem, & cæteros familiares, qui res eius domesticas, vt absentes curabant, vsum esse meminerunt. Occulte scribendi modus hic erat, vt literarum potestas cômutaretur, & primas literas quarta quæq; succedens indicaret, quo fiebat, vt scriptum sæpissime sine coagmentis syllabarum componeretur, ita vt incôdite literas positas putes, inter eos verò interpretandi clandestinum commercium erat: Res exemplo dilucidior fiet. Pro A litera D ponebatur, E pro B, F pro C, & de reliquis in hunc modum, sic in legendo sonus cuiq; suus, & potestas reddebatur, & oc-

ulte ſcriptum legebatur. Extat de hoc ſcribendi modo Pro bi grammatici ſatis curioſus commentarius, in quo de occulta literarum ſignificatione à C. Cæſare ſcriptarum pertractatur. Aliter verò literarum poteſtatem Auguſtus commutabat, cuius extat ſcriptũ ad filiũ huiuſmodi. Quia innumera incidunt aſſidue, quę ſcribere alterutrũ & ſecreta eſſe oporteat, habeamus inter nos notas ſi vis tales, vt quicquid ſcribendum ſit, pro vnaquaq; litera, ſuccedentem ſcribamus hoc modo, vt pro A ponamus B, & C pro B, & de reliquis in hunc modum, & pro Z duplex A A, vt à nouiſſima ad primam duplicatam redeamus: hic fuit Auguſto ſcriptũ obſcurandi modus. Aliter Cicero, (vt aliquibus videtur) qui inſtar dictionarij librum conſcripſit, in quo ſingulis verbis ſingulas notas, quibus illa ſignificarentur præfixit, tantaq; erat notarum & verborũ copia, vt quæcunq; latino ſermone ſcribi poſſent, ſuis notis exprimerentur. Vnde character hic M MVNDVM ſignificabat, hic M MODVM, hic ÿ HOMINEM, & hic F TEMPVS, alius in hunc modum h' SYLLABAM, alius verò ſic ɔ ACCOMMODABAT, huius generis reliqua erant, quæ in eo libro commentus ille fuit, quibus pro exprimendis occulte animi concepta vterentur, nec defuerunt ex priſcis autoribus, qui pro notis verba ſcriberent.

Antiquorum ſcribendi modos noſtra tempeſtate vanos & inutiles eſſe.

CAPVT. XIIII.

HAEC priſci commenta ad ſcriptum obuelandum inuenerunt, verùm vt de iJs verba faciamus à ſcythala initium auſpicabimur. Quotus igitur quiſque noſtra tempeſtate erit, qui maximis & arduis in rebus, quæ deſiderant occultari, capitis ſui & fortunarum diſcrimen

in ſcythalæ ſecuritatem reponendum tuto exiſtimabit, quin potius à quouis vel minimum curioſo id genus ſcripti artificium cenſeat facile poſſe deprehēdi? quis autē rurſus nō intelligat, nō alia ratione illud, quàm in eū modū, quo ſcriptū fuit cōpoſitū, debere interpretari? in ligno verò cum ſcriberetur circumuolutum non agnoſcat, quòd ſi digitis vel ſurculo æquatę craſſitudinis complicetur, quis non videat iterum coeuntibus partibus ſtatim facillime ſcriptum aperiri? Iam verò quam vanum in pugillaribus ſcriptū ſit, videamus. Ego quidem meo iudicio exiſtimo in hunc modum moleſtius eſſe ſcribere, quàm cuiquam, qui vel mediocris iudicij ſit, latēs ſcriptum indagare, parumq́; conferre hanc ſcribendi rationem noſtra ætate fuiſſe ſublatam, vt eo minus occulta fraus prodi poſſit, ſiquidem etiam ſi nulla priſci moris notitia haberetur, certe rem ipſam ſuſpicio detegeret. Sed neq; illud ſatis tutum eſſe poteſt, vt deraſis capillis capiti inſcribantur literæ, ſiquidem ſudore, cui caput eſt obnoxium, facile poſſunt aboleri, quod ſi acu etiam cutis perforetur, ne hoc quidem ſatis ad ſuſpicionem ſufficiet, ſi is, qui inſcriptionem gerit intercipitur, tum enim diligentiſſima fit inquiſitio, metus & neceſſitas vigilantiam præſtant, nec prius ſatis ſibi factum putant, quàm cuncta penitus, quibus veritas eruatur, exquiſierint, nunc pollicitationibus quæruntur illicia, nunc nimis terror incutitur, quod ſi hæc parum proſint, ſuppliciis & tormentis res agitur, at ſi ne hoc quidem prodeſt, ne interim literæ furtim perferantur, non ſolum calligæ & ſoleæ perquiri ſolent, veſtes eximi, & ſuturæ diſſolui, ſed ne à viſceribus quidē perſcrutandis abſtineatur, tantum abeſt, vt illi ab inquiſitione intactū caput relinquāt. Sed hactenus de huiuſmodi literarum velamento, nunc ad notas, quibus ijdem vſi ſunt, verba conuertamus, de quibus ne ſermo nimis in longum in re ludicra protrahatur, nil eſt, quod dicam, niſi vaniſſimas eſſe, quæq́; vel à pueris poſſint facile agnoſci, obſeruata enim

characterum poteſtate, qui ſæpius repetuntur,nemo eſt quin videat, parum conferre ad ſcripti obſcuritatem characterum poteſtatem immutari,neq; ſolum poteſtatem,ſed etiam figuram, ſiquidem ne latens ſcriptum mentis inquiſitione eruatur, parui videtur referre characterem vel barbaricum eſſe, vel aliam quamuis formam pro charactere depingi, modo compertum ſit, quo ſermone charta concinnetur, iſque ſermo interceptori minime obſcurus exiſtat. Sed vt de Ciceronis inuento loquamur, quis eius laborem in eiuſmodi notis perquirendis citra nauſeam ſubibit,vt tot ſibi characteres effingat,quot rebus ſingulis,quæ vſu venire poſſunt,vt ſinguli aptentur ſufficiant,quibus quamuis tuto ſcribi poſſit,quomodo tamen paucis diebus,ne dicam horis idem conſcius interpretabitur, qui hunc verborũ indicẽ retineat? Abeant igitur cum ſua vetuſtate tam copioſa veterum commenta, nos animi occulta conſilia ſcripto commiſſuri, nequaquam ijs tutos exiſtimabimus,longe alios aſtus,longeq; aliam vafritiem hæc ętas videtur expoſcere,in qua vel infantes non dum verba balbutire cognouimus, cum ſubdolæ mentis quædam ſigna,veluti malitiæ primitias ingerunt, quaſi à nutricis hube ribus ſimul cum lacte illam ſuxiſſe, ne dicam à matris vtero contraxiſſe videantur, quare in vſum, qui velint hæc admittant,nos certe ſicubi res occultiſſimas neceſſario latebras expoſcit, pro rerum occaſione, illis nequaquam vitæ & fortunarum diſcrimen committendum ducimus,niſi res minoris eſſe videatur, vt in re occultanda nimis laboremus, cuiuſmodi igitur ad hæc aſtus ætas noſtra protulerit, nunc in medium pro feramus.

Furtiuas literarum notas fieri, quæ cerni non possunt, tum earum ratio & vsus.

CAPVT. XV.

DIXIMVS, quæ ad scriptum sic operiendum, vt locus, in quo facta sit inscriptio, scriptum occultet, commenta priscorum ætas induxit, nunc inuisibiles scribendi modos, quos eorum vice nostra solertius indagauit, videamus. Scribendi modum inuisibilem nuncupamus, quod nisi ratio adhibeatur, qua scriptum indicetur, characteres intuentis omnino visum effugient, ita vt is, cui scriptum destinatur, notas exponendi modum ab eo, qui scripsit præcognitum habere oporteat. Porrò hoc scripti genere, quoniam multum habet obscuritatis, in maximi momenti rebus, quas non parum intersit occultari, potius quàm quouis alio vti expediet, præsertim si sub eo scripti etiam perplexitas occultetur, quare ne quid omissum videatur, quod ad præsentem materiam possit pertinere, ea de re aliquot modos præscribemus, quos è nostris naturalis Magiæ antea experimento comprobatos, huc transtulimus, nihil enim ibi commissum est, quod verum antea non indicasset euentus, quos repetere hoc loco non inoportunũ videtur, quorũ quamuis aliqui etiam lippis & tonsoribus noti sint, eos tamen exigente materia non prçteribimus. Fiunt itaq; literæ, quæ interdiu delitescant, noctu verò luminis abscessu vel tenebris conspicuæ fiant; quarum scribendarum ratio est huiusmodi: Nitedulæ capiantur, ex quibus humor stillatorijs vasis accuratius extrahatur, quemadmodum in Magia docuimus, tum ex ea aqua graphicè supra chartam notæ exarentur, qua in re si seduli fuerimus, nequaquam interdiu characteres apparebunt, noctu verò igneo colore nitentes videbuntur. Alij verò secus salicis corruptum aqua lignum

diſtillant, & extracto liquore characteres deſcribunt: licet hic ſcribendi modus à ſubtilitate potius, quàm à facilitate & vtilitate commendandus ſit, neque enim ſine faſtidio ſic res perfici poteſt, & facile fit, vt opus laborem fruſtretur, nam ſi ab intercipiente igni exponitur, ſtatim ſcriptum detegitur. Poſſumus verò aliter conſequi, vt in alba charta, aliaùe corporis parte inſcriptæ notæ deliteſcant, & cum opus fuerit detegantur: Super brachium vel dorſum, aliudùe membrum aceto vel vrina clanculum fiat inſcriptio, eaque exiccetur, vt ne veſtigia quidem appareant: Vt verò ſcriptum exponatur, fuligo vel combuſta papyrus exteratur, ſic enim literæ internitebunt. Vel aliter ſi adipe vel ſepo, alioùe pingui, vel gumini delineentur notæ, & carbonis inde, vel combuſtæ chartæ pollis inſpergatur, vt detegat. Hoc fortaſſe aſtu (vt Polybius græcus ait) Attalus victimæ inſcriptione impreſſa vſus eſt, hic enim vt ſuos milites ad fortiter agendum cum gallis hoſtibus, qui multo plures erant, impelleret, non parum referre arbitratus, ſi eorum animis indubitatæ victoriæ fiduciam proponeret, ludicram rem, alioquin vtilem, huiusmodi cum ſacrificaturo vate comminiſcitur. Ante conflictus diem victoriam parat, tum Sudinus vates ſacra faciens, deos præcatus libat, & victimam diſſecat, at Rex contrito gummi in dextram manum inſcribit REGIS VICTORIA, inſcriptionem hanc à dextris ad ſiniſtra producens, cumque viſcera extraherentur, manum in calidiorem ac fungoſum locum ſupponit, abſtergitque inſcriptionem. Sed vates reliquas partes percurrens, & ſua munera obiens, conuertit particulam, qua inſcriptio continebatur huiusmodi, Regis victoria, hæc res vulgata ingenti cum militum gaudio, plauſuque excepta eſt, vt alacriores, promptioresque ad pugnam animos indicarent, ſic quaſi non dubiæ ſpe victoriæ adducti, ac pollicito numine fre-

ti, acriter pugnantes Gallos ſuperarunt. Sed ad rem redeamus. Id etiam præſtabit lac ficulneum, ſi eo alba charta deſcribatur, & poſtmodum ab amico ſcriptum carbonis polline inſperſo confricetur,& detergatur: fit enim vt literæ ſtatim nigreſcant. Ad id etiam confert (vt Plinius refert) tithymali lac ad deſignādas notas, & ſuper illud inſperſus cinis ad detegendas,eoque modo multi, vt ille teſtatur,adulteras alloqui maluere,quàm codicillis. Confirmat hoc Ouidius admonens in arte amandi puellam, quemadmodum cum amantibus tutò per ſcriptum colloquatur.

Tuta quoq; eſt, fallitque oculos è lacte recenti
Littera, carbonis puluere tange, leges.
Fallet & humiduli, quæ fit acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.

Literæ autem, quæ igne conſpicuæ fiunt, quamuis ferè vulgatum ſit,quemadmodum efficiantur,earum tamē rationem hic tradere non videtur abſurdum. Epiſtola ab eius rei,quæ ſcribitur,ſuſpicione prorſus aliena ſumatur,tum omiſſis ſpacijs minime neceſſarijs, literæ, ſyllabæ,& dictiones opportune humenti ſucco citrij, vel medici mali, vel cæpæ, vel omnium ferè acrium ſucco iterum delineentur, nam ſiccato humore inconſpicuæ fiunt,& eæ tantum,quas ſolum atramentum delineauit, apparebunt, cæteræ deliteſcent, ita, vt qui legat tabellam, inutiliter ſcriptam & vanam opinetur: at ſi pagina igni admota incaluerit, literarum rurſus lineamenta clariſſime indicabit. Eſt & ſalis genus, quod ammoniacum vocant, hoc contuſum, & aquæ immixtum literas quidem ſcribenti albas reddit,quæque cum papyro colore vix internoſcantur: verùm ſi admoueantur igni, nigræ apparebunt. Succus autem ceraſorum ſi calamo adhibeatur, viridi colore, ſi cyclamino, ruffo literas deſignabit: ſic varij fructuum ſucci,varios quoq; igne colores indicabunt. Hac ratione acceptis, remiſſiſque amatorijs tabellis, puellæ amantes ſæpe paren-

parentum custodiam frustrantur. Fiunt quoq; characteres, qui nō nisi combusta papyro interniteant: Modus talis est: Literæ gummi, vel quouis salis genere, vel calce in papyro producantur, quæ cum per ignem apparere nequeant, combusta denigrataque statim papyro characteres albicant. Fieri quoq; possunt literæ, quæ nisi charta aquis mergatur, legi nō possint, eas delineandi modus talis est: Alumen aquà dissoluitur, eoque dissoluto characteres describuntur, qui cum siccescunt, conspici desinunt, vt verò legi possint, charta aquis immergitur, sic immersa characteres cōspicuos reddit. Idem etiam aliter fit: In vitreis chymistarum vasis è calcantho humor distillatur, eoque in papyro characteres formantur, & sic fallent intuitum: Vt verò cerni possint in omphacitis gallæ aquam charta, vel in vinum, in quo ea inferuerit, mergitur. Vt verò alibi magis quàm in charta scribi possit, hoc modo scriptum fiet, quod lactis candorem imitabitur: Lithargiris primo teritur, tritus in fictile, vbi sit aqua aceto commixta immittitur, & decoquitur, & per colum traijcitur, mox seruatur, tum in limonis citrigeri succo in lapide, vel aliqua corporis parte, vel alibi exarantur notæ, illæ siccato humore minime apparebunt, sed vt legi possint, ea lithargiri aqua madefactæ, conspicientur lactis candorem imitari. Potest etiam epistola hoc modo concinnari, vt ea, quæ volumus latere medijs interuersus, qui cernuntur spacijs scripta delitescant, cumque opus sit, aboletis, quæ prius apparebant, cerni possint: Modus hic erit: Stillatitio calcanthi liquore (vel affusa in illud feruenti aqua, dum illud solutum fatiscat) super papyrum arcana literarum lineamenta designentur, cum arefactæ sint, illicò celantur, cæterum vt inane scriptum deleatur, hac ratione fiet. Combusta palea, vel salicis carbones super porphyreticum marmor triturentur, tum omphacite galla in albo vino decoquatur, sicque eo humore in spongiā attracto, vernaculus color ater obliteratus

delitescet, pristinus verò, qui delituerat, refricatus apparebit. Fiet idem, si commune atramentum tantum aqua diluatur, quantum illa occultandis literarum lineamentis satis sit, eoque modo totum id, quod volumus latere, describatur, tum atramentum ex carbonis, salicis, vel paleę combustę pollinc paretur, eoque super albicans scriptum inania, quæ velimus describantur, huiusmodi atramentum parum aut nihil à vero differt colore: cęterum vt arcanum scriptum legi possit, vino in eadem galla decocto, spongia pagina detergitur, sic quod prius apparebat scriptum, delitescet, quod verò cerni non poterat, indicabitur. Verùm si libuerit characteres sic designare, vt nisi lumen vel syderis vel candelæ interponatur, cerni non possint, in hunc modum fiet: Cerussa aliusùe color gummi liquefacto immiscebitur, ex eaque immixtione materia chartæ concolor parabitur, vt nihil ab ea discernatur, tum qui nuncium sit excepturus, charta oculis & lumini interposita, subobscuras characterum formulas cōspiciet: fit enim ratione optices, vt ea materia parum densa, dum opposita externo lumini, impedit, quo minus vlteriores radij ad intuitum nostrum perueniant, conspicuam nobis lineamentorum vmbram efficiat. Fieri etiam potest, vt nigra charta albos characteres conspicuos reddat: Ratio est hæc: Oui luteum albumenque commiscentur, vt instar scriptorij atramenti liquescat, eo liquore literarum figuræ in papyro protrahuntur & exiccantur, tum super exiccatam chartam color ater inducitur, eaque iterum exiccata mittitur, verùm vt literæ conspici possint, lato ferro chartæ superficies eraditur, sic enim fiet, vt sublato inde atramento, vbi literæ erant, earum albi coloris signa conspiciantur. Maxime quoq; tutum fuerit ouo literas inscribere, quod sua non carebit fallacia: Alumen ex galla tunduntur, pollis aceto immiscetur, donec atramenti instar liquescat, hoc modo parato liquore characteres super oui cortice designantur; &

exiccantur: inde muriæ vel acri aceto imponitur illud, vbi cum quadriduũ permanserit, postmodum eximitur, & exiccatur, ad amicum mittitur; tunc enim literæ amplius foris non apparent: Vt verò is scriptum legat, igni illud admouebit, & tostum emundabit, sic intus characterum signa conspiciet. Fit idem alia ratione: Cæra ouum circumlinitur, in eaque stylo ferreo literæ delineantur ad corticem, tum humore ex aceto, & gallis comparato fatiscentes rimæ complentur, & exiccantur: perdiem subinde ouum in aceto seruatur, mox ablata cæra ad conscium mittitur, at ille eo decocto & mundato, in peruio cortice & duro albumini impressos characteres inueniet. Sed quoniam ea, quæ obscuras characterum notas præcedere visa sunt, ad iustam metam produximus: proximum est, vt hoc clauso volumine, instantia, quæ nostri muneris magis propria sunt, secũdo libro prosequamur.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.

QVID olim notæ & quorſum à maioribus earum vſus inductus ſit, primo volumine indicauimus. Proximum nunc eſt occultè ſcribendi, ijsque vtendi modos: vt tuto epiſtolis arcana committantur, tum ne illæ intercipiantur proſequamur. Huius voluminis materiam quatuor in partes diuidemus, eos primùm modos, qui artificioſa legentes ſimulatione deludent indicabimus: notarum deinde inuolucra, quæ non niſi magno cum labore interpretari poſſint ſuggeremus: mox ea proſequemur, quæ tanta doli perplexitate inuoluuntur, vt ne Oedipi quidem conatus non fruſtrentur: tum ad ea procedemus, quæ non modo perueſtigari nequeant, verùm etiam nullam doli, aut rei ſub adulterinis literis contentæ, ſuſpicionem relinquant: ſed vt alterius propoſiti ſcriptum negligendum præbeant. Verùm dicet aliquis, quorſum in re tam friuola tantùm laboris impendium? quotus enim quiſq; tam rudis & obeſi ingenij erit, qui in his componendis, poſtquam huic negotio aliquandiu operam dederit, peritus non euadat, vt ad effingendos id genus nouos & diuerſos ſcribendi modos ſine magiſtro facile idoneus non exiſtat? qui præterea tam multi eſſe poterunt, vt ijs, neq; volumen capiendis, neq; quiſq; percenſendis ſatis eſſe videatur? Non diffiteor nouas poſſe horum characterum figuras ex arbitrio quemlibet confingere, verùm non omnes eiuſmodi

erunt, vt & ſcribenti & interpretanti nauſeam non pariant, at qui nos eos modos tradere conati ſumus,quorum præter multiplices literarum characteres in omni ferè ſcribendi ratione,cum facilis erit vſus, tum verò facilior exemplum habentibus ad percipiendum interpretatio,eo enim penitus ſublato, omnino perdifficile erit, vt ſcriptum legi poſſe nullo planè modo videatur. Sed quoniam innumeris penè modis hæ ſcribendi rationes poſſunt variari,nos ex ijs aliquas, quæ inſigniores viſæ ſunt,attigiſſe ſatis erit,ad quarum exemplaria quiuis nouas & præſtantiores poterit comminiſci. Sed ne longius ſermo protrahatur, ad eas præceptiones oportunum fuerit accedere.

Quid ſit furtiuis literarum notis ſcribere.

CAPVT. I.

NIL aliud furtiuis literarum notis animi ſenſa committere appellamus (quod in hoc volumine præcipuum intendimus) quàm eo ſcribendi vti artificio,vt quod per epiſtolam nunciare velimus, ita occultemus, vt non alia ratione, quàm ea, quæ à nobis iuducta eſt poſſit interpretari, quo fit,vt huiuſmodi ſcriptum nemini niſi amico, cui res noſtras percipi volumus,facile cognoſcatur. Huius verò artificij tria potiſſimum ſunt genera, tria enim præcipue accidunt literæ,ordo,figura,& poteſtas: quare alia ſcribendi ratio ordinis permutatione obſcuratur,vt ſi ROMA pro eo quod eſt AMOR ſcribatur. Alia figuræ commutatione,vt ſi pro formis noſtrarum literarum quiduis aliud ex arbitrio depingatur,& ſua quæq; literę poteſtas forma exprimatur. In hunc modum Esdras ſcriba & iuris peritus (vt Hieronymus in libri Regum præfatione teſtatur) cum eum librum ſcriberet, in quo leges continebantur,nouis characteribus vſus eſt,qui poſtea à Iudæis vſu recepti, omnibus temporum ſucceſſione per-

ſpicui facti ſunt, vt non alius apud Hebræos characteris uſus etiamnum perduret, quàm eorum, qui tunc nuper reperti, erant obſcuri. Alia permutata figurarum poteſtate obſcurior redditur, vt ſi pro vna Tyriorũ litera, alia Palamedis, & pro Palamedis vna Simonidis Melici pariter alia reponatur, vel ex aduerſo: Nam ſi veterum monumentis fides habenda eſt, Tyrij apud Græcos literas induxerũt numero ſexdecim, poſt hunc Palamedes quatuor, demũ Simonides totidem adiunxiſſe traditur, ita vt omnes quatuor & viginti numerum abſoluant. Hęc ſunt præcipua occultè ſcribendi genera, verùm ex ijs multæ ſpecies emanant, quæ pro diuerſa eorum compoſitione variantur, nam & ordinis tranſpoſitio, figuræ forma, & poteſtatis functio multiplex eſſe poteſt, & ea ſimul poſita diuerſiſſimam obſcurãdi ſcripti perplexitatem efficiunt, vnde tam multa, diuerſaque eſſe poſſunt genera, quàm varia excogitantiũ in omni tempore ingenia. Sed hæc ſuis locis interlegendum fient clariora, quare velle hic ea percenſere, abſurdum eſſe exiſtimo. Nunc ad reliqua tranſeamus.

Quomodo per literarum tranſpoſitionem occultè ſcribi poſſit.

CAPVT. II.

Vt igitur ad occulte ſcribendi modos accedamus, ratio poſcit, vt ab ordinis tranſpoſitione, & in hoc genere à ſimpliciſſimis & ſcriptu facillimis exordiamur, initijs enim ſimpliciora magis conuenire videntur, talique ordine omnes ad diſciplinas commodius prouehimur, vt primum cognitu facilia, mox aliquanto difficiliora, & minus ſimplicia diſcamus. Quare inter cæteros talis ſcripturæ modos, qui ab huius rei non ignaris circumferuntur, hic primum occurrit, qui eo artificio contegitur, vt literæ certo ordine ſeruato, in ſcripto tranſponantur. Huius generis duplex

ratio esse potest,altera erit,quæ suspicione prorsus carere videbitur,altera,quę licet suspicionem afferat,se tamen sua ob scuritate tuebitur,nisi nimis curiosus interceptor,obseruato literarum ordine,quomodo literarum nexus transferatur de prehendat. Prioris modi ratio hæc est. Proposito primum vestræ sententiæ exemplo, vt tutius scribatur, duæ statim lineæ capiantur,in quibus literæ collocentur,prima tum litera in superiori versu, proxima in inferiori,rursus tertia in superiori, quarta item in inferiori alternatis vicibus reponatur,quoad tota spacia literis compleantur, mox ijs perfectis binæ aliæ sumantur lineæ, quæ pari modo literis occupentur,donec totus sensus expleatur,quo fiet, vt binæ extremæ lineæ aliquando ambæ dimidiatæ remaneant. Hæc sententia notata primū nostris characteribus subijciatur exemplo.

TVI PRIDEM ARDENTISSIMO AMORE INCENSVS SVM, VERVM SIGNIFICATIONEM ADHVC NVLLAM DEDI, HABITA RATIONE VERECVNDIAE TVAE, ET PARENTVM, QVARE NISI AMANTI SVBVENTVM SIT, TVA VICTVS SAEVITIA COGAR VITAM DIMITTERE.

Hęc verba si ad eam formam scripto committenda sint,transposito literarum ordine tale scriptum indicabit.

t i r d m r e t s i o m r i c n u s m, c ù s g i i a i n m d u n
u p i e a d n i s m a o e n e s s u u r m i n f c t o e a h c u
l a d d h b t r t o e e e u d æ u e p r n u q a e i i m n i u u
l m e i, a i a a i n u r c n i t æ, t a e t m, u r n s a a t s b e
n u s t, u u c u s u t a o a u t m i i t r
t m i t a i t s æ i i c g r i a d m t e e.

Sed perplexius & inuolutum magis scriptum erit, si numerus versuum adhuc duplicabitur, vt quatuor primum lineis constitutis, literæ eo ordine collocentur; vt prima prim

versus initio,proxima quarti,tertia in fine primi,quarta in fine postremi,quinta deinde initio secundi versus,sexta initio tertij, septima in calce secundi, octaua demum in calce tertij disponatur, & idem postmodum ordo seruetur, vt subiecto exemplo res clarius suggeretur.

tmsruǹimlhteunennui iucuobadassi iri
reocmgiudtedpqius tumaræcrdnnienmtd
inaeunoceauiauabitearetraiuefrsoie
uasesmcala icæt nttmssmt nnimhtiunmdp
usomr iauu
ctui ttau
tiit eacs
aægdemrii

Sic variata semper literarũ transpositione, complures inuolutos scribendi modos nanciscemur,quos poterit quisq; suo more inducere,nobis enim hæc attingere videtur satis. Fiet etiam aliter,vt eæ literæ in principio & medio tantum designato ordine, vel principio & fine tantum, vel in principio medio & fine simul collocentur: nõ tamen facile erit ad hoc significantes semper dictiones suppetere, atqui quoties id commode fieri non poterit,nõ ab re erit,tale scriptum componere, vt nullum verbum, quod aliquid significet contineat, vt alienus interpres ignoti idiomatis opinione ambiguus teneatur ,quod & si suspicione non carebit, artificij tamen nequaquam admonebitur, præsertim si epistola græci, vel barbari alicuius sermonis, cuius cognitio interceptori futura non sit, sonum imitetur. Exemplum subscripti thematis subijciam, vbi significantes literæ in initio, medio, & fine collocantur.

CVM DIVTIVS INTER NEAPOLITANOS, ET HOSTES PVGNATVM ESSET, SPE OMNI SE ABDICARE COACTI, RETRO ABIERVNT.

Cheurim

Cheurim drisu trasiberu sin thimelior nieba perosil iutla nos eliteteblah orset ersip, vlogeon, astiu mes flett stepole olmin irsilesonimie asbid ica, rec ostaric tir estur oab imenr vrnot.

Occulta literarum transpositione aliter sine suspicione interpretem deludi posse.

CAPVT. III.

PROXIMVM nunc est alios occultos scribendi modos, qui quodam verborum velamẽto obducti, interpretem artificiosa simulatione deludent, quod ad hanc partem videtur spectare prosequamur. Huiusmodi sunt lepida nonnulla epigrammata, aliaque poetarum carmina, quæ lectores dulci quodam artificio deludunt, quæ ne quid præteream, quod ad rem facere posse videatur apponam; nam & hæc suum dolum habent, vt cum amicis liceat suauiter interdum sic iocari, & interpretem velatã verborum imagine ambiguum detinere, quod iucunda vrbanitate non carebit. Ad hanc rem nullæ afferri certæ præceptiones possunt, sed authorum exempla satis erit afferre, vt si quis in hanc formam ludere velit, ea imitetur, potest enim sibi quisq; multiplicem sic iocandi rationem ex arbitrio confingere. In hunc modum amicus ad amicum scribendo iocatur.

En tibi mitto caput Veneris, ventremque diAnæ,
Latronis caput, & posteriora canE.

Quibus versibus salutationem mitti significatur per verbum VALE; cuius scribendi literæ primæ, mediæ, & vltimę in dictionibus Veneris, diAnæ, Latronis, & canE requiruntur. Est & nonnullorum labor huiusmodi versuum capitibus literas præfigere, quæ sententiam absoluant. Talia sunt Erythreæ Sybillæ, quæ græcè de venturo Christo circumferuntur carmina, quorũ sententia latinè, iisdem nume-

ris ea ratione seruata, vtcunque fieri potuit, sic expressa est.

„ Iudicij signum tellus sudore madescet,
„ E cœlo rex adueniet per sæcla futurus,
„ Scilicet in carne præsens, vt iudicet orbem.
„ Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,
„ Celsum cum sanctis, æui iam termino in ipso.
„ Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse;
„ Cum iacet incultus densis in vepribus orbis.
„ Reijcient simulachra viri, cunctam quoq; gazam,
„ Exuret terras ignis, pontumque polumque,
„ Inquirens tetri portas effringet Auerni.
„ Sanctorum sedes, cunctæ lux libera carni
„ Tradetur: sontes æterna flamma cremabit,
„ Occultos actus retegens, tum quisq; loquetur
„ Secreta, atq; Deus reserabit pectora luci.
„ Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes,
„ Eripitur solis iubar, & chorus interit astris:
„ Soluetur cœlum, lunaris splendor obibit,
„ Deijcient colles, valles extollet ab imo.
„ Non erit in rebus hominum sublime, vel altum,
„ Iam æquantur campis montes, & cærula ponti,
„ Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
„ Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni
„ Et tuba tunc sonitum tristem demittet ab alto.
„ Orbe gemens facinus miserum, variosque labores,
„ Tartareumque Chaos monstrabit terra dehiscens.
„ Et coram hic domino Reges sistentur ad vnum.
„ Recidet è cœlo ignisque, & sulphuris amnis.

Hos versus Augustinus in libris de ciuitate Dei scriptos reliquit, quos à Flactiano clarissimo viro grecè scriptos se accepisse tradit, in quorũ capitibus ordinata singularũ literarũ

ſerie hæc verba legebantur, ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτὴρ, quod latinè eſt IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. Verùm in ijs latinè vtcunq; redditis, hac de cauſa (vt Auguſtinus inquit) non potuit bene is ſenſus occurrere, quòd in græco verſu υ initio dictionis poſita, in latino ſeruari nequiuit, nulla eſt enim latina dictio, quæ à tali litera inciperet, & ſententiæ congrueret, pari modo de cætero ad hanc rem peccatum eſt. Horum quoq; verborum græcè primæ literæ coniunctæ ἰχθὺς efficiunt, id eſt PISCIS, quo nomine myſtice Chriſtus interpretatur, qui in huius mortalitatis abyſſo, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc eſt expers peccati eſſe potuit. Iocatur pari modo Plautus in argumentorum verſibus, dum comœdiarum titulum in eam rationem ſic exprimit AMPHITRVO.

„ Amore captus Alcumenæ Iupiter.
„ Mutauit ſeſe in formam eius coniugis,
„ Pro patria Amphitrio dum certat cum hoſtibus,
„ Habitu Mercurius ei ſubſeruit Soſiæ,
„ Is aduenientis ſeruom, & dominum fruſtra habet,
„ Turbas vxori ciet Amphitrio, atq; inuicem
„ Raptant pro mœchis, Blepharo captus arbitrer,
„ Vter ſit, non quit Amphitruo decernere,
„ Omnem rem noſcunt, geminos Alcumena enititur.

In hunc modũ itaq; literis furtim ingeſtis ſenſus occultatur. Poſſunt & alio modo ſcripti literæ occultari, vt per initia dictionum diſpergantur, quare totidem dictiones eſſe, quot literas neceſſe erit, eæ tamen quò magis rem ſeriam videbuntur innuere, eo minus ſuſpicionis habebunt, vt quando hic ſcribendi modus facili interpretationi eſt obnoxius, ſimulatione muniatur. Huiuſmodi erit, ſi mulier amanti CAVE A FRATRE ſignificatura ſic ſcribit.

Carmina autē Vergilij erunt à Francisco recitata ante tuum Regem Eusebium.

Possunt & in eum modū deligi verba, quæ oportunas scripti literas nō primas, sed postremas, vel medias, sēper tamen vnico seruato ordine ex arbitrio cōtineant. Aliter Priapus, qui simili ferè verborū ambage sentētiam nō literis, sed syllabis celādo, sic in fures PAEDICARE se velle minans iocatur.

PEnelopes primam, DIdonis prima sequatur,
Et primam CAni, syllaba prima REmi.
Quodque fit ex illis mihi tu deprehensus in horto
Fur dabis, hac pœna culpa luenda tua est.

Est alius scribendi modus, vt cum perlegeris te laudari, vel rite ominari, easdem deinde dictiones si præposterè leges, contrarium percipies sensum. Adsunt cuiusdam versus.

Sors mala, non mala mens, fatum, non crimina vitæ,
Visere iusserunt te loca Thesiphones.
Supplicio tibi sit facilis, nec verbere multo
Tundere compellat te Dea Thesiphone.

Si autem conuersis dictionibus leges, dicet.

Thesiphone Dea te compellat tundere multo
Verbere, nec facilis sit tibi supplicio.
Thesiphones loca te iusserunt visere vitæ
Crimina, non fatum, mens mala, non mala sors.

Suppetunt in hanc rem plura exēpla, quæ ne prolixior sim, prætermittam. Sunt & alia transponendi genera, quæ quoniam obscuriora, & sine suspicione videntur, ea suis locis, quemadmodum polliciti sumus, indicabimus.

De furtiuis characterum notis effingendis.

CAPVT. IIII.

DIXIMVS de ijs scribendi modis, qui ordinis transpositione interpretem artificiosè deludunt, quod ad primum membrū partitionis nostræ pertinere videbatur.

Proximum eſt iam illos proſequamur, qui non niſi maximo cum labore poſſunt interpretari. Verùm antequam de illis verba faciamus, non abſurdum erit (tamet ſi id nemini difficile fortaſſe videatur) componendi, & ſcribendi huiuſmodi characterum notas rationem tradere, quòd non tantum efficiam, quia exiſtimem id aliter difficile futurum, quantum vt demonſtrem ad reliquas notas recte effingendas hæc ipſa, quæ nunc tradimus prçcipue deſiderari, vt quod de vno characterum modo præſcribimus, id & de cæteris perſcriptum intelligatur: Quare exemplum in hoc ſimplici tantum ſcribendi modo præpoſuiſſe ſatis erit. Sribendi itaq; ratio quatuor in rebus præcipue videtur conſiſtere, figura, contextu, proportione, & facilitate, de quibus ſingulatim ſuo ordine dicemus. Sed primum de characterum figuris, & lineamentorum ductibus dicamus. A itaq; poteſtatem ſi velimus occulta characteris figura exprimere, maiuſculum græcum thita figurabitur in hunc modum ʘ, B talis character demõſtrabit. Recta fiet linea, è cuius capite alia tranſuerſa in dextrum producatur, & inferiori dimidiato minor ſit, vel paulo minor, ita vt gamma inuerſum videatur ꓶ, C huiuſmodi erit, vt Z noſtrum maiuſculum inuerſum imitetur, hoc tamen diſcrimen erit, quod huic quarta linea, quemadmodum prima ducta, tertiæ cohærebit Σ. D character diuaricatis cruribus, in faſtigio coniunctis depictus demonſtrabit, ita vt græcæ literæ lamdæ ſimilis ſit: in cuius capite recta linea ſurſum ducatur, quæ ſua longitudine corpori characteris adæquetur ſic λ. E duabus lineis tranſuerſis, & in ſumma cõiunctis, quarum altera ſiniſtra craſſior, altera paulo ſubtilior ſit, tali figura Λ exprimetur. F proximus character inuerſus, vt ſuperius lineæ hiatum habeant, & inferius coniungantur, deſignabit hoc modo V. Pro G iuſtæ rotunditatis circulus deſcribetur ſic O. In aſpirationis locum recta linea, quæ proximam figuram æqualiter pertrãſeat, deſi-

gnabitur, & superne & inferne excedat, & à tumore æqualiter vtrinq; disiungantur hoc pacto ф. Pro I duæ lineæ in longum ductæ, quarum capita alia transuersa coniungat, vt nihil excedat, & longitudo latitudine duplo maior sit, vt seruetur characteris decus, depingetur sic ∏. L linea recta in cuius calce alia transuersa in dextrum ducatur, vicem supplebit: sed inferior linea, quemadmodum in reliquis characteribus dictum est, superiori dimidiato minor sit J. M columna, è cuius medio duæ lineæ in dextrum producantur, quarum altera deorsum, altera sursum feratur, demonstrabit hoc modo Ж. N munus talis figura explebit. Recta linea depingatur è cuius pede alia transuersa in dextrum à sinistro ducatur vt T inuersum esse videatur ⊥. O nostrum C inuersum exprimet Ɔ. P proxima figura duplicata indicabit, ita tamen, vt alterius fastigium alterius calcem comprehendat in hanc formam 3. Q græca litera delta instar triangularis formę designabit △. Pro R nostri S inuersi figura depingetur Ƨ. Pro S nostrum D inuersum designabitur sic ᗡ. T omega græcum inuersum demonstrabit hoc modo ℧. Pro V recta linea in longum ducta depingetur, è cuius medio spacio alię duę vtrinq; ęqualiter hiantes in calce producantur huiusmodi Ӿ. Pro X recta linea depingetur, è cuius fastigio altera transuersa in sinistrum producatur in hanc formam Γ. Z inuersa figura, quam I diximus indicari munere fungetur in hunc modum Ш. Hæc sunt quę de literarum figura dicenda videbantur: Proximum est, vt de cōtextu agamus, neq; enim parū refert literarū contextū obseruari, vt in eadem dictione, quæ nexū desiderant, simul cōnectantur. Huiusmodi contextus, siue nexus, ne ignoretur, id apud nos debet intelligi, quod est vnius literæ finis cum alterius initio societas. In hunc modum erit si Λ cum V iungere velimus, N sic enim seruabitur recte contextus, eodem modo J cum T hoc exemplo T

ſociabitur,ita vt vnius literæ pars alterius initio detrahatur, modo id non incommode fiat. Poteſt & aliter nexus eſſe, nempe vt literarum confinia tangantur, ſic pro duobus his Π Ͻ fiet contextus huiuſmodi ΓD Quæ nexum & con textum amant,omnes characteres erunt,præter hos quatuor ⊙ O Φ Δ. Literarum proportio in figurarum partibus, prominentijs,& interuallis poſita eſt. Partes figurarum ęqua dimenſione & craſſitudine decentes eſſe debent. Prominen tiæ in longitudine, quæ ſurſum & deorſum producuntur,ex cedens corpus literæ conſiſtunt,exceſſus hic corporis quanti tatem debet æquare. Interualla conſiderantur in literarum & dictionum inter ſe diſtantijs, vt elementum ab elemento literæ interpoſitione, verbũ à verbo o literæ magnitudine iungantur. Facilitas in characteribus debet eſſe, vt eorum formæ ſimpliciſſimæ ſint, ne nimia lineamẽtorum figuratione moleſtiam ſcribenti afferant. Quòd ſi initio nouorũ characterum figuratio ſcribenti videbitur moleſta, parua conſuetudine facilitas comparabitur. Hæc in omnibus characterum figuris decenter ſeruanda ſunt, quæ potuiſſem omittere, niſi aliquid, quod ad ſcribendi exactam rationem ſpectat, prætermiſſum eſſe videretur.

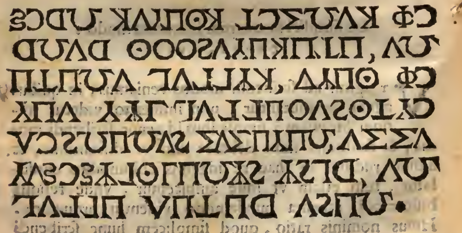
De ſimplici furtiuarum literarum modo.

CAPVT. V.

Vt igitur ad ſcribendi modos veniamus, in quibus figuræ permutantur, non immerito videtur initium hic etiam à ſimplicibus id genus ſcribendi modis, & facillimis ſumi debere: tum vt diſcentibus, & adhuc rudibus in hac re ingenijs commodius conſulatur, tum etiam vt inde auſpicemur, vnde reliqua huiusmodi inuenta quodamodo videntur prouenire. Huius nominis ratio, quod ſimplicem hunc ſcribendi

modum appellem, ne illud temere videatur induxisse, vnde ducta est apparet, quod sic etiamnum rudes & in hac scribendi ratione parum exercitati scribere consuescant, ijque scribendi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere solent. Vel aliter adhuc simplices dicuntur, quia ociosarum, & inutilium literarum, vel dolorum positione defraudantur, nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta scribendi ratio est huiusmodi. Totius primum scripti sententia decernitur: mox furtiui omnes primorum elementorum characteres, quibus simplex scriptum occultemus, statuuntur, vt sua cuiq; literæ nota substituatur, tum ijs suppositijs substitutis, pro proprijs admittãtur, donec totũ id quod velimus, in hunc modum perscribatur. Res quamuis perspicua sit ex se, exemplo tamen clarius indicabitur. Hæc itaq; verba statuantur ea scripturæ ratione contegenda.

POST MEDIAM NOCTEM HOSTES AGGREDIMINI, ET INITE BELLVM, QVIA HODIE DVX BELLIGERANDO FORTITER CECIDIT, ECCE DEPOPVLABITVR VRBS, ET BELLI FINIS ERIT.

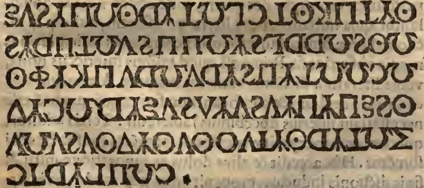

De dolis & fallacijs, quibus hæc ſcribendi ratio muniatur, vt ſcriptum difficilius interpretetur.

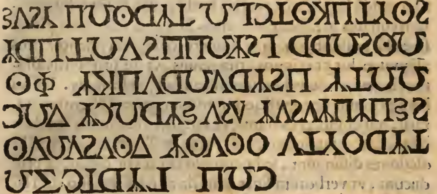
CAPVT. VI.

Qvomodo ab ijs occultè ſcribi mos ſit, qui parum ſe adhuc in excogitādis hiſce notis exercuerint, dictum eſt, ſequitur vt non nihil de fallacijs, quibus tale ſcriptum poteſt implicari, vt tutius ſcribi poſſit, & ſæpe interpretum conatus irritetur differamus. Sed quia tales aſtus plures ferè eſſe poſſunt, quàm vt numero comprehendantur: nos aliquot ex his præcipuos attingemus, vt ijs propoſitis aliorum ingenijs nouos perquirendi anſam præbeamus. Ex his itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum notarij, qui epiſtolas exarant, vt ſimplices has notas tenebris offundant, quominus inueſtigentur, nullis nanq; interuallis dictiones diſtingunt, ſed perpetuo contextu dictiones producunt, vt verborum fines & initia non niſi magno cum labore dirimantur, quæ res ſcriptum magis obſcurare videtur. Verùm hunc ſcribendi modum iccirco coniunctum, & continuum appellamus, quod ſcriptum coniunctim, & continuè in chartæ latitudine procedit, vt tali patet exemplo.

PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT, VRBS STRATA HVMI EST, ESVRIVNT TOT, QVOT SVPERFVERE, VIVI PRAETEREA QVAE AGENDA SVNT CONSVLITO.

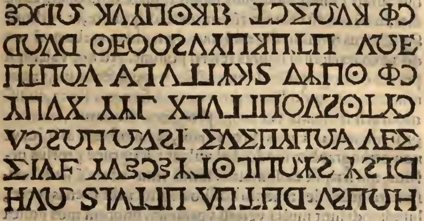

His & cognata fraus eſſe poteſt, dum verſuum ſeries non continuatur, ſed interualla verborum ſuis terminis minime diſtinguantur, & alia verba cum alijs miſcentur, alia interciduntur, quod ex arbitrio ea tantum ratione, quæ commodior fiet, ſcriptum occultabit, vt ſi idem ſcribendum ſit, in hunc modum characteres diſponantur.

In his etiam adiectitiæ literæ ſuum locum ſortientur. Solent igitur ad hanc rem ſcribæ extra numerũ primorum elementorum ſuperfluos ſibi characteres effingere, quos ſerio interſcribendum vel initio dictionũ, vel in fine, vel ijs medijs interſerant, vt eorum ocioſa adiectione interpretantium labor irritus reddatur, quare ex arte OCIOSAS & ADIECTITIAS notas appellamus, quod nõ alia ratione, quàm characterum ſuperfluitate interiectæ decipiant, vnde etiam NVLLAE appellantur, quia nullam habent literæ poteſtatem, nulloq; in dictione literæ funguntur officio. Hæc ſcribendi ratio pluribus modis obſcurior fit. Prima eſt, quòd talibus interiectis notis, verus literarum dictionis numerus irritatur. Altera quod ſic ordinata vocalium & conſonantium ſeries (quã maximã eſſe neceſſariam inferius docebimus) auferetur. Tertia additur, quod ex crebro repetitæ vocales, & frequẽtes conſonãtes exiſtimẽtur. Hûc accedit & alius dolus ex ignoratione initij, & finis dictionis inductus, prouenit enim hoc modo, vt inter-

pres verbum ab ociosis literis auspicetur, & in easdem positis terminet. Ad hæc additur, quod interpres plurium literarum scripti, quàm in alphabeto sunt, opinione decipiatur, possunt & aliæ causæ esse, quas omittimus. His itaq; rationibus sic potest scriptum implicari, vt non maximam interpreti, vel non parum in hac arte exercitato interdum difficultatem pariat; huius traditionis hoc erit exemplum.

Ad hæc literarũ, quibus carere possumus detractio accedit, huiusmodi literę sunt Q X Z Y, sine quibus quidlibet etiã cõmodè scribi potest. Pro Q ponatur C V, pro X primæ literę, quarũ loco illa inducta est, assumãtur C & S. Similiter pro Z duplici S S scribatur, pro Y nostrum I reponatur. Sunt & alię literę, quas data opera euitabimus, vt H B D F G P V, pro quibus fugiẽdis verba etiã fugiẽmus, quibus notandis earũ vsus necessarius sit, earũ vice alias dictiones, quæ tãtundẽ valeãt, adhibebimus ratio est: tum quia id nõ admodũ molestũ erit, parcius enim in scriptura solent euenire, tum etiam, vt interpreti orthographiæ modum, qui in earum positione obseruabitur, vt scriptũ intelligi minus possit, adimamus. Orthographia enim facile potest sensus viam aperire. Pręterea nõ solũ literarũ, sed verborũ etiam breuitas ad hoc maxime

cōmendatur, vt si alibi illud Horatianū BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO, suā vim habet, hic maxime quadrare videatur, neq; solū in verbis breuitas, sed in tota oratione amica sit, vt etiā ne dum vnica periodo, sed (si fieri possit) simplici verbo scripti sensus cōcludatur. Fiet enim, vt nullo modo in tā breui scripto characterū potestatē interceptor possit experiri, & in verborū indagatione, quę paucis illis characteribus aptari possint, ambiguus laboret, quare data opera expędiet, in eū modū characterū contextū disponere, vt verborū significatus omnino sit ambiguus, dum plura verba pari modo ad characterum figuras referri possunt. Ad hoc valebit si præter orthographiæ cōtemptū sic perperā scribetur, vt nec numerus, nec ordo literarum, nec vera seruetur litera, cuiusmodi erit si INGNIS vel INGIS pro IGNIS scribatur, FILIPVS pro PHILIPPVS, FVROS pro FVROR, & huiusmodi alia, ita vt non orthographiæ modo, sed vulgatæ scripturæ prorsus nescius, qui scripsit existimetur: satius enim est rudē scribā existimari, quàm deprehenso cōsilio negligentiæ pœnas luęre, huiusmodi sunt multa veterū vocabula, quorum mos postea tēporum successione reiectus est. Eos enim sæpenumero, S pro R, vt sit in LABOS, & HONOS, VALESIVS, & FVSIVS, pro LABOR & HONOR, VALERIVS & FVRIVS vsos esse compe rimus. Item T pro D, siquidē ALEXANTER pro ALEXANDER scribebāt, & CASSANTRA pro CASSANDRA & huiusmodi reliqua. O etiam pro V, vt in HECOBA pro HECVBA, & NOTRIX pro NVTRIX indicatur, & E in vsum pro I admisisse, vt MENERVA pro MINERVA, & LEBER pro LIBER, & alia huiusmodi multa. Huc pertinet vocaliū & cōsonantiū, quæ crębro scripto interueniūt, figuras duplices, triplices, & quadruplices, vel pluribus modis si libuerit formatas habere, vt modo vna, modo alia pro eadē figura varie vti possimus, & alienus interpres diuersarum figurarū, pro eadē literæ positionę decipiatur. Ad obscuritatē etiā id genus scripti cōfert mono

syllabarũ dictionũ euitatio, cuiusmodi sunt NOS, NON, NAM, IN, ET, VT, A, E, I, O, & alia in hunc modum verba, illa siquidẽ rariora sunt, possunt interpretem ad cognoscendas literarũ potestates non parum adiuuare. Ad hoc etiã faciet, si ab eiusdẽ verbi repetitione cauebimus, ne sæpius positum interpretẽ scripti possit admonere, quare ad vsum verborum eandẽ vim habentiũ, quoties necesse sit, confugiemus, vt si QVONIAM semel dictum est, postmodum ENIM, QVIA, NAM, NANQVE, & reliquas dictiones prioris verbi vice admittamus, & pro CITO reponamus STATIM, CONFESTIM, et ILLICO, sic & de reliquis. Nec indecens decisarum dictionũ aliquas notulas effingere, hinc enim & scribẽdi facilitas & prõptitudo, & interpretãdi difficultas cõparabitur, siquidem & scriptũ cõpendiosius erit, & interpretãti plus afferet obscuritatis: huiusmodi erit si talis nota &, quæ à nõnullis pro ET admittitur, quare eius notæ etiam vsus recipitur, si ETENIM, PLANETA, et AMET scribẽdum sit, hoc modo &ENIM, PLAN&A et AM&, vt nõ modo initio sed medio et fine dictionis illius vsus admittatur, ad cuius exemplar nos significãdæ cuiusq; dictionis partium gratia notas poterimus comminisci. Huic simile erit, si pro significandis dictionibus, quæ crebriores esse solent, primas tantum earum notas designabimus, quem in vsum multarum huiusmodi dictionum notę, quibus vti possumus, decernentur. In hunc modum veteres multas notas induxisse comperimus, vt C. CAIVM, et P P PATREM PATRIAE, et S C SENATVS CONSVLTVM indicaret. Ad obscuritatem erit, si vernaculi sermonis Itali, qui semper in vocalem desinit, extrema vocalis interdum expungetur, vt verbum imperfectũ maneat: huiusmodi sunt & reliqua, quæ ad obstruendum sic scriptum valere possunt. Hactenus de simplici scribendi ratione in permutatis characteribus, eiusque formis dictum est, nunc ad alios scribendi modos succedamus.

De circulari ſcripto, cuiuſmodi illud ſit, & quę inſtrumenti deſcriptio, quo in ſcribendo vti debemus.

CAPVT. VII.

Expositis ſimplicibus furtiuarum notarum formis, quantum ſatis eſſe viſum eſt, nunc aliam ſcribendi rationem, vt ad Rotæ ordinem ſcriptum diſponatur, proximum eſt attingam. Hunc ſcribendi modum huius artis periti propterea quod ad Rotæ diſpoſitionem componatur, circularem nominant, ſiquidem diſpoſitis ad Rotam characteribus circularis charta ad literarũ indicium rotatur. Primum igitur antequã huius inſtrumenti proſequamur officium, quæ ad eius conſtructionem pertinent, pręſcribere operepreciũ videtur. Diligens itaq; artifex eiuſmodi Rotam conſtructurus, tabulas quęrat cupreas vel aurichalceas, vtraq; enim materia facile ductilis fit, & alia quauis magis idonea, nam ſi ex ferro confectæ ſint, ob ſuam duriciem aduerſus malleum contumaces minime pertractari poterunt, ſi ex plumbo vel ſtanno cõtactu manus defœdabunt, diuturnitatem præterea non habebunt, & facile atteruntur, ſi ex papyro leuiſſimę cuiq; iniuriæ maxime erunt obnoxiæ, quauis præterea aeris permutatione facile exacta forma cõmutabitur, quæ illis in primis eſt neceſſaria. Hæc de inſtrumenti materia ſatis: nunc qualis forma eſſe debeat, ſupereſt indicamus. Ex hac igitur materia duæ laminæ diligẽter cõplanatæ & exequatæ cõparẽtur, in cuius medio circini pes infigatur, vaguſq; alter circumagẽdo rotundam lineam quæſita futuri inſtrumẽti amplitudinẽ deſcribat, mox circino cõtracto, adhęrente eidem puncto pede alius circulus deſcribatur, qui tantũ à primo diſtet, quantũ ſatis fore in ſcribẽdis numerorũ characteribus videbitur. Rurſus contracto circino ex eodem cẽtro alia circumagatur linea, tanto interuallo à ſuperiori diſtans, quãtum capiendis noſtrorũ elementorũ characteribus ſatis eſſe cẽſebitur: mox eodem circini hiatu, mediæ alterius laminæ puncto, altero

circini pede infixo eiusdem quantitatis circulus describatur, sub hoc deinde alter, astricto circino aliquanto, minor delineetur, vt in circulari spacio, quod intra lineam est, characteres aptè accõmodentur. Hoc facto laminæ partes, quę circularẽ lineam excedunt, vndiq; exactissime in orbicularem formã recidantur, exigua parte relicta, quæ denti indici assimiletur. In hanc formã minori parata lamina, intra primam contacto vtriusq; puncto includatur, tenuissimo deinde terebello earum puncta perforentur, tum axis eiusdem materię per trãseat, quo minor lamina ad maioris circularẽ lineam ęquali vndiq; spacio coarctetur, vt parua rota versatilis huc illuc circumagatur, & alueo maioris laminæ firmiter inhæreat, ne facile egrediatur, vt si circumuolueris, angustè potius, quàm largo hiatu spõte moueatur. Hoc facto vniuersũ vtriusq; circuli ambitũ in quatuor æquas partes partiemur, & applicata bis ibi regula rectas lineas ad diametrũ, quæ omnes circulos pertrãseãt, protrahemus. Verùm vt experiamur an circuli recta facta sit partitio, lineę si se in pũctò laminę intersecabunt, minime erratum fuisse admonebunt, singulæ deinde quartæ quinas in partes ęquales dissecẽtur, & puncto applicata regula per omnes circulationes ducantur lineæ, ita vt vniuersus Rotæ vtriusque ambitus in viginti partes exactissimè dissecetur, & circumuoluta inferior rota, per omnes lineas adamussim priori respondeat, vt nihil eius lineæ à superioribus distent: alioquin opera frustrabitur. Hoc peracto singulis primæ intercapedinis areis singulas numerorũ notas ab vno ad viginti progrediendo, & vndelibet inchoãdo collocabimus, postmodum inferiori circulo, qui primis areis est proximus, nostræ sic supponantur literæ seruato ordine, vt sua cuiq; numero reddatur litera, in eum modũ vt, A singularitatis notæ subijciatur, B duplicitatis, & huiusmodi reliquæ, excepta X litera, tum quia raro nobis est vsui, tum etiam quia (vt Quintilianus ait) ea carere potuimus, si non quæsiuissemus,

nam si eius vsus interdum acciderit, pro ea C & S vti poterimus, in quarum locum autore Augusto eius vsus successit: Antiquitus enim pro ALEXANDER, ALECSANDER scribebatur, nos autem id postea fecimus, vt facilius ambitum partiremur, parum autem vel nihil refert, viginti ne, an vna, vel duæ & viginti sint. Mox per inferiorem rotam ignoti characteres assignatis areis, vt libuerit distribuentur, siquidem propter rotæ volubilitatem nihil interest characterem hunc ignotū huic literæ potius, quàm illi supponamus. Hoc tamen animaduersione dignum est, vt tales notæ nusquam omnino diuersam figuram, sed ferè eandem vbiq; præseferant: huiusmodi erit, si characteres habentes hiatum ex vna parte rotæ non apponantur, hiatus enim, qui modo sursum ascendit, mox deuoluta rota, vel deorsum vel ad latus inclinabitur. Postremo vbilibet in interiori rota surrectus denticulus, vti monuimus aptabitur, vel incisio, vel tenuis punctus, vel index quoquomodo aliter designabitur, qui initium demonstret, & rectæ vel falsæ scripturæ index futurus sit. Poteris etiam, si mauis, ex aduerso ignotos characteres in immobili rota, nostras verò literas in mobili collocare, quāuis res, quemadmodum fecimus, præstare videatur: firmata enim nostrarum literarum rota, vbi quæq; litera sit, facilius notarius intelliget, & scriptum citius absoluet, alioquin oculos circumducendo magis in quærendis elemētis elaborabit, tametsi id etiam minimum interesse videatur. Huic deinde instrumento vbilibet manubrium supponetur, quo manibus illud aptè capi, tenerique possit, & absolutum erit instrumentū. Id tamē meminisse debes, quòd duo instrumēta eodē modo cōposita, & fabrefacta esse oportet, alterū enim rei cōscio, & peregrè eunti relinquetur, alterū domi continebitur. Hactenus de instrumenti constructione, nunc vt res melius cognoscatur, & operis facilior in ære, vel ferro fiat imitatio, in pictura rem commodè exprimemus.

T V Z A B C D E F G H I L M N O P

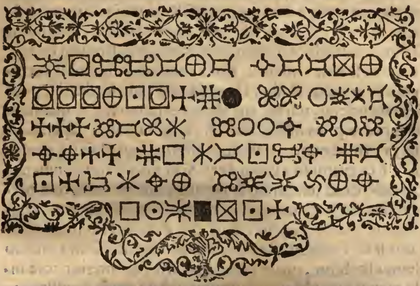
Qua ratione ad ſcribendum inſtrumento vti poſſimus.

CAPVT. VIII.

ARTIFICEM ſuperius Rotæ compoſitionem admonuimus, ſequitur nunc, vt quo modo vti conueniat, aptè indicemus. In primis itaq; ſcriptum, breuiter quod ſen tentiam contineat ob oculos ponatur, mox Rotæ denticulus ſub A litera, vel qualibet conſtituatur, modo id abſenti innoteſcat, litera inde neceſſaria per Rotæ ambitum requiratur, ea inuēta charactere, quo vti deceat, ſuppoſitum indicabit, tum illum ſcriptor in tabellam ſuam referat. Aliam deinde literarum quæſiturus, Rotam à loco amoueat, vt ſpacium tantum vnum pertranſeat, & pari ratione ſuppoſitum characterem in eius locum accipiat, cumque in charta reponat, ſic & pro tertia litera tertio Rotam à loco in proximam aream conuertat, hic ſemper ordo ſeruetur, donec totum ſcriptum abſoluatur. Verùm animaduertendum eſt, ne in Rotæ reuolutione ſpacium aliquod prætereatur, vt à primo ad tertium, vel mox ad quintum veniatur, ſic enim & qui ſcribit, & qui nuncium accepturus eſt, facile decipietur. Vt verò abſens ſcriptum poſſit interpretari, indice Rotæ A ſuppoſito, vel alteri literæ, vnde notarius nuncium ſumpſerit, & debitis inde tranſitis ſpacijs, pro qualibet litera è characteris inuenti regione epiſtolam aucupabitur. Nec prætereundum eſt in læuum non minus, quàm in dextrum Rotam poſſe circumferri, modo de ordine abſens certior factus ſit: Sed ſi noſtræ elementorum figuræ in mobili Rota diſpoſitæ ſint, & ea in dextrum moueatur, idem erit ac ſi immobili eſſent, & illa retrograderetur. Sciendum tamen eſt, qui tali inſtrumento uſurus ſit, eum poſſe more ſuo bina pertranſire ſpacia, terna etiam ſi libuerit, nunc ante, nunc retro circum

ferendo Rotam, modo idem ſemper ordo ſeruetur, vt trepidiationis motum octauæ ſphæræ imitari videatur. Iſthæc, & ſi videntur minimi, vt pote nullius eſſe momenti, tamen quia poſſunt diſcentis animum ambiguitate remorari, placuit exemplum tradere.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

An liceat experiri vtrum ſcribendo ad Rotam peccatum ſit.

CAPVT. IX.

CAETERVM non parui momenti eſſe exiſtimo, nec cognitu indignum, rationē tradere, qua cognoſci poſſit, an in ſcribendo erratū ſit, poſſet enim euenire, vt Rotę

circulatione, vel ſpacium aliquod prætereatur, vel repetatur, vnde in errorem deueniri neceſſe eſt, vt non modo is, qui nuncium excipiat, ſed etiam, qui ſcripſit, quid ſibi ſcriptum velit, non ſatis intelligat, quare vt ei rei obuietur, oportunum erit ſcire, quo pacto recte ſcripturo conſulendum ſit, dum in ambiguo eſt, recte ne, an perperàm ſcriptum fuerit exaratum. Res eadem apud Arithmeticos nouenario & ſeptenario numero in multiplicando, & partiendo experitur, vt ſi error cõmiſſus ſit, eo modo palàm fiat. Ratio talis erit: Characteres omnes, qui vniuerſo in ſcripto erunt poſiti, computabuntur, tum à toto numero (ſi Rota viginti areas contineat) vicena toties ſubtrahentur, quoties in illo comprehenſa ſint, tum ſi minor numerus ſupererit, is in Rota quæratur, ad quem ſi index minoris Rotæ conuerſus ſit, nihil peccatum eſſe admonebimur: alioquin eius indicio facilè lapſus deprehendetur, niſi bis aut pluries erratum ſit, & quantum de numero prius ſubtractum eſt, tantum poſtea ſuperaddatur, vt vnius numeri defectus, alterius ſuperfluitate penſetur. Res exemplo clarior fiet: Si in toto ſcripto numerati characteres ad ternarium & ſeptuagenarium numerum perueniunt, ex hoc numero vicenis ter ſubtractis, quoties continentur, tresdecim ſuperſunt, hic numerus in Rota requiratur ſi ibi conſtiterit index, nihil peccatum eſſe eius indicio demonſtrabitur, quare videndum erit, ne interior rota inde moueatur, vbi cum ſcriptum abſolueretur conſtiterat.

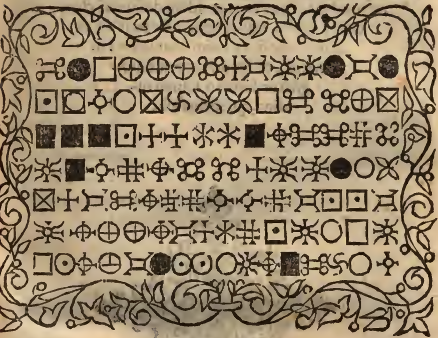
De dolis & fallacijs, quibus huiuſmodi ſcriptum Rotæ indicio indiſſolubile fieri poſſit.

CAPVT. VIII.

SED videamus nunc ecquid ſcriptum inuolucris, quemadmodum ſuperius de alio ſimplici occultè ſcribendi modo dictum eſt, occultari inuoluique poſſit, & hoc primo

in continuato ſcripto requiratur, nam ſi (quemadmodum in ſimplici ſcribendi modo dictum eſt) verborum nexus continuetur, ſenſus interpretem circa verborum fines, & initia remorabitur. Exemplum erit huiuſmodi.

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, ISTI PLORANT, NOSTRI NON RIDENT, QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

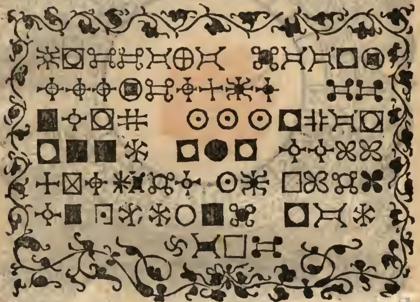
Secundo in vacuis, adiectitijs, & ocioſis literis quæramus. Duplici ergo ratione hoc ſcribendi modo vti poſſumus. Poſſunt enim adiectitij & ocioſi characteres vel Rotæ limbo præter neceſſarium numerum noſtrarum literarum accommodari, vt ea reuoluta illi pro vtilibus admittantur, vel aliter extra Rotam annotari, vtriusq; vſus ratio ad ſcribendum

diuersa est, quare primum post huius instrumenti discrimen, quomodo ijs in Rota dispositis, postmodum qua ratione aliter vti conueniat, docebimus. Composita itaq; instrumenti forma, qualẽ supra fore descripsimus, tot superfluas in inferiori Rota statuemus areas, quot præter necessarias scripto notas adijcere velimus, vt si octo futuræ sint, cum nostrarum literarum bis decem characteribus spacia sint, erunt octo & viginti, tanto in superiori rota relicto interuallo, in quo nihil sit, quantum inutilibus notarum spacijs inferioris respondeat, in ea tum totidem designati characteres spacia implebunt. Poterit id ex aduerso fieri, vt latini characteres inferius, & ignoti superius designẽtur, seruato tamen ordine, qui dictus est.

I
II
III
IIII
V
VI
VII
VIII
XI
XII
XIII
XIX
XX
XXI
XXV
XXVI
XXVII
A
B
D
E
F
G
H
I
L
M
N
O
P
Q
R
S

Huius artificij tabula expressa est, ea qui vsus fuerit, interpretem rei minime conscium præter characterum obscuritatem, superfluis notarum figuris ambiguum remorabitur, vt facilius sit credere, nullo pacto, quod scriptum sit intellecturum, quàm aliqua ratione id ipsum posse percipere, eius rei formam exemplo clarius indicabimus.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

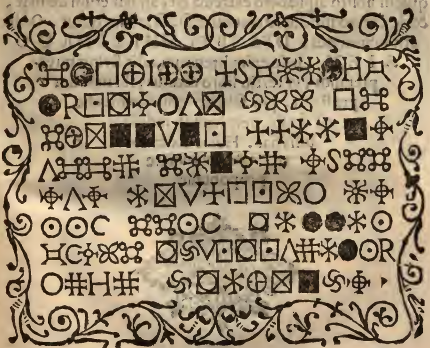
Quemadmodum vno modo hac ratione vti deceat indicauimus, altera eius vsus ratio est, vt superflui eiusdem characteres non aliter in scripto literis & syllabis passim interserantur, quàm in simplicissimo scribendi modo superius monuimus. Sciendum itaq; est obscuritatem augeri, si tales notę ijsdem figuris, quæ aliter cohærere debuerant inserantur, ex earum enim cohærentia scripti interpretationem facilius

nanci-

nanciſcimur, prætcrea ſi alibi diſponantur, Rotæ reuolutione inhibebitur, quò minus, quod ſcriptum ſit intelligatur, dum interpres ocioſæ literæ poteſtatem fruſtra conatur aptare. Hûc accedit, quod in eadem characteris figura permutata poteſtate,& è conuerſo neq; conſonantium, neq; vocalium certa cognitio poteſt obſeruari, ita vt ſi idem verbum repetendum ſit, diuerſis characteribus exprimatur, eaque ratione multo laborioſius, quàm in ſimplici ſcribendi modo fiebat, ocioſorum characterum cognitionem quiſq; aucupetur. His de cauſis difficilius in hac ocioſorũ characterũ poſitione interpreti ſcriptũ efficietur. Ocioſæ literæ tales erunt.

I S H R A V C

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, HI PLORANT, ET HI NON RIDENT. QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

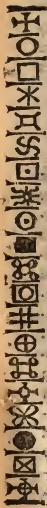
Nec ab re erit in Rotæ reuolutione ſpacia inæqualia pertranſire, vt ſi modo in vno charactere ad ſecundum tranſitum ſit, in alio mox ad tertium, vel quartum, inde ex arbitrio tranſeatur, poterit etiam ſi libuerit, modo à ſiniſtro latere in dextrum, modo à dextro in ſiniſtrum tranſitus variari, eadem ratione in omnibus characteribus in Rota quærẽdis eſſe poterit, modo artificium abſenti amico palam fiat. Hæc vt ſuo loco videbimus ſolerti interpretum cura facile inueſtigabuntur. Sed huiuſmodi ſcripti alia ratio, quæ Oedipo, vel Apolline potius, quàm homine interprete indigebit, nec indecorum erit tam ingenioſum inuentum obſcuriori velamento obducere. Artificium tale erit: Noſtrum alphabetum in Rota diſponatur alio tamen, vt libuerit ordine, quàm vt communis vſus induxit, vt ab alia quauis litera pro prima ordinis initium ſumatur, & in aliam, quàm quæ in noſtro alphabeto extrema eſt, alphabetum deſinat, & de cætero prorſus literarum diſpoſitio inuertatur. Ordo erit huiusmodi, D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V. Ordo enim literarum talis ſcripti interpretandi, vt tertio libro dicetur, ibi modum præſtabit, quo ſublato omnino neceſſe eſt ſenſus perplexitas indiſſolubilis fiat. Huius Rotæ forma tali ſchœmate proponetur.

I II III IIII V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIIII XV XVI XVII XVIII XIX XX
D F S G B T C M H R L P N R O O A I E V

Eodem Rotæ artificio, quomodo aliter literis per tabulam expansis vti possimus,

CAPVT. XI.

OMITTI poterat hoc planè, sed ne quid præteritum videri possit, non reticebo. Potest igitur Rotæ artificium (si sphærico instrumento vti non libuerit) in planam tabulam referri, quæ tabula præter obscuritates, quas Rota ingerebat, multiplices & perplexiores nobis scribendi modos importabit: Siquidem viginti characteres, qui nostris literis suppositi, volubilis ibi Rotæ limbum circumibant, hic omnes deorsum ducti à latere nostris literis adhærentes conspicientur, quæ rursus ibi literæ sub numeris suo ordine procedebant, hic & in tabulæ fronte pariter superpositis numeris in læuum transuersæ, & à latere characteribus adhærentes deorsum ductæ protenduntur, quo fit, vt tabula fiat, quæ nostrarum literarum, modo à prima, modo à secunda, modo à tertia sumpto initio, & de reliquis eodem modo, numerum à fronte & à latere pro versuum ordine ostetet, & literarum ordo in suis spacijs seruetur. Tabulæ huius forma sic erit.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	y	z
b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a
c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b
d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c
e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d
f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e
g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f
h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g
i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h
l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i
m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l
n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n
p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o
q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p
r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q
s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r
t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s
v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t
z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v

Huius ſchematis vſus taliserit: Initio prima litera ſcripti ſin gularitatis numero ſubiecta perquiretur, character deinde, qui illi è regione erit annotabitur, mox altera in ordine ſub duplicitatis numero coniuncta inquiretur, & pro ea pariter character è regione poſitus ſumetur, ſic & in tertia verborũ litera, & in reliquis fiet, quæſito charactere oppoſito in tabu-

la eiusdem ordinis,sic quartus pro quarta: donec pro vigesima litera scripti pariter ad vigesimum & nouissimum ordinem ventum sit,mox ad eundem ordinem numerorum redditus fiet,eoque modo animi sensa non aliter,quàm si Rotæ artificio scriptum sit, reponentur: tum amicus interpres eundem ordinem, quem diximus, in scribendo seruabit.

Quomodo quinq;,quatuorue, vel tribus tantum notis quodlibet scribi possit.

CAPVT. XII.

IAM vt ad reliqua transeamus, ea nunc scribendi ratio se offert,qua solis quinq;, quatuorùe, vel tribus tantum literis quodcunq; scribi possit, quæ sua obscuritate non carebit,vt interpres vniuerso in scripto non nisi tres inspiciendo characteres omnem inuestigandi spem irritam faciat. Duplici itaq; hæc scribendi ratio fraude tegitur,notarum enim numerus & in scribendo duplicatur, & soli ijdem semper characteres cernentur. Sed quoniam locus hic subiectam tabellam videtur postulare, ideo primo illam concinnabimus. Quatuor itaq; lineis, quæ suis finibus occurrant angulis rectis quadrangula exprimatur forma, quæ in latitudinem longius ducta quinq;, in longitudinē breuius quatuor lineis intersecetur,vt intra tabellam viginti areæ continendis literarum notis aptè comprehendantur,vt sua vnicuiq; literę area reddatur,foris verò è regione quinq; literæ communes, seu mauis alij characteres superponantur, à latere verò quatuor, & parata erit tabella: vt inferius indicabit exemplar.

A	B	C	D	E	
a	e	i	o	s	A
b	f	l	p	t	B
c	g	m	q	v	C
d	h	n	r	x	D

Eius vſus talis erit ſcribere volenti. Scriptum ob oculos ponatur, litera deinde prima in area tabulæ vbicunq; ſit quæratur, mox è regione illius notæ ſupra, & è latere poſitæ annotentur, eo tamen ordine, vt primum literæ, quæ ſuperius, poſtmodum quę à latere repertæ ſint reponātur, aliter enim ſcriptum fruſtrabitur, vt nec qui ſcripſerit intelligat, id fiet donec omnes ſcripti literę fuerint cōſumptę, nec inutile erit, vt ſi ſcripto dictiones nimis longæ euenient, ex arbitrio eius partes ſeiungantur. Angulares verò quatuor literę ſi vno charactere ſiue à fronte, ſiue à latere poſito diſcrimine ſignabuntur, occultius ſcriptum erit, vt interceptor rei nouitate magis ambiguus teneatur. Hoc igitur ſtatuemus exemplum.

PATRIA HOSTILI OBSIDIONE LABORAT, NEC PRIVS CIVES ARMA CAPERE VOLVNT, QVAM EXPVGNABITVR.

Dbaac bddeaa abddaeaebcacb cadaabeacaadcadac dbacba aabdad daaeb, cdb aacdbddcaecea acca ecbaeaaa ddccaa acaadbba ddbaecdacb eccdebdc ecaaccba eddbecbecd aaabcaebecdd.

Huiuſmodi itaq; ſcriptum ſi quis velit interpretari, duabus literis vna de longitudine, altera de latitudine tabulę acceptis, in communi angulo quæſita litera vera demonſtrabitur, pari deinde modo ad cæterarum literarum inueſtigationem procedatur. Vt verò quatuor characteribus ſcribi poſſit, in tabulæ longitudine, vbi E fuerit duplex DD accommodabitur, vt ſcriptum obſcurius fiat. At ſi tribus tantum characteribus ſcribendum ſit, quadrangulus efficiatur, qui pro re ſeptena in latitudine, breuique in longitudine terna contineat ſpacia, ſupra mox ſic duplicatæ literæ diſponātur AA, BB, CC, AB, AC, BC, CB, à latere verò ſingulares A, B, C, vel aliter vt placuerit. Sic characterum numerus

in ſcribēdo augebitur. Huiuſmodi ſcripti perplexitate inuolutū Ariſtotelis de Magicis opuſculum interpretati ſumus, quod qui latine reddidit, ex induſtria hac ratione contexit, ne intelligeretur. Poteris etiam ſi mauis & aliter ijsdem tribus notis quicquid volueris ſcribere, ſed huius inſtrumenti primum exēplum, deinde vſum explicemus. Bractea plumbea, vel aurichalcea, vel papyracea capiatur, in ea quadrangulus pariter deſignetur, per cuius longitudinem ſeptenæ lineæ pertranſeant, vt octona à fronte includantur ſpacia, quæ ſingula vnam literam capiant, latitudo verò terna contineat, duabus lineis pari magnitudine interſecata, In hunc modum paratis areis A B C à dextri lateris fronte diſponentur, hæc bractea ſupra A literam faſtigium habeat, quod vnius elementi capax ſit, tum ſingula ſpacia ſingulæ literæ complebunt, quæ vna & viginti erunt: hoc tamen ordine, vt quæ vſitatior fuerit, ad primas literas à latere poſitas propius accedat, in hunc modum i e o a u s t r l c m n f d g p h b q x z. Sic parata erit bractea.

.							
A	i	a	t	c	f	p	q
B	e	v	r	m	d	h	x
C	o	s	l	n	g	b	z

Ea ſic vti poterimus. Primo punctus in charta præponatur, vnde ſcribendi initium ſumendum ſit, is deinde bracteæ faſtigio ſupponatur, mox ſuprema chartæ linea ad ſummam tabulæ oram adæquata, quæſita litera in tabulæ arca reperietur, in cuius locum vna ex tribus notis, quæ illi è regione poſita ſit, ſubſtituatur, eaq; ſuper ſpacium imminens illi ordini, in quo litera primum fuerat annotabitur, Idque firmata tabella, ne huc, illuc feratur (hoc. n. maxi mireſert) feliciter ſuccedet, tum vno notato charactere tabula antededucta rurſus

areola

areola prominens illum occupabit, vt denuò alius pari ratione character in quæsitæ literæ eodem modo locum succedat, donec totum id quod voluerimus, chartæ commissum sit, ne verò dolus deprehendatur, characterum intercapedines oportunum erit ociosis characteribus impleri. Vt verò schædulam amicus intelligat, idem modus seruabitur. Id etiam aliter sic absq; tabella effici poterit. Circino tantum spacij tribus literis A B C assignabitur, quantum earum vnaquæque vt maximum septenas literas certas assignandas suo quoque ordine contineat, vt omnes vna & viginti sint, & quoties aliqua litera significanda sit, ea loco vni ex tribus illis literis assignato, denotabitur. Res quia minus obscura est, exemplo illam non putamus indigere.

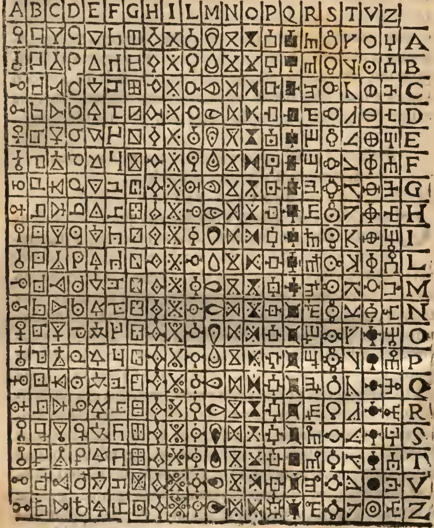
Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus scriptum euariabitur.

CAPVT. XIII.

Contrariae autem dispositionis prædicto præsens se habet scribendi modus, si ibi enim characterum numerus duplicabatur, hîc ex aduerso dimidiatus euenit: rursus ibi tres, vel quatuor characteres vniuerso in scripto conspiciebantur, hic quadringenti, quot in tabula sunt diuersi, numerari possunt, raroque accidit, vt bis character vnus in scripto repetatur, dum binæ literæ singulis characteribus exprimuntur, quare admodum arduum & difficile puto, vt epistola absque exemplari, quo scripta sit, aliquo pacto interpretari possit: ratio verò cum facilis erit scribenti, tum facilior interpretanti videbitur. Sed antequam scribendi modum tradamus, tabellam primò, qua scripturi sumus constituemus. Quadratum itaque tali latitudine disponatur, vt vtriusq; latera in uicenas partes possint dissecari, vnde mutuò ex aduersis partibus in se transuersæ lineæ ducantur, vt quadringenta spacia comprehendat, quibus sin-

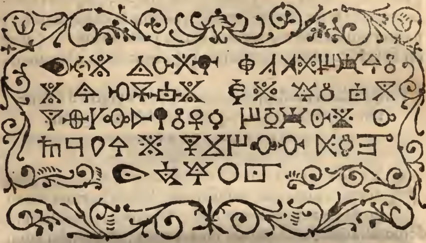
gulis, ſinguli characteres includantur, inde in fronte tabulæ noſtrum vnum alphabetum, alterũ verò à latere deſcẽdens diſponatur, & parata erit tabula, cuius forma eſt hæc.

Tabulæ cum omnibus characteribus plena deſcriptio.

Ea sic designata, pro binis epistolę literis character in arca tabulæ positus, qui priori literæ subijcitur, & alteri è latere occurrit accipiatur: vel si ita libuerit è conuerso, vt alius character sit, re tamen amico explorata, idq; fiet donec tota sententia perscripta sit. Vbi charta sic fuerit exarata, tam erit scripti affectata obscuritas, vt Delio insigni natatore opus sit, ne interpres in scripto, tanquam in mari mergatur & suffocetur. Sed exemplo res clarior fiet.

MVLTIS CLADIBVS VLTRO CITROQVE DATIS ET ACCEPTIS, VNIVERSA PENE CIVITAS OCCVPATA EST, RELIQVA NON SCRIBAM, SED IN CONGRESSVM NOSTRVM RESERVABO.

Amicus interpres, quemadmodum & vbiq; alias dictum est, eandem rationem seruabit, quam in scribendo debere esse pręcepimus. Sed vt id facilius eueniat, gnomonis angulus inuento characteri, cuius crura oportunas literas hinc inde spectent applicetur. Vt verò characteres, cum opus fuerit, facilius inueniantur, & molestæ inquisitionis labor absit, nos omnes, quę similes sunt ferè, eodem ordine apposuimus: quare eò interpres se conferat, quò notarum similitudo traxerit,

neq; verò tam similes notas effecimus, quin aliqua parte inter se dissimiles clarissimè videantur, vt nō nisi cæcus discrimen esse non videat: quare admoto per totum ordinem indice, interpres facillimè characterem inueniet. Hinc paruo cum labore ingeniosis patere potest ecquid tota epistola, quamuis bene longa, vnico charactere comprehendi possit, quod fiet si numerus toties dimidio diminutus fuerit, quoties opus sit, vt fit in pariter pari, & in tabulam toties characteres reducantur: Quod equidem perfecissem, ni in immēsum opus creuisset, & fastidium, in re pręsertim minus superstitiosa legentibus fuissem allaturus: poterit tamen eas quisque, cum libuerit componere. Huic similis fit tabula gradibus formata, vt à primo gradu vbi A, vsq; ad vigesimum, vbi Z sit, indifferenter ascendatur & descendatur, vt pariter omnis literarum combinatio possit euenire. Cuius rei figurā, vt minus necessariam prętermittendam duximus.

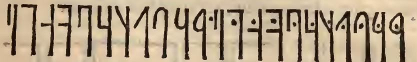
Varij scribēdi modi, quibus omnes ferè vulgo vti solent, tum alij ad idem exemplum à nobis excogitati.

CAPVT. XIIII.

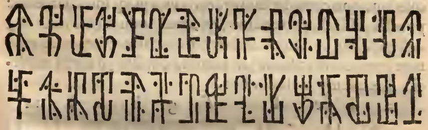
Attentiorem, quæ hactenus scripsimus curam desiderant, nunc quæ minori cum labore in vsum recipi possint, vt etiam vulgo pręter vsitatos modos aliorum demonstratione consulatur, suggeremus, ad quorum vsum quoties opus sit, negotio moram non patiente, celeritatis, & facilitatis causa quilibet confugeret. Sed primùm quibus modis vulgo vti solet, deinde quos ad id nos induximus, referemus. In Agrippæ igitur occultæ philosophiæ libris traditur hic breuiter numerandi modus, quem cum ad occultanda animi nostri sensa oportunū existimarem, hic annectere non piguit. Character vnus multarum poterit literarum fungi potestate, & alter diuersus sēper ab altero spectabitur, quòd

nisi quis doli fuerit conscius, non parum in interpretando elaborabit. Scribendi modus talis erit: Characteres viginti vel plures reperiantur, qui si summo & imo, dextris & sinistris erectæ virgulæ adhęreant, eandem semper & figuram & potestatem retineant, & primum in capite virgulæ depingemus, qui sinistram nostri corporis partem spectet, secundum dextram, tertium in calce virgulæ etiam ad sinistrum, sed quartum ad dextram. Nos nunc quatuor perscribere contenti erimus, & subiecto exemplo rem clarius declaramus. Hi sunt characteres.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

Scriptũ iam superiori exemplo literarũ numerũ, in quartam partẽ deducemus hoc modo: erunt ergo triginta characteres.

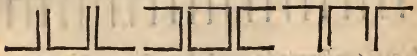

Alius etiam tritus est scribendi modus, quo rustici, mulierculæ, & pueri etiam vtuntur. Duæ per chartæ longitudinem rectæ lineæ designantur, mox totidem per latitudinem ad angulos rectos transuersæ, & iustis spatijs disiunctę, vt diuersarum figurarum nouem areas constituat, per has omnes alphabeti nostri literæ distribuantur, vt in aliquibus ternæ, in aliquibus verò binæ collocentur, & omnes vna & viginti

ſint, vel ex arbitrio, quorum ordo vel ſucceſſiuus, vel interſitus ſit, nos verò intermixtum diſpoſuimus. Figura erit huiuſmodi.

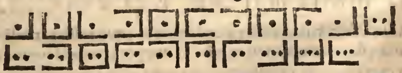
a l v	b m x	c n z
d o	e p	f q
g r	h s	i t

Tali propoſito ſchœmate, eius areæ ſingulæ iuxta faciem, quam gerent depingentur, vt exemplum indicabit.

Sed quia earum ſingulæ ternas, vel binas literas pro earum diſtributione complectuntur, carũ vnaquęq; ſuo charactere punctis diſtincta pro ordine, quemadmodum collocata ſit, deſignabitur, vt ſi in charactere prima collocetur, vnico tantum puncto diſcernatur, ſi ſecunda duplici, ſi tertia triplici. Res exemplo clarior fiet.

a b c d e f g h i l m

n o p q r s t v x z

Hunc ſcribẽdi modum chabaliſtæ, & ſacrarum literarũ ſcriptores induxerunt, & nunc in omnibus ferè rebus vulgares homines vtuntur, vt per tabernas paſſim circumferatur, ne dum inter prophana locum habeat: Eius vſus ab illis cõtra-

ctior magis obſcuratur, vt vni nomini vnicus character, ſed implicatus reſpõdere videatur, ꝙ quia ad noſtrã traditionẽ minime videtur pertinere prætermittimus. Verùm ne quid prætereã, pueris peculiarior & magis proprius ſcribendi modus talis eſt, vt obſcuritas ſolùm in vocalibus non expreſſis, ſed in p litera, tot lineis interſecta, quot occultę vocalis ordinẽ demonſtrent deſignatis: vt ſi A ſignificãda ſit, quę prima vocalis eſt, p litera vnica linea in pede interſecta huiuſmodi ꝑ deſignetur: Si E, quę ſecunda, eadem litera cõſonans duabus lineis pari modo interſecetur. Aliter verò paſſim vulgus hoc ſcriptionis exemplo vtitur, dum præpoſtero alphabeti ordine literę exprimũtur, vt quę vltima ſit, primæ poteſtatẽ habeat, & quæ illam proxime prę cedit, ſecundæ, & quæ tertia ab illa eſt, tertię, vt pro A, Z, pro B, X, pro C, V, & pro O, P reponatur. His vulgus paſſim modis vtitur, nos alios in eundem modũ adijcimus, quorũ vſum ſi amãtes, vel alij alijs in rebus in epiſtolis admittant, tutius ſibi cõſulant, vt illæ etiam interceptę, parẽtibus vel alijs potius vanæ exiſtimẽtur, quàm animi cõſilium detegãt. Tres itaq;, quatuor, vel plures, ex noſtris literis, quibus in ſcribẽdo rarius vtimur (cuiuſmodi ſunt H K Q X Y Z) inter ſyllabarum, & literarum coagmenta, & dictionum intercapedines inſerantur, vt nulla prorſus dictio vel ſyllaba ſit, quæ ocioſis literis vacet, ſic enim dictionum, verborumque ſenſus maxime perturbabitur: vt non ita facile, qui rei conſcius non ſit intelligat. Huius rei erit exemplum.

VRVNTVR MISERO PRAECORDIA, ET NISI SVBVENTVM SIT, COGOR EMORI.

huxryquntkurh mhykiſxeqzrzo phxræxkcozrhdiax hext nhixzſi kshubuzqenthxzum ſxizt cxhogzohr exmzorhix.

Huic affinis alius tutior modus eſt, vt aliquando ſcripti perplexitas ab amico ſine exẽplo ſolui poſſit, ꝙ nõ inutile erit,

cum sępæ accidat, vt quę gestentur, vel alicubi seruentur decidant, & amittantur, idque non parum obesse possit, si quando literis, quæ ad eam formam scriptæ sunt intercipiantur. Tria igitur, vel quatuor, vel plura verba quærantur, quibus notandis omnes alphabeti literæ exigantur, quæ amicus absens meminerit, vt inde diuersam omnem obscurorum characterum potestatem prima literarum elementa possint elicere, ea deinde designato in epistola loco, siue in fronte, siue in calce constitutis notis scripta committantur, tum tota epistola ad eam characterum rationem concinnetur. Potest & hoc aliter perfici, vt totum alphabetum in epistola punctorum interpositione dissimulatis dictionibus reponatur: Hic scribendi astus inter cæteros nullo modo videtur contemnendus, vt interdum nouis scribendi modis, etiam amico de ijs non admonito vti possimus.

Quomodo aliter transposito literarum ordine scriptum indissolubile fiat.

CAPVT. XV.

IAM paulatim ad eos scribendi modos ventum est, in quibus credibilius erit interpretũ curam frustrari, quàm quicquam proficere, quod tertio loco facturos huius libri initio polliciti sumus. Primum itaq; se offert, vt hoc in literarum transpositione, quæ hic aliter fiet, quam proximis dictum est capitibus exigatur. Hæc scribendi ratio sic se habet. Posita primum thematis sentẽtia, duo, vel tria, vel quatuor ex arbitrio verba deligantur, quæ medijs interuersus scripti spacijs ita supponantur, vt horũ singulę literæ epistolæ singulis æquatis interuallis occurrant, quare oportebit versuum, & literarum spacia oportunè ad rei commoditatem distincta collocari, quod si earum dictionum notæ nostræ sententiæ literis numero non respondebunt, ea verba toties repetentur,

tentur, donec possint adæquari. Si aliter enim fiet, numerorum notæ pro singulis earum literis supponentur, quæ ordinem cuiusq; literæ earum iuxta alphabeti dispositionem innuat, charta deinde in qua scribendum sit, tot punctis iustis interuallis, & se recte intuentibus distincta designabitur, quot nostram sententiam literæ complebunt, mox prima thematis litera primæ verborum, quibus scriptum occultatur, accepto numero, quota in alphabeto fuerit, respondenti punctorum ordine reponatur, vt si nostræ sententiæ prima litera sit A, vel B, verborum verò, quæ extrinsecus sumuntur prima pariter sit C, vel D, quorum altera tertio, altera quarto loco in alphabeti ordine collocatur illud A, vel B tertio ad earum rationem, vel pari modo quarto puncti loco in charta disponatur, idque fiat donec totius epistolæ verba absoluantur. Aduertendum tamen est, vt rectus in scribendo ordo seruetur, vt vna litera, vel charactere posito postmodum in numerandis literarum ordinibus inde sumatur initium, vbi nouissimus character relictus est, donec ad postremum versus punctum perueniatum sit, tum relictis initio spacijs, retro vt ordinum numerus compleatur, redeundum est, hoc tamen cauebitur, vt occupata punctorum interualla prætereantur, ne iterum sumerentur. Verùm totum hoc subiecto exemplo clarius indicabitur.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CONFLATO, ET MVLTIS INSVLIS MARIS CAPTIS VEXATISQVE, EXTERNAS ET NOSTRAS REGIONES SVBIGERE CEPERVNT.

Hæc verba, vt in hoc modo scripto occultentur, talis sententia pro claui statuetur. CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS, cui subiungatur ALGAZEL, vt barbarum nomen, vt non ita facilè menti occurrat.

POSTBELLOMAXIMOACERRIMOQVE
c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i a p e c t u
CONFLATO,ETMVLTISINSVLISMAR
s a l g a z e l , c a s t u m f o d e r a t l u c r e
ISCAPTISVEXATISQVE,EXTERNAS
t i a p e c t u s a l g a z e l c a , s t u m f o d e
ETNOSTRASREGIONESSVBIGERECE
r a t l u c r e t i a p e c t u s a l g a z e l c a s
P E R V N T.
t u m f o d.

Poſſunt & horum verborum cuiusq; literæ numeri in clauis locum (vt dictum eſt) facilitatis cauſa ſuccedere.

P O S T B E L L O M A X I M O A C E R R I
3 1 17 18 19 11 6 13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1
M O Q V E C O N F L A T O E T M V L T I
14 5 3 18 19 13 1 10 7 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6
S I N S V L I S M A R I S C A P T I S V E X A
13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7
T I S Q V E E X T E R N A S E T N O
1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6 13 14 5 16 1 18 10
S T R A S R E G I O N E S S V B I G E
19 3 16 5 18 9 1 14 5 3. 18. 19 17 1 10 7 1 21 5
R E C E P E R V N T.
10 3 1 17 18 19 11 6 13 4.

Tum in hanc rationem centum & vndecim punctis conſtitutis, ſic ſcriptum concinnabitur.

i a p o x . . . f l . . . . m . s . . i . o . . q .
. . . m . . a . . . t . . . t . . . . . . u . . . . . o o . a b . e t
. . . . e . . . c . . l c . . . . e . . . . l . . . o .
e o . m . . . . . r . . . . . n . . . r

Punctorum omnium ſpacia non impleuimus, vt eorum pariter & literarum rationem exemplo commodius redderemus. Hactenus enim hæc tantum verba ſcripta ſunt.

POST BELLO MAXIMO, ACERRIMOQVE CONFLATO ET

Verùm ne, quod reliquum eſt prætermittam, thema inferius integrum reponam. Ratio interpretandi. Cognito clauis themate in eandem formam amico interpreti facillime liquebit. Sed quoniam dictum eſt hanc rationem ſcripti aliter, quàm ſuperiora ſe habere, diſcrimen tale aſſignabitur, qui ibi curioſe obſeruatus, literarum ordo facile deprehendi poterat: clauis cum quo ſcriptum claudebatur, ſimul cum ſcripto erat, hîc verò aliter interpretem propè diuinum eſſe neceſſe eſt, vt rationem, qua ſcripto occultatur intelligat, aperiendi ſenſus claue tantum apud amicum ſeruata, quæ ſcriptionis formula pro clauis commutatione, ſemper commutabitur.

I a p o x a e q f l p r r u e x s i m n s n è i i o a l q a l t o m a r a
e t s i s t t t i s e u n i e b o o t a b s e t c i r s c t n e e s e e i l c
c i s o e u m m u r a l s r n o e c o p m t x t u r e g s g n n s u r.

Quomodo aliter claui vtendum ſit, ſine qua ſcriptum non poſſit aperiri.

CAPVT. XVI.

PRAEDICTO affinis eſt hic alius ſcribendi modus, qui inter cæteros alienus circumfertur, quem (quia parem aſtum præſeferre videtur) hîc ex multis vnum duxi reponendum, eſt etiam adeo inuolutus, vt quàmuis etiam furtiui ſcripti ſpecies nō lateat, nequaquam ſit, qui proprius eius cognoſcendi modus intelligatur, fietque potius, vt quò magis eius perplexitatem quis explicare conetur, eò magis

interpretando ambiguus feratur. Scribendi ratio talis est. Tabellam primo in hanc formam parabitur: Vndecim per chartæ latitudinem sectiones accommodentur, quarum omnes elementorum characteres in duas æquas partes diuisos contineat, quorum ordo ex arbitrio disponatur, modo nullum elementum præteritum sit: modus tamen seruabitur, vt inferiores superioribus mutuò respondeant, mox horũ ex latere per vndecim sectiones totius rursus alphabeti clauis disponatur, vt literæ duæ & viginti collocentur: poterunt tamen viginti esse modo numero pares sint, vt minus necessariæ eximantur, & quibus quoquomodo carere possimus careamus; vt quemadmodum superius factum est, & hîc fiat, quod si viginti erunt, tum sectiones decem fient, poterunt & sectiones septem fieri, & literæ vna & viginti sint, vt ternas singulæ recipiant, siue binæ, siue ternæ huius alphabeti literæ sint, vel simul in eadem linea, siue superiori, siue inferiori coniungẽtur, vel quoquomodo in vtraquæ linea disponentur.

LITERAE SCRIPTI

LITERAE CLAVIS												
A B	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z
C D	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y
E F	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x
G H	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v
I L	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t
M N	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s
O P	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r
Q R	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q
S T	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p
V X	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o
Y Z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n

In hanc formam parata tabella, quæ amico cognita sit, verba extrinsecus, quę scriptum aperiant, vt in superioribus factum est, vtrinq; nota capiantur, hæc quo magis ab hominum cognitione remota fuerint, tutiorem scripto cautionem præstabunt, quare ad hoc fugienda sunt prouerbia, quæ in ore vulgi versantur, ne si furtiui scripti species cognoscatur, modus inde pariter aliquo modo cognosci possit. Huius loci est referre superioribus diebus in hunc modum missam epistolam a sciolo quodam, qui Romæ agebat, cum eius admiratione eadem hora, qua literas accepi, me fuisse interpretatū, cuius rei causa fortasse esse potuit, quod dictum index scripti hoc erat. OMNIA VINCIT AMOR, quæ sententia prouerbij vice, nemini ferè non cognita est. Tabellæ itaq; huius, & indicis vsus sic se habet: Epistolæ verba in prima charta interpositis literarum spacijs per totum lineæ versum componãtur, sic deinde & alij versus fiant, donec omne id quod scribendū est perficiatur, relictis tamen (vt in proximo capite admonitum est) iustis interuersus spacijs, quibus dictū est ad eandem rationem inseri possit. In hunc modum arca simul & claue parata, ea tali ratione occludetur: Primum clauis prima litera in suo quæratur alphabeto, ea inuenta deinde scripti litera in illius sectione requiratur, pro ea tum, si superius posita sit, inferior, quæ mutuò occurrit ex aduerso, si superius inferior assumatur, ea sic chartę commissa, in alijs pari modo procedetur, donec tota epistolæ sentētia perfecta sit. Res exemplo clarior liquebit. Epistolæ verba sunt hæc.

BELLA FORTISSIME GESTA SVNT, ET BELLIS PARTIM COMPOSITIS, PARTIM ETIAM CONFECTIS PAX EST SEQVVTA, SED HANC FELICITATEM DVCIS MORS TVRBAVIT.

Post hæc dictum index statuatur.

CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS ALGAZEL.

Illud in hunc modum ſub ſcripti verbis diſponatur.

BELLAFORTISSIMEGESTASVNTETB
c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i a p e c t u s
ELLISPARTIMCOMPOSITISPARTIM
a l g a z e l c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i
ETIAMCONFECTISPAXESTSEQVVT
a p e c t u s a l g a z e l c a s t u m f o d e r a
A SEDHANCFELICITATEMDVCISMO
t l u c r e t i a p e c t u s a l g a z e l c a s t
RSTVRBAVIT.
u m f o d e r a t l.

Vt vero clauis ſcripto eximatur, propoſito tabellæ indicio ſic fiet. C prima litera indicis in ſecundo ſui ordine inuenta, primam ſcripti literam, quæ B eſt, & pro ea ſuppoſitam N indicabit, tum hæc pro B obſcuræ epiſtolæ reponatur: In hunc modum totum occultè ſcriptum ex aperto elicietur: et hoc erit.

Nroop ndmhtbfntt ſxhdu fcch vc rrſtxe euſgnp rgxichogul azaint rbtzp rlaoopſtl duf vda hyel dgq ltp hyiy ſynuſzdumoz rlynf plcm icſzrhum.

Modus hic quàm multiplicem ſcribendi varietatem ſuggerat, lector poterit intueri, vt nunquam ferè pro eadem litera eundem characterem poſitum agnoſcat, amicus in interpretando eundem modum (vt in multis dictum eſt) ſeruabit. Scribendi hæc ratio cum proxima hoc commune habet, quòd dicto aliunde aſſumpto, vtraque occluditur, in hoc verò differt, quòd illa proprias ſcripti literas, hæc verò non literarum poſitione, ſed ſubſtitutione etiam obſcuratur.

Modus, quo dictio vna alteram significat.

CAPVT. XVII.

SVPEREST nouissimum scribendi genus, quo scriptum præter difficultatem, qua se satis tueri possit suspicione etiam carebit, quod quarto loco polliciti sumus indicare. Hoc absoluto, nil amplius erit, quò minus huius libri expectationi pro viribus satisfecisse videamur. Quæ pars quoniam inter cæteras maximè cautionem præstat, non immerito ea nobis in hunc locum reseruata, vt recto ordine processum esse videatur: quare in arduis, maximisque rerum negotijs eius vsus præcipuè sibi locũ vendicabit, vbi scriptũ sua se obscuritate, & simulatione tuebitur. Id genus scripti, quemadmodum & aliæ res, plures sunt species, ex quibus nos aliquot, quæ præcipuæ videbuntur apponemus. Earum prima occurrit, quæ varijs fabulosisque verbis inuoluitur, quippe cùm vocabula quædam amici sibi confinxerint, tutò inuicem loquũtur, quod & si literę intercipiantur, quotquot ingenia fuerint, non solum tot applicabunt sensus, sed vnum tantum infinita quadrare faciet, & quanto subtilius inuestigabit, eò a re longius abibit. Nam de Apolline, Daphne, pharetris, corollis, & floribus enunciata, de regibus, ciuitatibus, telis, arcubus, militibus, & cladibus intelliget: eueniet que vt epistolam scriptam si quis reperiat, verbis delusus, multa, eaque loqui faciet, quæ nunq̃ scriptor putauerat. Quare antequam vlterius progrediamur, exemplum edocebimus. Apollinem itaq; Regem vocabo, Galliam Scorpionem, hostes caudam, musas pro militibus, pro decade vnitatem, & obsculari pro interficere ponam. Iccirco si scripturi erimus.

„ Scito Regem consueto itinere ad suam se conferre vr-
„ bem è Gallia longe, veritum hostium insidias ne pro-
„ datur, noscit enim eos si bi fore infestos, sceptrum nanq;

perdere,

,, perdere, ciuitatẽ depopulari, & omnes in sui exitum con-
,, spirare. Nonaginta milites, qui castri portam custodiunt,
,, necabuntur; eaque primo capta facile traducto exercitu
,, ac strato ponte arx capietur. Classis enim secundo vento
,, concitata, magnaque vi remigantum subibit portum.
,, capientur mulieres, & homines, & ciuitas funditus erue-
,, tur, vt nunquam erigatur. Ipse autem meo nomine ta-
,, bellarium mactato.

In talem formam conuertemus.

,, Scito Apollinem signorũ ordine Leonem subire, longe à
,, Scorpione, (suæ vim caudæ noscens, sensit enim alium suo
,, lauro tẽpora præcingere, & monte potiri) osculabuntur ta
,, citè nouẽ Musæ, quæ pendicibus præsunt, & facile ad fontẽ
,, deuenient. Vnde montẽ totũ perãbulabunt, veniet enim
,, rapacium auium turba secũda aura, sic flores, herbasq; de
,, struet, fons ita exarescet, vt verear an alius vsquam poeta
,, labra profluat. Tu verò pro me tabellionem osculator.

Quod si forte non familiarum, & necessariarum rerum, videlicet Apollinis, fontis, musarum, vel similium meminisse intuentes faciat omnes de rei suspicione sollicitos, poterit idem ad familiares res traduci, vt minus dolum, vel fucum redoleant. Huiusmodi aliter exemplum.

,, Scito Marcelle dulcissime Fabricium Neapolim venturũ
,, longe à nemoribus, grassatores & fures timentẽ, cũ bona
,, sua hic audiet subrepta, ancillulas amari, sic ad sorores &
,, coniugẽ deuenturos, multi enim superueniunt, cũ facilem
,, rapinã audiẽt, sic domus, côiux, & sorores dispergẽtur, vt
,, nunq̃ ãplius simul sint, tu meo nomine tabellariũ amato.

Quotus autẽ erit quisq;, qui si Castalij fontis, musarũ, sororũ, & coniugum mentionẽ factam audiet, putet præliorũ, ciuitatũ, & arciũ expugnationes ibi recẽseri? Quis enim humanorũ cordiũ latebras aperiat, & ea perspiciat, quæ sunt duo inuicẽ secreto collocuti, verbis nõ exprimẽtibus? scio equidẽ

qui literas intercipient, ſibi videre videri, dum talia perlegent, ibi ſomnia recenſeri. Poterit ſi quis velit dictiones literarum elemento vel ſigno deſcribere, dummodo abſens exemplum habet, hoc ſcribendi modo omnes ferè huius ętatis homines vtuntur. Amantes etiam ſæpe pluribus præſentibus aut hiſtoriam, aut eorũ amorem narrant, ac alienis nominibus de ſe & amica loquuntur, ne eorum amores deprehendantur. Paris apud Ouidium in epiſtola ad Helenam hoc teſtatum reliquit.

Ah quoties aliquem narraui potus amorem,
  Ad vultus referens ſingula verba tuos.
Iudiciumque mei ficto ſub nomine feci,
  Ille ego, ſi neſcis, verus amator eram.
& alibi.
Neùe aliquis verbis odioſas afferat aures,
  Quam potes ambiguis callidus abde notis.

Etiam alio vti poterimus occultandi modo adhuc vſitatiſſimo, cuius regula talis eſt. Eiuſdem typi duo parentur libri, cuius alterum amicus apud ſe, alterum nos domi contineamus, in hoc charta aliqua ex vniuerſo erit eligenda, in qua ſcribere volumus, eiuſque numeri prius conſcium amicum reddamus, vel dierum menſis, & anni, vel alterius rei numero, qua habita, vbi noſtram ſententiam breuiter perſtrinxerimus, in ſtatutis illius paginæ locis, ea vel ſimilia verba reperiemus: & tandiu paginas vel lineas permutabimus, donec totum ſcripto tali commutemus, quod vbi fecerimus, denuo à ſummo capite rem aggrediemur, & verbum eadem linea pręcedens, vel ſubſequens, vel numero diſtans aliquo accipiamus, ac denuo ſcribemus, alia conſurget epiſtola, ſed diuerſę ſententiæ. At cum ſine ordine, & ſine vera aliqua ſignificatione veniet, ſic eam accommodabimus. Multa inſeremus verba, vt ordine aliqua ſignificent, & vt ſuperuacua noſcatur ab amico, linea notabimus, vel ſigno aliquo in calce,

vel inter duas parentheſes, accentu, maiuſcula in primis litera, vel aliquo ſigno: reliqua verò verba permutare poſſumus, tempora, numerum, caſus, perſonas, & genera peruertendo & accommodando, vt congrua magis conſurgat oratio. idq; tandiu faciemus, dum totam conſarciamus. Libri, quibus vti poterimus, verborũ omnium generibus ſcateant, vti Cicerone, Plinio, Rhodigino, Ouidio & cæteris ſimilibus. Sed exemplo res fiet clarior.

„ Africam abſterreri clementia infantium audiui, fœminam
„ indignam mulceri pœna, generoſiſſimũ iracundia flagel-
„ lari, generoſitatem ſolam in periculis ſpectari. Auguſti.
„ XVI. hora VIII.

Si Plinium legimus octauo libro capite XVI. Baſileæ ex officina Frobeniana impreſſum, id reperiemus ſequentibus verbis peruertendo.

„ Vrbs eadem in ſupplices non (iratos) multorum profu-
„ git, ea alloquitur verum cuique eorum vi maxima, &
„ tuetur ſe, coacta poteſt capi.

Modus quo vna oratio ſub alia bracteis perforatis occultatur.

CAPVT. XVIII.

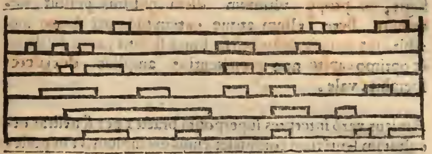
ALIVM quoq; docebimus modũ ſcribendi cautiſſimum, qui nec cuiq; erit veſtigabilis, nec vidẽtem quenquam occultæ fraudis conſcium reddet, qui feneſtrata erit lamina, & interpoſitis literis, & ſyllabis & dictionibus ocioſis ſcripti partes hinc inde diſpergentur. Ratio talis erit. Duæ ex ferro, vel ex ſtanno, vel plumbo, vel membrana bracteæ comparentur, quarum magnitudo pro ſcripti quantitate eſſe poterit, quare expediet eam ad latæ chartæ magnitudinem æquari, ne ſi prolixius ſcriptum futurum ſit, eadem lamina ſæpius applicetur, eademq; sẽper ſpacij menſura inter opor-

tunas literas interſit, vtranq; altera alteri ſuppoſita,& firmi-ter inhærente,ne error ſit, binis per latitudinem literis deſignabitur,inter quas iuxta corporis lineę intercapedo ſit,quibus interuerſus ſpacijs hoc facto lamina ex arbitrio paſſim incidatur, vt tantum inſit vacuum, quantum ad continendas ſimul oportuni ſcripti partes eſſe velimus, hoc tamen inane ſpacium ſemper (vt ſignificatum eſt) variabitur, vt modo maius,modo minus, modo literam vnam, modo ſyllabam, modo dictionem,modo eas plures capere poſſit, idque fiat, quouſq; ſic tota lamina hinc inde vacuetur. Ea in hunc modum formata typographi vtuntur,dū nigris impreſſis literis, alias rubri coloris inducunt,ne tota charta eo colore occupetur: Vtraq; confecta lamina,altera retinebitur, altera penes amicum ſeruabitur. Scripto itaq; , quo anguſtius eſſe poterit confecto (breuitas enim furtim ſcripturo maxime conuenit) bractęę vſus talis erit. Ea papyro ſuperpoſita & firmata,per feneſtras & vacua literæ inſcribentur,dum totū id,quod ſcribendum ſit,illis poſitum ſpacijs abſoluatur.Scriptum ſublata lamina tale erit, vt verba hinc inde diſperſa accipiantur, tum earum literarum quę caudatę,vel criſtatę fuerint,cuiuſmodi ſunt p & d lineamenta ſurſum & deorſum protrahentur.Hoc peracto chartæ inania ocioſis literis, ſyllabis, & dictionibus complebuntur,ita tamen totius ſcripti neſcius fuerit,vt verba perfecta ſint, quæ, quò magis ſimulata erunt, eò vt aliud longè diuerſum dicere videantur, & eò meliora videbuntur, quò minus ſuſpicionis habebunt, quare tandiu ſcriptum delebitur & accommodabitur, dum totum perficiatur,vt congrua & continuata orationis ſtructura eſſe videtur. Vt verò interpreti paginæ occultæ ſcriptum reddant, quatuor punctis, quæ ſignatę bracteæ finibus firmiter inhæreant, deſignentur. Sed vt exemplo res melius indicetur, noſtri ſcripti verba ſubijciamus

MVLTITVM INFINITVS EST EXERCITVS, AC PROPE

DIEM INIBVNT BELLVM, EXPLORATORES OMNES DEPREHENSI SVNT, CAPITE POENAS DEDERE.

Apertæ bracteæ forma hæc erit.

Commisso super eam scripto, sic epistolæ partes positis interuallis dispergentur.

Mili tu m infin
i tus est exerc itus
ac prope diem ini
bunt be llum, ex plo rato
res omnes deprehen si su nt,
capite poen as de dere.

Verum impletis ociosarum literarum spacijs, in vtrunq; sic prodibit oratio, duplicis orationis ex industria exemplum apposuimus, vt commodius liqueret, quilibet ad omnia verba seruato etiam literarum nexu posse accomodari.

Gratæ Milisie tuæ fuere literæ, presertim cum infinu scr ip tus est ludus, quo se exercet T itus noster familiaris, ac prope modum in diem inim cus, propterea ama bunt bene illum, si is exem plo eorum, rato que modo res omnes deprehendet, at si sumu nt alij rem à summo capite, eum poen itebit ill as amplius deri dere. vale.

Idem aliter etiam sic.

Honor Militiæ tuus fuit Carolus pater, nam cum infinito victus est, cum minima exercitu inuitus parte hostis fugit, ac prope vltimum diem iniurius peribit, necabunt Bere illum, atque extemplo puer Arato peribit, res omnes deprehensæ bonæ si sunt, ante Syllam, & optimo capite non pœnitentias amplius decidere sperabit. vale.

Amicus verò interpres superposita bractea per fenestras occultatam sentētiam conspiciet, cuius exemplum, vt in posterum seruetur, ea amota alio transcribet. Poterit & hoc aliter fieri in constituta cuiusuis libri pagina magis oportuna, eæ tantum literæ, syllabæ, & dictiones, quæ primæ occurrunt, & ad id explicandum quod voluerimus necessaria sint eligantur: quousq; tota epistolæ sentētia eliciatur, oleo deinde vel cera pellucida charta comparetur, ea libri folio superposita, omnia selectarū partium emicantia spacia lineolis atramento ductis designentur, hæc tamen charta mitti poterit, quod si eam oleo vel cæra pollutam mitti nō libeat, eius loco alia capiatur, quæ sub eam firmiter inhærente aliquo stylo ad indicandas literas comprimatur, & earum deinde signa atramento protrahantur, eam deinde interpres, vt diximus, vel oleo vel cæra pellucidam faciet, quæ supposita & firmata subiectas partes indicabit. Sic quod significatū est agnoscetur, hoc etiam ante circino vacua primum, deinde plena spacia dimetiente efficietur, vel aliter vt commodius fieri poterit.

Abditissimus per synonima, vel paria verba scribendi modus.

CAPVT. XIX.

INTER cęteras scribendi technas, quę in vsum esse solent, nequaquam contemnendæ subtilitatis cuiusdam abbatis

Tritemij astus est, in quo absoluendo ingens ferè totum volumen simul absoluit, cuius rationem, ne quid instituto operi desit, à me prius cognitam, quàm alibi tractatam scirem, nolui prætermittere, tum quia res negligi minime digna visa est, quod ad euitandam suspicionem valeret, tum etiam quia id ipsum aliter nos & cõmodius, quàm ille sumus prosequuti, nam quemadmodum is rem in religiosę orationis formam redegit, nos in epistolæ modum magis oportunum, quod minus præterea suspicionis habebit, concinnauimus. linearum præterea, punctorum, & aliorum signorum, quæ in epistolis fieri solent, alphabeta adiecimus, vt scriptum angustius esse possit, ne semper pro litera verbum poneretur. Verùm in hoc nobis tanto breuiores esse licuit, quanto paucіores ille id genus scribẽdi modos excogitauit. Vt ad rem itaq; accedamus. Proposito seriæ epistolæ themate, cuius verba concinna tot numero sint, quot à nostro iudicio adiectis lineis, punctis, alijsque id genus signis, quæ in epistolis fieri solent, seriæ totius epistolæ literarum numero plus minus videbuntur respondere. Nostræ sententiæ nos dictiones paulo plures quinquaginta induximus, quod cum numerum satis esse existimauimus, qui cum lineis punctis, & alijs signis sexagenarium perficeret, tum cuiusq; verbi vicena tantum, vel vicena singula, vel bina & vicena synonima vel paria verba, quod literarum numerus in alphabeto satis esse videbitur componantur, neq; enim vt aliâs dictum est, multum in furtiuis scriptis circa orthographię modum laboramus, dum in hoc interdum peccandi nobis licentiam permittimus, modò maius rerum discrimen euitemus, quam etiam merito excusationem in synonimis exposcimus, si proprietas & ratio latini sermonis seruata non fuit, quod ea res parum nobis debuit facessere, tum quia id ipsum nõ facile fuerat, tum etiam quia quęrimus potius quomodo quid vtcunq; significare possimus, quàm vt per propria verba rectè explicemus: ea itaq;

ſynonimæ vel paria verba in ordinem pro epiſtolæ concinnitate diſpoſita in tabulas, rite præpoſitis à latere literarum alphabeti characteribus, vt ſingulę verbis paribus ſingulis adhæreant referentur, donec id in omnibus dictionibus abſoluatur, & tota epiſtola ſuis partibus perfecta ſit. Hoc facto prius religionis noſtræ ſignum, vnde mos eſt ſcribendi initium ſumi, mox principij notam, puncta, & alia non inoportuna id genus ſigna ſuis locis in epiſtola collocanda in vicenas pariter formas præpoſitis literis eadem ſimulatione variabimus, vt ne illa quidem ocioſa ſint, ſed literarum poteſtatem furtim mutuentur. Tabulæ itaque eo ordine procedant, vt primùm religionis noſtræ ſigna, mox principiorum notæ, tum ſimulatæ epiſtolæ verba, & inter hæc puncta, alia que id genus diſponantur, earum exemplum abſoluto capite proſequemur. Sic confectis & ordine compoſitis tabulis caiptori in hunc modum vti conueniet, prima ſeriç epiſtolç, ſeu ſchedulæ litera in primo indice, vbi crucis ſignum variabitur, quæ ſita, quæ in eius locum figura erit poſita, pro ea ſimulato crucis ſigno primum epiſtolæ fronte ſuo loco collocabitur, mox in ſuccedentis locum eadem poteſtas in ſequenti tabula inuenta, cum appoſito initij indice commutabitur, ſic tertia in tertio tabularum ordine litera, & quarta in quarto requiretur, & ſcripto collocabitur, donec in hunc modum tota epiſtola perſcripta ſit. Verùm videndum eſt, ne duæ literæ in eadem columna requirantur, neue aliqua tabella omittatur, quòd vt commodius euitari poſſit, proderit ſingulis primùm ſeriæ epiſtolæ literis, mox etiam tabulis ſigillatim numerorum nota apponere, quod ſi ſerij ſcripti literæ tabulis numerorum erunt æquales, tabellarum numero repetito epiſtolę literas ęquari debere. Quod ſi tabulę ſemel poſitæ non erunt ſatis, & repeti erit neceſſe, alia epiſtola in alia charta reponatur, ne ſuſpicio ſit in verbis paribus in eadem charta poſitis. Rès vt liquidior fiat, exempló comproba bitur

babitur. Quarè nostri propositi verba sunt hæc.

HOSTIS IN ITINERE OBVIAM FACTVS EST, CVMQ. DIV PVGNATVM ESSET, TERGA DEDIT.

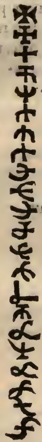
Epistola, quæ verba occultabit, hæc erit.

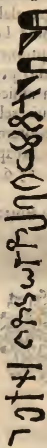
Accepi literas tuas dilecte & charissime Pōpeie Seuerine idibus Feb. per Tiburtium tabellarium tuum, Illico percepi voluntatem tuam, equidem gratulabundus prudenter parui, præbui ea ratione tuo nomine Lelio creditori tuo mille & quinque aureos ex emptione, si quidpiam vacat, exposcito, & obtemperabo permotus suaui, iucundaque beneuolentia amicorum tuorum. iube sim certior de tuis rebus, vt simul congratuler vel dolorem sentiam.

Vale. Datum Neapoli. 5. Februar. 1560.

Tuus fidelis Baptista Porta Neapolitanus.

Variatæ tabellæ per numerum literarum.

1	2	3	
a	a	a	Recepi
b	b	b	Aſpexi
c	c	c	Percepi
d	d	d	Habui
e	e	e	Nactus ſum
f	f	f	Cognoui
g	g	g	Concepi
h	h	h	Perſpexi
i	i	i	Intellexi
l	l	l	Sumpſi
m	m	m	Aſſumpſi
n	n	n	Percurri
o	o	o	Suſcepi
p	p	p	Reſumpſi
q	q	q	Proſpexi
r	r	r	Vidi
s	s	s	Accepi
t	t	t	Perlegi
u	u	u	Legi
x	x	x	Reſpexi
y	y	y	Conſpexi
z	z	z	Noui

	4		5		6
a	literam	a	dulcis	a	et
b	epiſtolas	b	honorate	b	atq; etiam
c	ſyngraphas	c	amate	c	perinde ac
d	paginam	d	ſuauis	d	&
e	paginas	e	lepide	e	idemque
f	literulas	f	humane	f	ac etiam
g	ſchædulam	g	probe	g	ac
h	ſchædulas	h	ſpectate	h	atque
i	epiſtoliũ	i	dilecte	i	æque ac
l	tabellam	l	magnanime	l	atq;
m	ſcripturam	m	iucunde	m	que
n	ſcriptum	n	magnifice	n	q;
o	chyrographum	o	ornate	o	que
p	chartas	p	honeſte	p	q;
q	chartulam	q	exculte	q	q;
r	chartam	r	docte	r	q;
s	epiſtolam	s	prudens	s	&
t	literas	t	prouide	t	atq;
u	tabellulas	u	ſincere	u	et ſimul
x	chartulas	x	manſuete	x	ſimul ac
y	tabellas	y	ingenioſe	y	ac ſimul
z	ſyngrapham	z	optime	z	ſimul et

	7		8		9
a	Illustrissime	a	Fabrici	a	Porta
b	familiarissime	b	Vincenti	b	Penna
c	charissime	c	Baptista	c	Caracciole
d	amplissime	d	Federice	d	Seuere
e	felicissime	e	Iacobe	e	Leone
f	splendidissime	f	Petre	f	Carafa
g	excellentissime	g	Alfonse	g	Valla
h	celeberrime	h	Francisce	h	Belle
i	clarissime	i	Antoni	i	Seuerine
l	munificētissime	l	Cæsar	l	Vrse
m	acutissime	m	Hieronyme	m	Benigne
n	grauissime	n	Pompeie	n	Capua
o	integerrime	o	Dominice	o	Profecto
p	benignissime	p	Scipio	p	Marate
q	clementissime	q	Nicolae	q	Miline
r	modestissime	r	Carole	r	Venusine
s	eruditissime	s	Nute	s	Vicine
t	solertissime	t	Alberte	t	Venete
u	morigeratissime	u	Ioannes	u	Poeta
x	præstantissime	x	Alexander	x	Senensis
y	gratissime	y	Augustine	y	Taruisie
z	amicissime	z	Ptolemæe	z	Mazzella

	10		11		12
a	pridie calendas	a	Ianuarij	a	Sempronium
b	calendis	b	Februarij	b	Tiberium
c	octauo idus	c	Martij	c	Tullium
d	sexto idus	d	Aprilis	d	Lucium
e	quinto idus	e	Maij	e	Liciscam
f	quarto idus	f	Iunij	f	Palemonem
g	tertio idus	g	Iulij	g	Simeonem
h	pridie nonas	h	Augusti	h	Ludouicum
i	quarto calendas	i	Febr.	i	Trebatium
l	sexto calendas	l	Octobris	l	Petreum
m	septimo calẽdas	m	Nouembris	m	Tyronem
n	nono calendas	n	Decembris	n	Tiburtium
o	octauo calendas	o	Quintilis	o	Theseum
p	decimo calẽdas	p	Sextilis	p	Artemidorum
q	vndecĩo calẽdas	q	Septembris	q	Halym
r	duodecĩo calẽdas	r	Iul.	r	Petronium
s	decĩo 5. calẽdas	s	Ianu.	s	Quirinum
t	idibus	t	Aug.	t	Sextum
u	tertio nonas	u	Mart.	u	Iosephum
x	quarto nonas	x	Apri.	x	Valerium
y	decĩo 3. calẽdas	y	Mai.	y	Franconium
z	quĩto calendas	z	Iun.	z	Pontanum

13		14		15	
a	tabellionem	a	·	a	subito
b	libertinum	b	:	b	cito
c	seruum	c	.·	c	extemplo
d	secretum	d	:.	d	statim
e	tabellarium	e	..	e	illico
f	clientem	f	.:	f	continuo
g	hospitem	g	::	g	confestim
h	libertum	h	·.	h	mox
i	manumissum	i	?	i	euestigio
l	amicum	l	;	l	ocyssime
m	vernam	m	,	m	mature
n	cōturbernalem	n	:	n	prepropere
o	assiduum	o	?	o	raptim
p	delatorem	p	;	p	citius
q	nuncium	q	:.	q	citissime
r	fidelem	r	,	r	velociter
s	domesticum	s	..	s	festine
t	mancipium	t	.:	t	repente
u	missum	u	·	u	celeriter
x	intimum	x	.·	x	presto
y	conscium	y	·.	y	inopinate
z	beneuolum	z	::	z	ex improuiso

SVVM (printed vertically beside rows o–p of column 13)

a maiusculis hinc incipiendum (printed vertically beside rows n–z of column 14)

	16		17		18
a	vidi	a	rogatum	a	certè
b	inſpexi	b	voluntatem	b	indubitanter
c	Intellexi	c	conceptum	c	nempe
d	agnoui	d	deſiderium	d	nimirum
e	conſpexi	e	mentem	e	mediusfidius
f	perſpexi	f	intentionem	f	ædepol
g	accepi	g	dictum	g	ſanè
h	hauſi	h	præceptionem	h	porrò
i	excepi	i	rogatum	i	planè
l	prouidi	l	optatum	l	profectò
m	animaduerti	m	cogitationem	m	enimuero
n	noui	n	affectionem	n	quidem
o	percepi	o	propoſitum	o	dubio procul
p	penetraui	p	intentum	p	quippe
q	perpendi	q	poſtulatum	q	verùm
r	concepi	r	animum	r	indubitate
s	inueni	s	deliberationem	s	pol
t	cognoui	t	iuſſum	t	me hercle
u	conſideraui	u	conſilium	u	equidem
x	didici	x	petitionem	x	cæterum
y	expendi	y	præceptum	y	perpol
z	habui	z	mandatum	z	clarè

	19		20		21
a	cupidus	a	prudenter	a	obediui
b	auidus	b	vigilanter	b	obtẽperaui (daui
c	optans	c	ſedulo	c	executioni man-
d	appetens	d	prouide	d	ancillatus ſum,
e	exoptans	e	perfecte	e	morigeratus ſũ,
f	gliſcens	f	deliberate	f	rem pereg,
g	concupiſcens	g	ſingulariter	g	rem geſſi,
h	geſtiens	h	alacriter	h	egi rem,
i	gratulabundus	i	hilariter	i	obſecutus ſum,
l	anhelans	l	audacter	l	obediui,
m	ardens	m	integre	m	parui,
n	exardens	n	amice	n	executus ſum,
o	inflammatus	o	amanter	o	perfeci rem,
p	incenſus	p	facile	p	obediens fui,
q	exardeſcens	q	gratioſe	q	prouidi mãdato,
r	præcupiens	r	attente	r	ſeruiui,
s	attendens	s	fideliter	s	inſeruiui,
t	gaudens	t	excellenter	t	obſequens fui,
u	lætus	u	optime	u	obſequẽtiſſimus
x	cupidus	x	gaudenter	x	morem geſſi (fui,
y	deſiderans	y	principaliter	y	parens fui, (ti,
z	lætabundus	z	præcipue	z	obſequiũ preſti- a dedi

22		23		24	
a	dedi	a	ea ratione	a	te iubente
b	adhibui	b	ea cauſa	b	tua cauſa
c	ſubſtitui	c	eam ob rem	c	tuo nomine
d	largitus ſum	d	proinde	d	tua gratia
e	permiſi	e	ſic	e	iuſſu tuo
f	præbui	f	quapropter	f	mandatu tuo
g	obtuli	g	ideo	g	nutu tuo
h	prætuli	h	itaq;	h	tuo obſequio
i	attuli	i	igitur	i	tuis verbis
l	abſolui	l	quamobrem	l	tuo iuſſu
m	ſolui	m	ea propter	m	tua gratia
n	retribui	n	ea de cauſa	n	tuo conſilio
o	conſignaui	o	ob eam rem	o	tuo mandatu
p	obſignaui	p	iccirco	p	tua voluntate
q	expoſui	q	propterea	q	tuo libitu
r	contribui	r	eam ob cauſam	r	te monente
s	elargitus ſum	s	quas ob res	s	te volente
t	donaui	t	quo circa	t	tuo commodo
u	porrexi	u	qua re	u	te mandante
x	conceſſi	x	ex hoc	x	tuis literis
y	miſi	y	hanc ob rem	y	tui amore
z	tribui	z	inde	z	te præcipiente

	25		26		27
a	Philippo	a	fideli	a	centum
b	Vincentio	b	amico	b	duobus centum
c	Antonio	c	ſodali	c	ſepties mille
d	Ioanni	d	familiari	d	quatercentum
e	Fabio	e	conſorti	e	tercentum
f	Flaminio	f	collegæ	f	bis centum
g	Petro	g	ſocio	g	octies mille
h	Franciſco	h	contubernali	h	bis mille
i	Iacobo	i	amabili	i	ter mille
l	Marcello	l	beneuolo	l	quater mille
m	Mario	m	protectori	m	quinquies mille
n	Octauio	n	cuſtodi	n	quinquies cẽtum
o	Decio	o	cõſeruatori	o	duo millia
p	Ferdinando	p	domeſtico	p	ſex millia
q	Alfonſo	q	participi	q	ſeptem millia
r	Mutio	r	commenſali	r	ſexies centum
s	Simeoni	s	coniuncto	s	mille
t	Lelio	t	conſocio	t	nouies mille
u	Valerio	u	creditori	u	decies mille
x	Aurelio	x	tutori	x	vndecies mille
y	Metello	y	amiciſſimo	y	duodecies mille
z	Seleuco	z	intimo	z	tredecies mille

	28		29		30
a	decem	a	denariolos	a	ſupellectili
b	duodeuiginti	b	coronatos	b	domo
c	quãdraginta	c	argẽteos dẽarios	c	venditione
d	quatuor	d	vncias	d	familia
e	quinque	e	argẽteos nũmos	e	cenſu
f	nouem	f	aureos nummos	f	patrimonio
g	ſeptem	g	obolos	g	prouentu
h	ſex	h	trientes	h	redditu
i	duo	i	nummos	i	hereditate
l	vnum	l	ſextertia	l	penſione
m	vndecim	m	talenta	m	fraternis opibus
n	duodecim	n	nummalos	n	redditibus
o	quatuordecim	o	aſſes	o	re priuata
p	quindecim	p	ſextertios	p	re paterna
q	duodetriginta	q	denarios	q	re tua
r	vndeuiginti	r	aureos denarios	r	publico prouentu
s	viginti	s	aureos	s	dotali pecunia
t	octo	t	carolenos	t	emptione
u	triginta	u	minas	u	legata pecunia
x	quinquaginta	x	libras	x	erario
y	ſeptuaginta	y	florenos	y	bonis tuis
z	octuaginta	z	numos argẽteos	z	trapezita

31		32		33	
a	::	a	aliud	a	remanens est
b	.	b	nouum negotium	b	remanet
c	,	c	quicquam nouum	c	reliquum est
d	;	d	aliqua res	d	reliquitur
e	:.	e	aliquid	e	restat
f	..	f	quæpiam	f	residet
g	.:	g	quicquam	g	residuum est
h	:	h	aliud negotium	h	residens est
i	..	i	alia res	i	superest
l	?	l	nonnihil	l	est præterea
m	)	m	noua res	m	vacat
n	::	n	quæ res	n	est insuper
o	,	o	aliquid noui	o	adiungitur
p	;	p	quid	p	superat
q	.	q	quicquid	q	adhuc extat
r	:.	r	aliquid nouum	r	necessarium est
s	.:	s	quidpiam noui	s	desit præterea
t	:	t	agendum aliud	t	deest etiam
u	..	u	quidpiam	u	super extat
x	?	x	negotium aliquod	x	etiamnum deest
y	..	y	aliquod negotium	y	excedit
z	)	z	aliud officium	z	superadditur

SI maiuscolis incipiendum

	34		35		36
a	iubeto	a	obſequar	a	laqueatus
b	dicito	b	parebo	b	inductus
c	impera	c	inſeruiam	c	coactus
d	præcipito	d	obtemperabo	d	deuinctus
e	quærito	e	morem geram	e	commotus
f	imperato	f	amicum præſtabo	f	ductus
g	iube	g	obſequiũ pręſtabo	g	adductus
h	dic	h	rem faciam	h	conſtrictus
i	quære	i	rem exequar	i	permotus
l	pete	l	perficiam	l	illaqueatus
m	petito	m	ſatisfaciam	m	irretitus
n	oſtendito	n	iuſſum exequar	n	vinctus
o	flagitato	o	vſui ero	o	aſtrictus
p	expoſce	p	ſatisfacere cõabor	p	deuinctus
q	expoſcito	q	obedire conabor	q	conſtrictus
r	poſtulato	r	inſeruire cõabor	r	captus
s	cerciorem fac	s	obtẽpare cõabor	s	motus
t	fac ut intelligã	t	obſequi conabor	t	commotus
u	rogato	u	parere conabor	u	ſubmiſſus
x	ſcribe	x	prouidebo	x	nodatus
y	roga	y	amicum geram	y	deſtrictus
z	cõmunefacito	z	prouidere cõabor	z	coarctatus

	37		38		39
a	vnica	a	et	a	oportuna
b	ſingulari	b	&	b	amabili
c	rara	c	⁊	c	ſolida
d	inſigni	d	&	d	benigna
e	magnifica	e	nec minus	e	nobili
f	præſtanti	f	æque ac	f	perſpicua
g	præcellenti	g	perinde ac	g	dilucida
h	proba	h	atque	h	æqua
i	excellenti	i	atq;	i	recta
l	ſincera	l	atq.	l	dulci
m	recta	m	nec non	m	clara
n	integra	n	eademq;	n	generoſa
o	præſigni	o	perinde atq;	o	inſigni
p	mirifica	p	que	p	conſpicua
q	pura	q	ac	q	manifeſta
r	facili	r	atque	r	eleganti
s	pia	s	veluti	s	præſtanti
t	modeſta	t	ſimul &	t	indubia
u	ſuaui	u	ſimul ac	u	iucunda
x	dulci	x	& ſimul	x	beneuola
y	fida	y	ac etiam	y	dulciſſima
z	ornata	z	ſicut	z	familiari

	40		41		42
a	humanitate	a	tua,	a	iube
b	probitate	b	animi tui,	b	facito
c	bonitate	c	morũ tuorum,	c	iubeto
d	virtute	d	maiorũ tuorũ,	d	placeat
e	ſinceritate	e	parentũ tuorũ,	e	iubeat
f	vrbanitate	f	germãorũ tuorũ,	f	animo ſit
g	beneuolentia	g	generis tui,	g	voluntas ſit
h	comitate	h	familiæ tuæ,	h	cordi ſit
i	gratia	i	ꝓpinquorũ tuorũ,	i	commodum ſit
l	caritate	l	indolis tuæ,	l	animo ſedeat
m	pietate	m	patruũ tuorum,	m	efficito
n	integritate	n	amicorũ tuorũ,	n	perficito
o	liberalitate	o	cognatorũ tuorũ,	o	patiatur anim•
p	ſocietate	p	filiorũ tuorum,	p	conficito
q	largitate	q	filij tui,	q	videatur
r	magnanimitate	r	matris tuæ,	r	ferat animus
s	ęquitate	s	affinium tuorũ,	s	ſinito
t	lenitate	t	patris tui,	t	fac
u	beneficentia	u	ꝓnepotũ tuorũ,	u	ferat mens
x	ęquabilitate	x	ſororis tuæ,	x	tibi placeat
y	modeſtia	y	natorum tuorũ,	y	ferat cor
z	facilitate	z	heredum tuorũ,	z	ferat deſideriũ

	43		44		45
a	conſcius	a	pertinentibus	a	coniunctim
b	clarior	b	filijs	b	vnà
c	apertior	c	negotijs	c	tecum
d	dilucidior	d	conſilijs	d	et ipſe
e	admonitus	e	arcanis	e	iunctim
f	commonefactus	f	ſecretis	f	amice
g	exploratus	g	domeſticis	g	nobiſcum
h	ſcientior	h	neceſſarijs	h	ego etiam
i	clarus	i	agnatis	i	ipſe etiam
l	perſpicuus	l	fratribus	l	merito
m	præclarus	m	amicis	m	ſimul
n	non obſcurus	n	familiaribus	n	familiariter
o	certus	o	parentibus	o	optimo iure
p	non nouus	p	genitoribus	p	iure
q	certior factus	q	natis	q	inuicem
r	edoctus	r	germanis	r	ſimul quoque
s	imbutus	s	ſororibus	s	ſimul vnà
t	certior	t	proximis	t	ego quoque
u	ſcientiſſimus	u	rebus	u	ipſe quoque
x	clariſſimus	x	liberis	x	affatim
y	certiſſimus	y	cogitationibus	y	legitime
z	notior	z	conſocijs	z	multum.

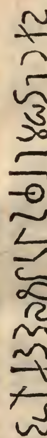
a gaudeam

	46		47		48
a	gaudeam	a	doleam	a	::
b	gaudio afficiar	b	dolore afficiar	b	.
c	læter	c	mœream	c	:
d	exulter	d	triſtitia afficiar	d	,
e	congratuler	e	triſter	e	;
f	iucunder	f	ſim in dolore	f	..
g	lætitia afficiar	g	ſim in triſtitia	g	:.
h	voluptate fruar	h	contriſter	h	.:
i	voluptate afficiar	i	ſim in mœrore	i	..
l	gratuler	l	mœrorem ſentiam	l	)
m	voluptate pfruar	m	mœrorem patiar	m	?
n	ſolatio fruar	n	triſtitiam ſentiam	n	::
o	ſolatio perfruar	o	affligar	o	:.
p	lætificer	p	conturber	p	:
q	cōgaudeā VEL	q	affliċter	q	;
r	ſolatio afficiar	r	condoleam	r	.::
s	lætitia fruar	s	dolorem ſentiam,	s	.
t	lætitia perfruar	t	perturber	t	:.
u	iubilem	u	angar	u	,
x	gaudio fruar	x	doloribus afficiar	x	..
y	iucūditate afficiar	y	mœrore afficiar	y	?
z	gaudio perfruar	z	fleam	z	)

a maiuſcolis incipiendum

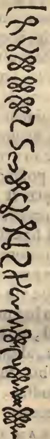
	49		50		51
a	viue fœlix.	a	Exaratum	a	Venetijs
b	valeas.	b	Conſcrip.	b	Catanæ
c	bene ualeas.	c	Confectum	c	Romæ
d	ſoſpes ſis.	d	Deſcriptum	d	Mantuæ
e	vale.	e	Conſcriptum	e	Corcyre
f	cura valetudinē.	f	Dat.	f	Pataüij
g	diu vale.	g	Perſcriptum	g	Meſſanæ
h	valetudinē cura.	h	Obſignatum	h	Panhormi
i	fœlix viue.	i	Perſcriptæ	i	Mediolani
l	valetudini cōſule.	l	Scrip.	l	Placentiæ
m	Dij te ſoſpitent.	m	Deſcrip.	m	Papiæ
n	inſerui valetudini	n	Exar.	n	Vercellis
o	valetudini inſerui	o	Perſcrip.	o	Alexandriæ
p	valeto.	p	Datæ	p	Siracuſis
q	indulge valetudi-	q	Obſignatæ	q	Leontij
r	diu valeas. (ni	r	Scriptæ	r	Caietæ
s	diu valeto.	s	Exaratæ	s	Senis
t	incolumis ſis.	t	Datum	t	Neapoli
u	bene vale.	u	Deſcriptæ	u	Salerni
x	bene valeto.	x	Obſign.	x	Capuæ
y	incolumis viue.	y	Confectæ	y	Pataüij
z	multum valeas.	z	Inſcriptæ	z	Aquileiæ

	52		53		54
a	1	a	Ianuarij	a	1559
b	2	b	Februarij	b	1540
c	3	c	Martij	c	1541
d	4	d	Aprilis	d	1542
e	5	e	Iunij	e	1543
f	6	f	Maij	f	1544
g	7	g	Iulij	g	1560
h	8	h	Augusti	h	1546
i	9	i	Septembris	i	1547
l	10	l	Octobris	l	1568
m	11	m	Nouembris	m	1549
n	12	n	Decembris	n	1550
o	13	o	Sextilis	o	1551
p	14	p	Quintilis	p	1552
q	15	q	Ianuar.	q	1553
r	16	r	Februar.	r	1554
s	17	s	Mart.	s	1555
t	18	t	April.	t	1556
u	19	u	Mai.	u	1557
x	20	x	Iun.	x	1558
y	21	y	Iul.	y	1559
z	22	z	Aug.	z	1545

55	56		57	
a	a	ſocius	a	Fabricius
b	b	ſeruus	b	Pantheus
c	c	amicus	c	Ioachimus
d	d	fidelis	d	Paulus
e	e	conſcius	e	Baptiſta
f	f	dilectus	f	Scipio
g	g	familiaris	g	Bernardus
h	h	famulus	h	Cæſar
i	i	verna	i	Philippus
l	l	amatus	l	Ambroſius
m	m	adamatus	m	Nicolaus
n	n	comes	n	Pompeius
o	o	intimus	o	Albertus
p	p	miniſter	p	Petrus
q	q	conſors	q	Hieronymus
r	r	collega	r	Dominicus
s	s	contubernalis	s	Andreas
t	t	conſanguineus	t	Antonius
u	u	frater	u	Claudius
z	x	aſſecla	x	Auguſtinus
y	y	nepos	y	Dionyſius
z	z	procurator	z	Franciſcus

	58		59	60
a	Carafa	a	Panhormitanus	a
b	Seuerinus	b	Venetus	b
c	Galeotus	c	Germanus	c
d	Porta	d	Romanus	d
e	Hercules	e	Patauinus	e
f	Danielis	f	Veronensis	f
g	Sforza	g	Cremonensis	g
h	Fracastorius	h	Mantuanus	h
i	Delphinus	i	Neapolitanus	i
l	Balena	l	Genuensis	l
m	Anisus	m	Suessanus	m
n	Triuignus	n	Surrentinus	n
o	Galeopsis	o	Perusinus	o
p	Silenus	p	Senensis	p
q	Sinesius	q	Bergoma	q
r	Valla	r	Mediolanensis	r
s	Berosius	s	Vicentinus	s
t	Perusius	t	Placentinus	t
u	Dilectus	u	Cordubensis	u
x	Pyronta	x	Hispanus	x
y	Valerius	y	Calaber	y
z	Burghetta	z	Appulus	z

Vt scriptum multiplici dolo perplexum fiat, vt & inuolucrum sub inuolucro lateat.

CAPVT. XX.

ANTEQVAM huic materiæ extremam manum imponam, inuentum maxime vtile huc afferre non pigebit, in quo scriptum huiusmodi fiet, vt non vna simplici, sed multiplici doli perplexitate inuoluatur, vt si primus cortex, quod minime credibile est detractus sit, multo maior mox de cætero labor superfit. Quis autem ne primum quidem inuolucrum detrahi recte posse non videat? dum id vtcunque detectum est, adhuc maxime obscurum recte ne an perperam cortex primus sublatus sit, admonere non possit? Inuolucra ex arbitrio complura esse poterunt, quæ vt recte ad occulte scriptum penetretur, tolli omnia necesse est, ea vel quæ à nobis tractata sunt, vel noua, vel hæc cum illis commixta simul esse poterunt. De earum ratione nihil à nobis dici necesse est, quod enim de singulis præceptum est, idem & de coniunctis sentire debemus: De vsu verò nihil occurrit, quod dicam amplius, nisi quod in hac multiplicis inuolucri perplexitate considerandum est, qui dolus præponi, & qui postponi recto ordine debeat, aliqua enim primum, aliqua post collocari tum oportebit, tum etiam commodius erit. Res nullo pacto commodius, quàm exemplo indicabitur. Sit igitur hoc, quod occulte scribendum sit.

PVELLAM HODIE AMATAM DEFLORAVI.

Hæc sentẽtia si per aliquam verborũ similitudinem velanda sit, quod in primo libro docuimus, tali ratione exprimetur.

» Vrbem hodie variam depopulatus sum.

Hanc rursus sententiam si per ordinem verborum certi Pliniani scripti velim occultare, in hunc modũ prodibit oratio.

„ Apparuit mihi ante felicem arborem.

Hoc ipsum tertiò si alphabeto in quinque literas contracto obscurandum sit, hæ literæ apponentur.

aadbdbaaddeccaeb cccabdca aacdebba
bbbacbcaacbacc aaddabdaddbacc.

Eas quarto si clauis artificio velim occludere, has literas designabo.

zntrsuyspoxpsutn tnsuoxnz qpsqnyoo
zxnnsrrtyunytp qusprztuqxzzsr.

Quas si quinto verbis punctis & lineis literarum loco positis latere velim, hæc epistola concinnabitur.

Perlegi chartam tuam prudens & simul gratissime Nuntie Marate octauo calendas Apri. per Artemidorum domesticum tuum. Repente noui iussum tuum, quidem attendens optime perfeci rem, concessi ea de causa te præcipiente Alfonso domestico tuo mille, et duo detriginta nummulos ex bonis tuis, si Aliquid noui superadditur, scribe & iussum exequar, vinctus pia atque eleganti lenitate natorum tuorum, ferat mens sim non obscurus de tuis cogitationibus, vt ego quoq; lætificer vel afflicter, Diu valeto. Datæ Caietæ 22 April. 1557.

tuus assecla Franciscus Burghetta Vicentinus.

Quę si postremo ad apertas bracteas referenda sit, in alium modum talis epistolas fiet.

ſ

ℒ. Perfectus legitimusque fuit chariſſime Tamerlane tuus ordo ſcribendi. Nam prudens & doctus Simon multa laudauit, & gratiſſime legit. Nunc te Marcus Ateus, & Octauius Strocaliendas aptiori laude proſequuntur per omnes artes, vt mihi Dorumus, qui domi eſt mihi, cum de tua humanitate ageret, retulit. Si penes te noui aliquid eſſe cupis, iuſſum tuum exequar, idemque attendens optime perfecteque perficiam rem. Conceſſum iam eſt eadem cauſa pro te præcium Pienio Te alfono, & Socrati domeſtico tuo, qui mihi ille, & duo alij petierunt, De tribus & quadraginta aureis nummis nihil ſcribam, cum nullos adhuc ex bonis, optimisque tuis amicis, vidimus, qui aliquid noui de his dicerent, Si ſuper his nil additur, ſcribemus etiam, vt iuſſum exequamur, Vincentius primaria quamuis, atque eleganti ſtili lenitate laudes natorum tuorum proferat, attamen quia peſſimus, nec non obſcurus autor eſt de tuis rebus, cogitabis quibus rationibus laudat, ne vt ego ſic lætificentur inimici, vel affligentur, Diu valebis tu, & omnes ſi quod dixi à te, & omnibus fuerit obſeruatum. Caius Emilius Tærentius 222 ſcripſit verſus, Aprilius autem 21559. ℒ Sed tuus Aſcentius & ſecum Nicolaus Franciſcus Burghum combuſſit & tali incendio Vincentium ſupra narratum interfecerunt, quicquid habuimus ſcripſimus. ℨ

Hic ordo componentis ſeruabitur, qui interpreti præpoſterus erit. Huiuſmodi non nulla amicorum ſcripta cum maxima eorum admiratione interdum ſum interpretatus, ita vt non defuerint, qui propterea me artem habere, qua malis ſpiritibus imperare cenſuerint.

De

De Clandestinis nuncijs.

CAPVT. XXI.

Non minus quàm in animi sensis occultandis, diuersis quoq; modis in mittendis recipiendisque cautè nuncijs vetustas vsa est, quibus nec ad id rudior nostra ętas etiam alios induxit: eos recensere nō pigebit, ne quid sciens pręteream, quod de eo genere vsquam meminerim: ne cum occasio postulauerit, aliorum nobis exempla suppetere possint, quare nō inoportunum erit hanc materiam tres in præcipue partes distribui, vt de literis primum, mox de tabellarijs, tertio de eorum itineribus loquamur. De literis sermo erit, quemadmodum illæ occultari consueuerint, & inscribi demonstremus, de tabellarijs verò rursus, vt de homine habitum & figuram mentiente verba faciamus: de itineribus, vt interceptorum insidiæ, quemadmodum interdum vetari possint doceamus, quarum rerum exempla, quę nobis interlegendo in veterum historijs licuit cognoscere, hoc in loco distincta in medium afferemus. Primum itaq; occurrit Theophrasti sententia, in qua is admonet, inciso viridis & adhuc virentis ligni cortice, & intus tantum euacuato, quantum literas capere possit, & postmodum alligato, illud iusti temporis lapsu, natura cum literis occlusum remanere. In hunc modum ille religiosis ex hominum industria pręceptionibus, ligno inclusis admiratos populos trahi potuisse meminit. Sed hoc ex Theophrasto potius ad rei similitudinem induxi, quàm vt ad pręsens remedium facere posse admonerem, diuturni siquidem temporis ad id successione opus esset. Potest hoc tamen recte in sicco ligno, velut abiete quilibet in hunc modum non incommode imitari, communi albo glutine rimis coalescentibus. Potest & hoc in ouo perfici, vt illud delicate acuta cultri cuspide apertum; mox apposita chartula glutine ex oui albumine, cerussa & cera cōfecto occludatur.

S

Idem & infracto marmore, vt partes coalescant prodesse poterit. Fiet & hoc in pomo, vt schædula intus reponatur, vt quo minus fieri possit hiatus appareat. Huc spectat Acontij factum referre, qui in sacro Dianæ templo pulcherrimo pomo inscriptis versibus legentem, & astantes, ante Cydippes puellæ pedes proiecto, & nemine id deprehendente elusit. quamuis hoc ille supra pomi corticem effecerit, in pomo verba hæc erant inscripta.

Iuro tibi sacræ per mystica sacra Dianæ
Me tibi venturam comitem, sponsámque futuram.

Visus est enim is legentē eo iusiurando cogere sibi amicam, & coniungem fore. Huic loco Polycretes fœminę astus affinis est, ea siquidem dum in Milesiorum castris patrium & solemne festum ageretur, omnibus somnó, vinoque oppressis, nacta temporis oportunitatem, vt id fratribus nunciaret, sic perfecit. Diognetum Erithreorum ducem rogauit, vt sibi aliquam bellariorum partem liceret ad fratres transmittere, quó permittente, plumbeo libello in placentam coniecto mandauit ferenti, fratribus suo nomine diceret, vt eam ipsi soli comederent, quod cum ille retulisset, fratres aperta placenta, libellum, qui erat inclusus repererunt, & quod in ea scriptum erat exequuti sunt, armis per noctem hostes festo inebriatos & sine cura consopitos adorti, & voti compotes effecti. Aliter Harpagus, qui (vt Herodotus ait) literas in exenterato lepore inclusas, simulato pastoris venatu, ad Cyrum misit. Idem etiam præstabunt indumentorum latebræ, vt suspicio euitetur, & in sinu, & pedum soleis furtim gestentur, in hunc propositum Ouidius sic in arte amandi.

Conscia cum possit scriptas portate tabellas,
Quas tegat in tepido fascia lata sinu.
Cum possit solea chartas celare ligatas,
Et vincto blandas sub pede ferre notas.

Campani verò dum aliqua Pœnis nunciare quærerent, & vndique à Romanis, à quibus obſeſſi erant cuſtodiæ agerentur, ornatum quendam virum pro transfuga miſerunt, qui occultā baltheo epiſtolam habens, ſimulata fugiendi occaſione ad Pœnos pertulit. Alij verò aliter interioribus vaginarum inſcriptis nuncios deſtinarunt, & rem indetecto dolo indicarunt. Nec defuerunt, qui eam cautionem affixis characterum lineamentis in membris quæſiuerunt, vt Ouidius in hanc ſententiam.

Caueat hoc cuſtos, pro charta conſcia, tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat.

Huc Iſtiæi factum pertinet, qui clandeſtinum nuncium ad Ariſtagoram miſſurus, ſerui caput deradit, & mox characterum ſtigmata impreſſit, domi retento donec capilli excreſcerent, & deinde miſſo, nulla re amplius ſignificata, niſi vt Ariſtagoræ diceret, ſibi rurſus caput deradendum, pro nuncio vſus eſt. Sunt & hac tempeſtate, qui tabellas aliquo eſculento inuolutas, cani gluciendas præbent, vt ex eius poſtmodum interfecti viſceribus nuncius exigatur, nec quicquam demum prætteritur, quod eam cautionem facere poſſit. Eadem hominis cura in tabellarijs militis habitum & figuræ permutationem perquiſiuit. Huiuſmodi itaque Harpagi factum occurrit: Is Herodoto autore Cyro occultum animi conſilium proditurus, cum hoc impeditis itineribus aliter non poſſet, fidiſſimo domeſtico, venatoris habitum mentito & leporem habenti, in quo exenterato tabellæ includebantur, in Perſidem perferendas tradidit. Huc vafrum Ioſippi conſilium ſpectat, cuius iuſſu internuncij cuſtodum & excubantium manus neglecti, velleribus loca contecti prætteribant, vt ſi quando conſpici poſſent, canum ſimilitudinem mentirentur, quod factitatum eſt, donec eam

fraudem vigiles perſenſerunt, vallemq; cinxerunt. Nec ſatis hoc humanæ curioſitati fuit, niſi etiam ſibi de itineribus conſuleret, ne nuncij in cuſtodum & in interceptorum manus peruenirent, quare terreſtri relicto itinere, ſuam etiam flumina viam præbuerunt, ſed ne interim ſcriptũ aquis poſſet aboleri, (Frontino autore) plumbeis lamellis inſcriptis milites Saltellam amnẽ tranantes, ad brachia alligatis vſus eſt. Lucullus verò, vt idem Frontinus refert, vt Cyzicenis à Mithridate obſeſſis, ſuum aduentum indicaret, impeditis hoſtium præſidio faucibus, quæ modico ponte continenti iungebantur, maritimum iter quæſiuit: gregarius ſiquidem miles ad id deſtinatus, inflatis duobus vtribus inſidens, vbi literæ includebantur duabus regulis incluſis, ſimulata marinę beluæ ſpecie per ſeptem millia fluminis traiectum, ducis aduentum nunciauit. Sed ne id quidem ſatis eſſe viſum eſt, verita enim hominis ſolertia, ne aut dolo, aut caſu aliquo nuncius intercipi poſſit, & veritas ſponte proderetur, aut res tormentis ageretur, vt ea poſſit extorqueri, viam etiam in aere quæſiuit, & ſagittis interdum, nonnunquam auibus tabellariorum vicarijs vſa eſt, vt ea aduerſus interceptores per cœlum ſecuritatem pręſtaret, in eum modum, vt Herodotus ait, ab Artabazo & Timoxeno factum eſt, quoties alter alteri quicquam vellet nunciare, charta ſiquidem pedi ſagittæ complicata, aptatis inſuper pennis, ad conſtitutum locum cum ſagitta mittebatur. Huc pertinet Cleonymi Lacædemoniorum regis exemplum: Hic Trezenem vrbem obſidens, ad multas vrbis partes vndique expeditos iaculatores diſpoſitos mittere ſagittas iuſſit, eis inſcribens. VENIO, VT CIVITATEM IN LIBERTATEM ASSERAM. Vnde euenit, vt appoſitis ſcalis conſcendens exercitus mœnia, ciuitatem euerteret, & diriperet. Cæſar vero audiens Ciceronem à Gallis obſeſſum oppugnationẽ ferre diutius non poſſe, militem miſit, qui noctu epiſtolam iaculo alligatam

supra murum emitteret, quod cum is fecisset, repertam epistolam cum sagitta ad Ciceronem custodes attulerunt, in ea hęc verba notabãtur. CAESAR CICERONI FIDVCIAM OPTAT, EXPECTA AVXILIVM. sic repente Cęsar venit, & intercisa oppugnatione hostes reppulit. Sed vt id per aues præstari possit, proderit columbas, hirundines, vel alias huiusmodi aues domesticas habere: hę siquidem alio, quoties necesse sit, translatæ suspensis collo literis, vel pedibus annexis internuncię reuertuntur, & ad cognata deuolabunt, his nuncijs cum celeriter aliquid significandũ erat interdũ vetustas vsa est. Hircius consul, Frontino teste, ad Decimum Brutum, qui Mutinæ ab Antonio obsidebatur, columbas diu tenebris inclusas, fameque affectas è propinquiori, quatenus poterat, mœnibus loco emittebat, illæ lucis & cibi auidæ altissimis ędificiorum partibus euolantes insidebant, easque Brutus excipiebat, sicq; de rebus gestis certior fiebat, quare disposito semper locis ijsdem cibo reuocabat eas. Hinc Plinius: Nil vallum & vigil obsidio, atq; retia amne prætenta profuere Antonio per cœlũ eunte nuncio. Ea ratione vno, eodemque die ex Olympia Aeginæ Thaurosthenis victoria ipsius parenti nunciata est, quamuis alij per spectrum effectum asserant, alij etiam aliter Taurosthenem cum proficisceretur columbam à pullis adhuc madidis & inuolucribus abduxisse, eamque cum vicisset, purpura amictam remisisse, quę summa cum festinatione ad pullos properans eodem die è Pisa in Aeginam aduolauit, cuius rei Aelianus autor est. Nec desunt, qui id hirundinibus quæsiuerunt, vt è nidis abductas pullis relictis ad domestica remitterent. Asserunt etiam nonnulli trans mare ad ortum columbas esse, quæ per medios hostes interclusa via nunciorũ officio fungentes, dominorum literas sub alis breui tempore longissime deportent. Quod fortasse Iuuenalis sensit, cum diceret.

„ tanquam è diuersis partibus orbis

Anxia præcipiti venisset epistola penna.
Memoriæ etiam in vetustissimis historiarum monumentis proditum est, Aegyptium regem fuisse Marrhem nomine; qui cornicem mitem ac omnino cicurem educauerat, qua pterophori, & cursoris vice, quoties aliquid nunciandum erat vtebatur, ea siquidem ceu planè rationis compos epistolam gestans, quo opus erat transuolabat, callide noscens, quo dirigendus impetus, vbi insidendum, & interdum quiescendum foret. Hæc humanum ingenium ad cauenda pericula sibi solertius quæsiuit, sed eadem ingenij calliditate, quasi suis semet telis confodiens irritatur. Oppugnante Christiano exercitu Ptolæmaidem, cum in hunc modum nunciam columbam obsessis Saladinus destinasset, hortatus vt firmo animo forent, sperata sui aduentus festinatione, ea à nostris intercepta est, contrario alligato nuncio dimissa, vnde euenit, vt desperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, sui deditionem facerent, vt nullo modo in rebus humanis securitatem, sed fraudem esse posse existimarent. Hactenus huius voluminis materiam vtcunq; pertractauimus, nonnulla, quæ ad eam rem pertinere videbantur, fortasse ex industria omisimus, alia ad hæc referri possunt, quæ si non prouectis satis erunt, postmodum fortasse plura dabimus, siquidē hæc nunc rudibus, & omnino imperitis scripsimus, nunc ad tertium volumē transeamus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER TERTIVS.

PROOEMIVM.

NVNC ad alterā & difficillimam operis partē accingamur, de interprete inſtituendo, vt quod ſolum de toto opere videtur eſſe reliquum hoc volumine proſequamur. Sed iam audio dicet aliquis: Vnde nouus hic Apollo, vel Oedipus, qui occulta animi ſenſa, & enodare ænigmata profiteatur emicuit? Diuini potius, quàm humani eſt ingenij hominis interna perſcrutari, parumq; ferè inter Deum, hominemq; diſtaret; ſi occluſas animorum cogitationes intellectus aſſequeretur humanus. Ingenue fateor multa eſſe poſſe furtiua ſcripta, quæ ſe interpretaturum quenquam polliceri, furorē ac delirium plane exiſtimarem. Quotuſenim quiſq; erit, qui hoc innumeris penè dolis, ac infinita ſcribendi multitudine citra inſaniam iactare audeat? vt ſi orthographiæ ratio obſeruari nō queat, latentem aliquo modo ſenſum poſſit eruere? huiuſmodi erit, ſi quis preter ſcribendi normam dictiones ex arbitrio ad ſignificandas literas confingat, vel res per diuerſa vocabula ſignificauerit, quorum niſi interpres ab autore fuiſſet admonitus, nullo modo ſenſus haberi potuiſſet, quàm obſcuritatem nonnullæ Ciceronis ad Atticū epiſtolæ habent: id genus erit etiam ſi uno charactere exprimantur, & alia complura, quæ non niſi Deo opt. max. interprete, qui ſe intimis

animorum receſſibus inſinuat videntur indigere. Quare ijs omiſſis, ea nos tantum interpretari hoc volumine pollicemur, in quibus ratio literarum, & ſyllabarum contextus aliquo modo poſſit obſeruari, quorum complura genera eſſe poſſunt, verùm nos ex ijs, quæ crebrioris vſus, & præcipua videbuntur, etiam ſolitis perplexa inuolucris proſequemur, tum ad latinam, tum ad vernaculam linguam, quo commodius fieri poterit accommodabimus, quorum ratione cognita, lector ſimilitudine quadam ductus, reliquorum facile poſſit cognitionem aucupari. Sed antequam eorum tractationem aggrediamur, qualis abſolutus interpres eſſe debeat,& quę eum primo ſcire deceat explicemus.

Notarum interpretem qualem eſſe conueniat.

CAPVT. I.

POSCIT itaq; locus, vt boni & abſoluti interpretis conditiones doceamus, vt ſtatim cognoſcatur, qui earum omnino expers ſit, ad hoc non facile perferri, & proinde quò magis ijs erit innixus, eò dexterius & felicius in hac doctrina profecturus. In primis itaq; acutiſſimum eum natura eſſe expedit, vt ſi ingenij præſtantia multum in vniuerſis diſciplinis adferat adiumenti,in hac pręcipuè arte ſuas vires natura poſſit oſtentare, vt quod prouerbij loco vſurpatur, Quemadmodum aurum igni probatur,ſic in mathematicis diſciplinis ingenium experiri, id aptius ad hanc diſciplinam transferri videatur. Singulari præterea quadam animi calliditate, & ſolertia præditum eſſe conuenit, & omnis prorſus negligentiæ expertem, vt vafrum animum per inimicas inſidias & fraudes poſſit circumagere, dolos perſcrutari, ijs obuiare,& omni demum ingenij vigilantia aduerſos à ſe conatus amouere. Ipſa ſiquidem diſciplina non modica ingenij præſtantia videtur indigere, quapropter verè liberi & per-

perſpicacis ingenij hanc facultatem ſemper eſſe exiſtimaui, & eorum, qui ea delectantur, ſoleo præ cæteris acumen admirari, & verè ingenioſos appellare, vt ad omnes diſciplinas facile idoneos eſſe exiſtimem. Talem itaq; eum natura eſſe conuenit, arte verò nō minus inſtructum, & primum in multarum rerum, vtpote armorum, negotiorum, & militaris prę ſertim ſcientiæ peritia verſatum, vt hoſtium, inimicorumque aſtus percallere, & euitare non incommode poſſit. Ad hæc accedet multarum linguarum peritia, earum præſertim, quæ magis in vſu eſſe ſolent, & quarum cum gentibus commercium nobis eſſe poſſit, vt cuiuſuis id genus idiomatis ille ſcriptum poſſit interpretari. Præterea orthographiæ, literarum, ſyllabarum, & contextus orationis nequaquam expertem eſſe conuenit, quōd in primis ſolet eſſe neceſſarium: In orthographia loquor de exquiſita, & abſoluta ſcribendi ratione, tamet ſi non adeo orthographiæ confidendum ſit, vt non debeat experiri, vtrum illa ſit omiſſa, quod ex induſtria poſſet euenire. At ſi multas exquiſite linguas percallere nimis arduum videretur, latinis ſaltem literis ſit inſtructus, tum quod ea lingua vtcunq; adeo hac tempeſtate communis eſt, vt ferè non minus vſitata, quàm omnibus vernacula ſit, tum quod ea commodius ad cautionem admittitur. Sunt & alia fortaſſe, quorum nō ignarum eum eſſe expediat pro rerum varietate, quæ poſſent euenire. Sed ad hæc poſtremo additur peculiaris noſtri operis vſus, vt qua cura & diligentia is in ſcripti interpretatione eſſe debeat, & ſe quō pacto in opere moderetur, intelligat. Circa hæc mens & cura nequaquam oſcitantis quęritur, vt obiter ſcripti dolus expendatur, ſed maxima attentio, ſummaque diligentia, vt animus ab omni cura, & cogitatione vacuus, omnibus poſtpoſitis in ea ſolum re indaganda elaboret, vt omnem conatum conſtituat: non tamen ſi res intenſiorem aliquando curam, & tempus expoſcit, continuanda attentio, & in ea mens

nimis anxie torquenda, nimia enim diligentia, & diuturnus mentis labor stuporem ingerit, vt minus postea ad hæc ingenium habile sit, & nihil proficiat. Morbos præterea maxime conciliat, & maior sæpe numero ex mentis conatis ægritudo, quàm ex corporis laboribus solet prouenire, vt mihi, si quando in perplexiores notas incidebam, interpretanti sæpe contigit, cui toto ferè die in his consumpto, vix septima vel octaua hora præterijsse videbatur, vt vesperam non nisi per tenebras, & luminis abscessum cognoscerem, vnde interdum in longa mentis attentione, quasi apoplexia correptus stupidus & immobilis, vti Diogenes fixis oculis Solem contemplans, videbar permanere: quare labor erit in aliud tempus differendus, vt res successiuis horis commodè pro negotij oportunitate peragatur. Verùm in his doli species attendenda, nisi etenim ea cognoscatur, frustra de cætero labor insumitur, cum ignorato occultationis artificio, nullo modo rei occultæ velamentum possit auferri, sumpto à Medicis exemplo, à quibus nisi morbi causa primum perspecta sit, ægro corpori frustra subuenitur. Vnde nobis etiam de doli specie cognoscenda, legitimas visum est suis in locis hoc volumine obseruationes tradere, ex quibus proprios agnoscendi cuiusque doli modos interpres aucupetur: neque id contemnendum aliquo pacto duximus, in quo maiorem difficultatis partem positam esse perspeximus. Cognita itaque velamenti specie, omni animi moderatione & conatu elaborabit, vt abstrusus omnino sensus referetur, nec prius quiescat, quin vero è latebris dolo eruto, inimicos conatus irritauerit, vt deeo in posterum sibi tuto consultum esse persentiat. Locus postulabat, vt aliquot literarum discrimina succederent: Sed quoniam instant nonnulla adhuc de interprete dicenda, ea primum prosequamur.

Quæ nouisse interpretem conueniat, antequam ad scripti interpretationem accedat.

CAPVT. II.

FVRTIVI scripti interpretandi regulas tradituro, operæpretium videtur à rudimentis, quę ad id aditum præstant, & multum conferre videntur, non tamen omnino necessaria auspicari, vt nihil, quod ad optimi interpretis institutionem spectare possit omissum esse videatur. Primùm itaque proficiet idiomatis scripti notitiam habere, diuersis enim modis omnes loquuntur, & scriptum contexunt, eadem res etenim apud Hispanos, Germanos, Italos, & alios pro locorum longinquitate, aliter, atque aliter vocitatur, vt illos hi, hos illi non intelligant, vnde non ipsa modo locutio longe alia est, verùm sæpè etiam scribendi ratio multum varia. Diuerse enim Germani, Itali, & Hispani scribunt, quemadmodum loquuntur, & pronunciant, quibus enim diuersus est sermo, pronunciatio pariter & scriptura necesse est sit diuersa. Nam si Ethrusci, Hispani, vel Germani verba pronunciant, nos qui Neapolitani sumus audita reddere velimus, quantum bone deus discriminis inter nostram & eorum prolationem esse videbitur, vt etiam sæpissime vix magno cum labore aliena verba pronunciemus, nescio quo patrij sermonis spiritu difficultatem ingerente, ita vt suus cuiq; sermo à natura largitus esse videatur. Dalmatæ V ante L syllabā inchoante, vt VLASDILAVS vnico spiritu pronunciant, quod à nobis nisi absoluta idiomatis cōditio habeatur, neq; proferri recte, neq; scribi poterit. Germani eandē literā V geminăt. Hispani verò in dictionū calce sępissime S pronūciant, vt ferè eorū verbum nō reperias, quin ea litera occurrat. Appuli ita pronunciant, vt multorū verborum initio SC loco I prænotent, si enim IOANNEM proferre velint, proinde proferunt, ac si

SCIOANNEM scriberent,& pro IRE SCIRE. Neq; solum exteræ nationes,vt pote quas magna longinquitas distermi-nat, sed vicinæ & agnatæ sermone,prolatione, & scriptura inter se differunt,sic sua cuiq; populo locutio, suusq; struendarum syllabarum ordo & compositio est: Nam vt de cognatis & affinibus vocabulis loquamur,quod Itali,quemadmodum Latini AVDI dicunt, Florentini ODI, A V in O conuerso pronunciant, Veneti verò V in L commutato: sic & de alijs innumeris. Suntque dictiones & nomina familiaria apud multos ex parte diuersa & corrupta. Siculi IACOBVM diminutiue IACOPELLVM, IOSEPHVM, SEPPEM, & HIERONYMVM MOMMVM dicunt, & apud alias gentes huiusmodi mille talia,quæ non sine obscœnitate vero obliterato sermone proferuntur: fitque sæpenumero, vt in vno vocabulo, quod apud diuersas nationes cōmune sit, diuersus sonus pro gentium varietate reperiatur. Hæc noster Pontanus notat,nos vt ostenderemus pro nationum,& populorum diuersitatibus locutiones etiam variari, ipsamque literarum potestatem & ordinem aliter, atq; aliter se habere hæc apposuimus. Neq; solum id in diuersis nationibus & populis fieri mos est, sed etiam apud eosdem in diuersis ætatibus & temporibus successiue non soni modo, & scripturæ, sed etiam vocabula permutentur, quare nisi etiam interpres cognito idiomate vti tum in loquendo,tum in scribendo possit, nequaquam scripti poterit sensum elicere, eo enim ignorato facillime scripti interpretatione frustrabitur. Maxime præterea profuturum censeo si eius,qui scripserit,non solum de moribus, sed etiam de nomine cognitio habeatur: nam si sagax ingenio pollens, & in hac versatus disciplina sit, paulo altius ad interpretationem exordiendum, mentis acies erigenda, & subtiliori via, vt mos est, occulti scripti sensus indagandus, at contra si rudis ingenij, & hebetis fuerit, cōtemptis orthographiæ præceptis leuiori

animo, & mente remissiori procedendum, vnde si hominis disciplinam mores, verba, nomina, & loquendi formulas illi peculiares, occultandique sensus modum omnem, etiam scribendi ingenium interpres agnoscat, non parum profuturum puto: Sæpè enim fieri solet, vt ingeniosi alicuius scriptũ segnis & oscitantis existimatum interpretantis conatum facile frustretur, quemadmodum & ex aduerso, si ingeniosi & subtilis illud putemus, quod ab homine socordi, & rudi perfectum sit. Quare non parum expediet scribentis ingenium cognosci, vt facilius eruditus, an inconditus scripti sensus sit intelligatur. Si de eius nomine cognitio habeatur, suo loco requirendum, si habebitur, ex eius notis characteribus facilius de reliquo scripto notitiam venabitur. Ad hæc tractatę rei & cognitio accedit, quam & habere multum intererit, eamque poterit tum ex scribentis, tum eius ad quem scribitur negotijs, vel vtriusq; commercio nancisci, ratio est, quod cognita materia, facillime communia verba, quæ ad eam rem spectant interpres poterit conijcere, quod pro vnoquoque eorum locorum verbo ex characterum numero, similitudine, & dissimilitudine in suis locis obseruata, non multo cum labore cognoscetur: fietque interdum, vt vna agnita syllaba, ne dicam verbo, de cætero parum negotij futurum sit, nam totius inde scripti ex earum literarum proditione in alijs verbis dolus detegetur. Exempli causa si de bello res agitur, literarum numerus eius verbi, vel aliorum ad eandem rem facientium quęretur, quod si eiusmodi verbum haberi possit, in quo eadem litera geminetur, cõmodius id esse poterit, obseruato repetitæ literæ ordine, vt res certior interpretationis non frustratæ securitatem præstet, quæ geminatio si plurium literarum fuerit, eo magis proderit. Verum literarum numerus in latino scripto circa casuum flexum variandus est: In vnaquaque materia plura erunt verba communia, quæ eam quasi necessario consequuntur vt in amore.

AMOR, COR, IGNIS, FLAMMA, VRI, VITA, MORS, MISERATIO, & SAEVITIA, locum habent, & in bello MILES, DVX, IMPERATOR, CASTRA, ARMA, PVGNARE, & huiusmodi reliqua. Huc accedent & rerum deflexa vocabula, & horum vnum cognitum verbum non multo cum labore multorum postmodum verborum, & totius denique scripti notitiam reserare poterit, eoque modo præter tabularum rationem, vocalium & consonantium discretionem, & alia interpretatio laborem adimere poterit. Non parum insuper expediet, nuncium autoris, vel periti notarij manu perscriptum esse: nam si vel interceptus perperã transcriptus, vel ab aliquo, qui notandi rationem ignorauerit profectus sit, facile fiet, vt turbato scripto omnis interpretãdi via obstruatur, siquidem si characteres omissi sint, vel trãspositi, vel commutati, puncta præterea non rite disposita, vel commutata, vel relicta verborum interualla, vel eorum partes interpositis spaciis discretæ, vel alio quouis modo dolus permutatus, interpretem is non parum perturbabit, vt interdum facile decipiat. Vt igitur rem paucis colligam, idiomatis scripti, scribentis, & eius ad quem scribitur, & materiæ da qua agitur notitiam, & emendatam scripturam ad interpretationem non parum posse adiuuare dicimus, licet ea, vt dictum est, non sint omnino necessaria, sed ad commodũ maxime conferre. Sunt & alia, quæ etiam interpretẽ præstaret agnoscere, quæ ne sermo prolixior sit omittimus.

Distincta literarum nomina, quibus sæpenumero suis oportune locis vti debemus.

CAPVT. III.

PRIMVM itaque literarum discrimina statuemus, & noua quædam ijs indita nomina declarabimus, quibus sæpe in scriptis perscrutandis vtemur, cum enim noua

essent, quæ scribenda erant, nouis etiam vocabulis appellanda esse visa sunt: hæc tamen obiter percurremus, nam de literis subtilius disputare, alterius esset facultatis & tēporis, ne de furtiuis literarum notis interpretandis præcepta tradens, grammaticam videar profiteri. De literis tractaturi: Literam compositæ vocis partem minimam vocabimus, vt A, B, C. Nec me aliquis incuset, si literę vocabulo interdum pro elemento abutar, cum illud apud vetustissimos rei grammaticæ scriptores vsitatum videam, & indifferenter positum: Vnde dari mihi volo, vt literam & elementum, cum sæpe in dicendo res significanda occurrat, vtroq; modo dicere liceat, vt itaque, vnde digressus sum redeam: Literæ, quibus in scribendo vtimur sunt vna & viginti. A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z. Sed H potius aspirationis nota est, quàm litera. Reijcimus K à prioribus & nostris iamdudum relegatum, nam vt Diomedes ait, vti superuacua vtimur, & in scribendis tantum Kalendis vetustis suos latinos vsos comperio, eam Saulius magister primus romanis literis adiecit, vt in sono duarum literarum H & Q discretionem faceret, quod si nonnullorū sententię fides habenda est, nullus apd nos vsus esse debet, cum in latinis dictionibus omnino careamus, quod si eam græcorum verborū vsus interdū admittit, eam satius est grecis literis annotari. Q nonnulli eximunt numero literarum, eaq; de causa vtendum censent, quod sequens V ostendat, ante aliam vocalē in eadem syllaba positam. Græcum quoq; Y è nostris expungimus cum satis sit notarijs eius sonū expleri per I: sonus enim vtriq; characteri communis est. X & Z ideo ponimus, quod apud latinos illud, hoc apud vulgares frequētioris vsus esse solet, nos quia de vtroq; sermone verba facimus, eorum duximus meminisse debere. Sed his, cæterisque grammaticorum controuersijs, si quæ sunt reiectis, quia videntur ad suscepti operis propositū parum pertinere, ad

explicandam nostrarum literarum partitionem veniamus. Literarum itaq; numerū primùm in consonantes & vocales diuidimus: Vocales quinq; sunt, A, E, I, O, V, quæ sic dicuntur, quod plenam, absolutamque vocem habeant, reliquæ verò omnes consonantes ita dictæ, quod cum vocalibus sonent, ac per se nequeant voces proferre. Has rursus omnes excepta Z in semiuocales & mutas diuidemus: Semiuocales sunt septem F L M N R S X, hæ omnes à vocali incipiunt, & in se terminantur, sed vt plerisq; latinorum placuit, F muta potius, quàm semiuocalis est: id nostra parum referre iudico. Mutæ autem, quæ à se incipientes in vocales terminantur, sunt septem B C D G P Q T, & dicuntur mutæ, quod exiguam vocem habeant, & mutorum sonum videantur imitari. E semiuocalibus liquidæ sunt quatuor L M N R. sed de his hactenus. Nunc autem ad rem redeamus: Consonātum aliquæ geminantur, aliquæ simplices ponuntur, quæ in syllabarum nexu sibi succedere possunt, hæ sunt, B C D F G L M N P R S T & Z, sed vltima in vulgari sermone geminatur. Quæ sibi non succedunt H Q X sunt. Rursus consonantium aliquæ in finibus, aliquę verò in initijs & medijs. Finales hæ B C D L M N R S T X esse cum vocalibus, reliquę reliquis locis cōstitui possunt. Aliam præterea consonantum diuisionem assignando, in duas partes diuidemus, Videlicet in frequentes & raras, harum tamen aliquæ magis & minus frequentes, sic magis & minus raræ sunt. Frequentes nominamus, quod frequentius, raras verò quod parcius in scriptis soleant euenire. Frequentes sunt C F M N; frequentiores L R S T, raræ D G H P, rarissimæ B Q X Z. Sed ne me aliquis dictis carpat, quod rarissimas eas vocauerim, quæ crebrius aliquo in scripto interueniunt, vel ex aduerso. Literas frequentiores & rariores esse dicam, vel sui natura, vel aliunde. Ex sui natura cum plerunq;, vel raro in scripto soleant occurrere. Extrinsecus

verò cum aliquis continetur ſermo in epiſtola, vtpote de AMORE, vbi AFFECTVS, AFFECTIO, VAV, HEV, & ijs ſimilia repeti oportet, etenim ſi id euenit, non ex hoc F & H frequentiſſimas eſſe colligetur, ſermo enim in epiſtola contentus aliquando frequentiſſimas rariſſimas, & rariſſimas frequentiſſimas faciet. D rara eſſe ſolet, & interdum ſæpe in ſcripto repetitur, vt in

Diues Druſe dabis domibus donaria diuum.

quemadmodum T in vulgatis verſibus.

O Tite, tute tali tibi tanta tiranne tuliſti.

Et tuba terribili tonitru taratantara truſit.

Sed quoniam ſatis elementorum tractationi fortaſſe tribuimus, nunc reliqua, quæ ad commode interpretandum ſpectant proſequamur.

Simplex commutatæ figuræ modus quomodo deprehendatur.

CAPVT. IIII.

DVPLEX occultandi ſcripti genus eſſe proximo volumine indicauimus, alterum quod adhibita diligentia, & certa ratione poteſt interpretari, alterum quod Apolline ſolum ænigmatũ autore, ne dicam Deo opt. max. interprete videntur indigere. Quare hac parte intermiſſa, illam proſequamur. Rationem autem, quæ in tranſponendis characteribus conſiſtit, non eſſet inoportunum prætermittere, tum quia ijs, qui ſe ex alicuius operis præceptionibus in alijs ſcripturæ inuolucris exercuerint, facilior videtur, quàm vt demonſtratione opus ſit, tum etiam quia in libera hominum tranſponendi ſcripti voluntate minime certa ratio tradi poſſet. Verùm ne rem omnino intactam relinquamus, id ſolum admonuiſſe ſatis erit, vt primùm experiatur, an eo dolo charta contecta ſit: Characterum itaq; contextus

per omnem ordinem requiratur, modo in tertijs, modo in quartis quibusq; literis, vel alio ordine, modo à dextro in sinistrum, modo à sinistro in dextrum, modo in secunda linea, modo in tertia & quarta, vel aliter, modo in versuum initio, modo in fine (quemadmodum alio volumine suo loco significatum est) donec vnius tantum verbi notitia eruatur, quod vbi feliciter tentatum videbitur, pari ratione & ordine seruato, si eiusmodi solus sit, in cæterum procedi poterit. Hæc ad eam fraudem detegendam talis occulti scripti satis esse videntur, proximum est vt de agnoscenda simplici permutati characteris occultatione modos præbeamus. Notarum itaq; numerus, series, seu cõtextus, scripti partes discretæ, & characteres in fine collocati iudicia prebębunt. Characteres itaq; diuersi primum distinctè numerabuntur; eos non plures viginti vno, vel vt summum duobus & viginti esse oportet, nam si plures sint dolus erit obscurior, & adiectitios & ociosos esse cognoscemus, minor numerus diffiniti non potest, siquidē notarius obscuritatis causa facile in scripto potest paucioribus vti literis. Ijs pręter missis, quas rariores & minus crebras esse diximus; tum literarum contextum obseruabimus, quæ pauciores characterum formę quinarium nō excedētes, crebrius interueniant, ita vt nulla sit dictio, in qua vnus ex illis character non incidat: Scripti præterea discretio huius generis esse poterit admonere, dum scripti partes disijungũtur, vbi rectè ne, an perperã illę discretę sint, finalium literarũ numerus indicabit, quas proximo capite recensuimus; nam si eiusmodi literæ scriptum terminantes plures erunt, quàm dictum est, argumentum alterius immixtę fraudis habebimus. Verùm quia characteres pauciores esse posse diximus, operæ pretium est videre, si numerus diminutus sit, quænam literæ adeptę sint, ratio itaq; hęc est. Si literę vna, & viginti sint (vt à maiori numero fiat detractio) Y fuisse sublatã agnoscemus, si viginti X, si vndeuiginti Z, si duodeuiginti Q, si decem

& septem B, si sexdecim G, sic & de reliquis seruato literarum ordine; quas vel minus, vel magis raras appellauimus, vt altera alteri succedat. Verùm ne quis interdũ frustra re tentata me in hoc ipso fortasse vanũ appellet, hoc quemlibet admonitum volo, me de re tam implicata, præsertim autorem, qui neminem habuerim, quem sequi potuerim, præceptiones eas tradidisse, quæ & plerunq; sic soleant euenire, & sic natura esse demonstrentur; vnde res ex coniecturis ducenda fuit, alioquin non inficior fieri, vt interdum res aliter, quàm eæ præceptiones admonent possit euenire, verùm in nihilo vanum deprehendi, diuini potius, quàm humani esset ingenij. Hoc nolui prætermissum, rem de cætero plerunq; sic se habere benignus lector intelligat.

Consonantes quot modis in simplici permutati characteris scripto à vocalibus dignoscantur.

CAPVT. V.

QVEMADMODVM igitur pueris, vt legere discant elementa primum dignosci oportet, mox syllabas connecti, deinde verba colligi: pari ordinis ratione interpretem procedere necesse est, quare oportunum erit à præmissis, hoc est à consonantium, & vocalium inuestigatione ad earum potestatem indagandam pertransire, vt vbinam eas inquiri oporteat ostendam, atquia contexta & par vtriusque inuestigandi ratio est, altero enim cognito, statim alterum in notescit, ideo earum interse discrimen primùm visum est hoc capite compræhendere. Accurata itaq; debemus diligentia circa hæc insistere, vt recte scrutari & secernere discamus, omnẽ enim de hac re præceptionẽ super his cõstituimus, totaq; nostra hic innititur cognitio, vt si in his initio hallucinamur, statim in ipso limine cogamur deficere, tũ postmodũ errore excrescẽte, vt de implicata interp̃tãdi rõne

omnino desperandum, vel in ea maxime elaborandum sit, error enim, qui initio fit, deterior, quàm qui in progressu esse solet, diligentius ergo interpres rem initio perpendat. Sed earum distinguendi rationes plures sunt. Nemini itaq; dubium est literarum ex notis vocalium & consonantium constare, sicque consonantes vocalibus inniti, vt literarum nexus aliter effici non possit, nam sicut membra absq; neruis nequeunt adsistere, pari modo sine vocalibus consonantes constare nō possunt, vocales enim spiritus vim obtinent, & consonantibus sonum impertiunt, cum ergo ita socientur, si alteras nouerimus, alteras etiam statim cognosci oportebit. Prima igitur ratio est, vt toto orationis ambitu, literæ, quæ frequentissimæ occurrant videantur, quæ si numero quinq; sint obseruemus, & sic frequentes erunt, vt nulla dictio sit, in qua magis, vel minus crebro pro literarum numero reponantur, eiusmodi notas vocales esse cognoscemus. Cæterum positionis ordo erit, vt vel syllabam præcedant, vel primam literam sequantur, vel secundæ succedant, vel tertię, rarissime & fere nunquam quartę, vt fit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS, quod si sermo vulgaris, & Italicus erit, nouissimos dictionum characteres, præsertim in soluta oratione, vocales esse admonebimur. Possumus & alia ratione eas literas venari: nempe si ea quæsiuerimus elementa, quæ rarissime in scripto reponuntur, quas vix tertio, vel quarto quoq; versu repetitas offendemus, eas consonantes has Q X Z esse cognoscemus, eæ enim quoties obuiauerint, vocalium sequelam nunciabunt: Hoc etiam plerunq; H præstabit, quo fiet, vt ex harum ductu, illarum sequelam nanciscamur, vel è conuerso. Tertius modus erit, vt disiunctos & singulares characteres obseruemus, qui dictionem constituant, eos enim vocales has A E I O esse necesse est, quæ quatuor erunt, vt fit in latino sermone in A' IOVE PRINCIPIVM, in E' PATRIA EXTORREM, in I SEQVERE ITA-

LIAM, & in O'VTINAM. Quartus erit, vt aduertamus an eę dē characterū formę dictiones vel inchoent, vel terminēt, eas enim proculdubio vocales esse dicemus: nunq̃ enim fit, vt dictio à geminis ijsdē cōsonātibus inchoetur, vel in easdē geminatas desinat: vt fit in VVLTVS & IIDEM, & IVDICII, & EOO, & huiusmodi alijs. Quod verò in dictione VVLTVS vtramq; VV vocalem appellamus, velim lector intelligat (vt sæpius dictum est) à nobis huius disciplinæ causa orthographiam contemni, neq; enim, quamuis alio ea litera fungatur munere, curamus propterea nomen permutare. Sed hinc germanicum idioma, & barbara alia excludi censemus, in quibus fit interdum, vt eædem consonantes dictionis initium faciant & finem. Ad hæc quinta ratio accedit, vt si in media dictione geminatas literas coniungi videbimus, inde præcedentem, & subsequentem characterem vocales esse colligamus, quod ferè nunquam decipiet, vt fit in ACCOMMODO & OCCVRRO: Infirmatur aliquando regula sequentē H, L, & R, vt fit in BACCHVS, & AGGLVTINO, & ATTRITVS, sed hoc rarò euenit. Poterunt tamen geminati & simul positi characteres vocales esse, quod ex præcedentibus, vel subsequentibus non erit difficile deprehendi, vt fit in CONIICIO & DEESSE, & sic literas vtrinq; positas consonantes esse deprehendemus. Hoc tamen nouissime præstabit inter duas similes characterum formas dissimilem vnā inspicere, fit etenim plerunq;, vt similes vtrinq; positæ, vocales sint, vt in MISERERE, licet interdum etiam character dissimilis interpositus vocalis sit, vt IVIMVS. Frustratur tamen etiamnum regula, fitque vt tres characteres consonantes sint, vt in INITE, hoc tamen rarius euenit. Vnde regula minime contemnenda est, tametsi incidat, vt aliquando locum non habeat, nullæ enim ferè de re aliqua præceptiones afferri possunt, quæ interdum non frustrentur, neque generalia per particularia debent infirmari, sufficit

nanque vt multo frequentius præſtent, quàm decipiant: quod etiam de cætero ſentiendum eſt.

Quot modis diſtinctas conſonantium poteſtates venari poſſimus.

CAPVT. VI.

CONSTITVTO duplici literarum diſcrimine, & vocalibus à conſonantibus diſcretis, ſequitur vt diſtinctas earum poteſtates aucupemur, ſed id ipſum primùm in conſonantibus quæremus, tum quia conſonans plerunque vocali præponi ſolet, quod quaſi natura videtur præcedere, tum quia ex vna conſonante alterius & conſonantis & vocalis notitiam vt plurimum, eius natura edocente, aucupamur, quod ex vocalibus conſequi non poſſumus, quemadmodum enim aliquam conſonantem certa vocalis neceſſario ſequitur, & poſito conſonantium numero poterit vnaquæque diffiniri, obſeruatus enim earum literarum ordo in ſyllaba, non parum adiuuabit, non fiet pari modo, vt vocalis certa, conſonantum, quæ præcedunt, vel ſubſequuntur nobis poſſit notitiam diſtinguere, vt igitur ad inſtitutum accedamus, plures ad hanc rem poterunt præceptiones adiuuare. Primùm itaque characterum figuras obſeruari conueniet, quæ frequentiores, quæque minus frequentes in ſcripto apponantur non ignorare, ſingularum repetitam poſitionem numero indicante, tum admiſſo literarum ordine, quemadmodum magis vel minus crebro ſolent plerunque ex ſui natura ſcripto interuenire, ſingulæ figuræ diſtinguentur, de quibus licet ſuperius facta ſit mentio, non grauabor tamen eas literas iuxta ſeriem rurſus apponere. Ordo igitur ſe habet huiuſmodi. S T R L M N C F P G H D B Q Z X, quarum vnaquæque quanto præcedit, tanto frequentior eſt. Non inficior tamen ſecus poſſe euenire,

eaque de causa plures rationes afferuntur, vt si vna regula frustretur, aliæ non decipiant, & aliæ alias substentent, quare omnes, si erit necesse tentari conueniet: huius rei fidem faciunt typographi, qui singulorum elementorum typos pro cuiusque vsu graduatim magis & minus frequenti, plures & pauciores habent, quod eorum elementorum vsus magis & minus crebro soleat interuenire. Huiusmodi præceptiones remotiores sunt, quàm vt certa literarum cognitio haberi possit, nunc ad magis propinquiores proximum est accedere. Succedit itaque ex consonantium numero tum in initijs, & finibus verborum, tum in ijs medijs, quæ vnaquæq; sit cognoscendi modus. Sed vt hoc in initijs primum exigatur, hæc erit obseruatio. Dictionis principio, vt summum quatuor consonantes cohærebunt, vt accidit in PHTHISI, PHTHONGO, SPHRAGRIDE & similibus, minor numerus non perscribitur, nam tres, duæ, & vna tantum potest vocalem præcedere. Si quatuor itaque vocalem antecedant, plerumque fit, vt duplicem, idest secundum & quartum locum index aspirationis sortiatur, nam & illa interdum posita semel, alibi collocatur, vt fit in SPHRAGRIDE, ea enim interueniente, literarum numerus augetur, cum scripturæ nihil præter sonum, quasi furtim præbeat. Sed crebrius dictionum principijs tres consonantes solent cohærere, quarum vt cuiusque potestatem venemur, hic modus obseruabitur: Earum primam ex his vnam esse necesse est C P S T, harum enim consonantium natura duas alias subsequi permittit, quarum altera si erit aspiratio, vel prius, vel posterius apponitur, vt in CHLAMIS, PHRASIS, THRONVS & PHTOLOMAEVS euenit, at S nullam patitur aspirationem statim subsequi, vt in SPHAERA, quod in eo numero nulla fuerit aspiratio, tum primam S esse necesse est, hæc enim semiuocalis patitur mutam primum

deinde liquidam subsequi, ex mutis verò vnam ex his euenire necesse est, B C G, vt SCLOPVS & STRAGES, verùm de B & G latinum exemplum non habetur ex præcipuis duobus liquidis, vt L vel R, vt SCRIBO, STRABO & id genus reliqua, è consonantibus verò hæ solæ C P T R statim recipiunt aspirationem, ratio est, quod cæterarum natura asperitatem non ferat, quod si duas consonantes verborum initia admiserit, ex his singulas primas esse oportet B C D F G P R S T, secundas verò L H R, sed earum nexus talis erit. B potest L & R admittere, vt BLASIVS & BRACHIVM. C omnes simul, vt CLARVS, CHRISIS & CREDO, D solum R accipiet, vt DRACO. F L & R, vt FLVMEN, FRANGO. Easdem G assumet, vt GLISCO & GRATIA. P omnes, vt PLVS, PHISIS, & PROBVS. R tantum H excipiet, vt RHENVS. T H & R accipiet, vt THAIS, & TRASO. S verò soli aliæ plerunq; consonantes supponuntur, vt T C F & P, vt STATVA, SCIPIO, SPHINX. De F latinum exemplum afferri nullum potest, sed eo sic vernaculi vtuntur. Solent illæ interdum & aliter connecti, vt B cum D quemadmodum est BDELLIVM, & C cum T vt CTESIAS, M cum N, vt MNESTEVS, G cum N vt GNARVS, C cum N vt CNEVS, sed huiusmodi verborum nexus & si qui sunt id genus alij rarius indicunt. De simplici consonante conuenit dicere omnes posse vocalem statim præcedere. G latinus sermo V, quæ præit vocali non patitur subsequi, quare VIDO, VERINVS, VALTERIVS, pro GVIDO, GVERINVS, & GVALTERIVS dicitur, quod in patrio sermone non seruatur. G apud latinos aspirationem non recipit, sed apud vulgares non excludit. D aspirationem nunquam patitur subsequi. De consonantibus dictiones inchoantibus satis, nunc de alijs, quæ in medijs solent occurrere. In media dictione possunt quatuor simul esse consonantes, quod

quod euenit, vel aſpiratione, vel liquida, vt fit in ERICHTHONIVS & ABSTRVSVS. Si verò ternæ fuerint, quod crebrius euenit, primas aut has S & M ſemiuocales eſſe oportet, aut omnes mutas, quod ſi M fuerit, tum H ſequi neceſſe eſt, ſi S eas, quas neceſſario ſuccedere ſuperius diximus: idem & de mutis etiam dicendum eſt, ſed hoc erit, ſi eas conſonantes ſyllaba ſimul coire patiatur, alioquin illę erunt, quæ coniungi non poſſunt, quemadmodum B C, & ex àduerſo conſonantes, quæ intra dictionem in ſyllaba coeunt, eas eſſe cognoſcimus, quæ poſſunt & initio ſyllabam conficere. Prima igitur geminatarum conſonantium cognitio ſe offert, omnes eſſe poterunt exceptis his H Q X & Z, ſed hæc poſtrema in materno ſermone geminatur, verùm ſi geminatas alia conſonans conſequetur, illam vel alteram ex duobus liquidis L & R, vel aſpirationem eſſe oportet, vt fit in AGGLVTINO, AGGREGO, & BACCHVS. Terminare verò dictiones tres conſonantes poſſunt R B S, & R P S, vt VRBS, & STIRPS, ſed has tantū dictiones eſſe cōperimus. Crebrius duę vt S T, N T, N S, & R S, quemadmodum fit in EST, AMANT, AMANS, & ARS, raro in P S, B S, N X, vt STIRPS, SCOBS, SPHINX. Finales verò literę ut dignoſcantur, hæ apud latinos crebriores eſſe ſolent D M N R S T, in has etiam nonnunquam deſinunt B C L X. De vocalibus nihil dicimus, nam omnes ferè dictiones in eis terminantur. In H terminantes dictiones duæ ſuppetunt latinis AH, & VAH, quæ detracto A ſuperſunt de AHA, VAHA. Vulgares tamen noſtri in vocales plerunq; dictiones terminant, finales verò conſonantes paucas habent R L T H. Poſſunt & aliæ de agnoſcendis primis, medijs, & extremis dictionum literis obſeruationes tradi; ſed eas tum breuitatis cauſa, tum etiam quia hoc ipſum grammaticæ potius, quàm noſtrę tractationis eſt, omittimus. Hæc licet non nullis leuià, & parui momenti videri

possint, tamen quia à nostro munere nequaquam abhorrere visa sunt, non duximus omittenda.

Quot modis singulas vocalium potestates aucupemur.

CAPVT. VII.

DISTINCTA in hunc modum consonantium notitia, sequitur mox vt sic vocales cognoscantur: huius rei modi aliquot afferri possunt. Primus itaque est, vt inde initium, vnde ante in consonantibus auspicemur: Si earundem figurarum repetitio obseruetur, quæ crebrius, quæque minus crebro in scripto reponantur, illæ ordine sic se habent, vt E frequentissima sit, I mox minus frequens, hac rursus rarior O, sic & hac minus frequens A, & V postea omnium rarissima. Primæ verò binæ in scripti repetitione tam quasi cognatæ sunt, vt vix possint diffiniri vtra crebrior soleat interuenire, idem & de binis alijs O & A recte affirmabitur, quod obseruatis singulis in libris dictionibus ediscitur, licet interdum res aliter contingat, nos enim de eo quod frequentius est, non quod & aliter interdum fit, loquimur. Hoc primum indicio habito, alia deinde obseruari oportebit, vt si duæ similes vocales inchoent, & terminent, vtramq; II esse cognoscamus, vt pluralitatem pronominis, quod est IS innuat, quod si verbi initio eędem figuræ sint appositæ, ambas vel I, vel V esse censebimus, vt est in VVLTVS, & IIDEM, cuius rei certitudinis succedentium mox characterum poterit obseruatio confirmare. Duplex enim OO solum in dictione OONAE (insulæ in Semptentrionali oceano positæ) reperitur. Eiusdem raritatis erit verbum inuenire, quod à triplici vocali initium sumet, hoc enim nescio an in aliquo vocabulo, quàm in eo, quod est VVLA

reperitur. Hanc prætereà vocalem esse cognosces, si eam rariorem vniuerso scripto literam sequi conspexeris, quàm Q esse admoneri possumus, illi enim semper solent succedere. Plures ad hæc coniecturæ afferri possunt, sed eas prætermittere tam parui refert, quàm conuenit breuitatem sequi, neque enim interpretanti obseruare omnia, quæ de his dicta sunt erit necessarium, siquidem nimis molestum foret ad hæc cuncta experiri, vt satius esset in ambiguitate remanere, quàm in tanto labore tam anxie torqueri, ex paucis enim huiusmodi obseruationibus, facile fiet, vt nonnullæ cognitæ literæ, cæterarum nobis (quemadmodum alibi dictum est) siue regulis cognitionem trahant, quare omnis labor circa initia versabitur. Verùm nec adeo vni regulæ ad literæ cognitionem fidendum est, vt non debeamus experiri, an ex alijs eius certitudo confirmetur, alioquin parum fuisset profuturum multas ad id præceptiones tradere, nisi visum esset commodius vnam alterius nixu substentari, & vnius certitudinem debere alterius experimento confirmari.

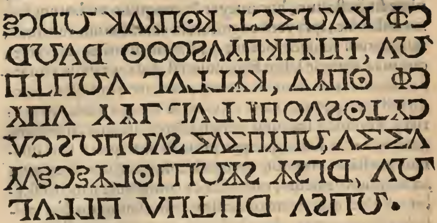
Quomodo traditis regulis vti conueniat, tum de eo exemplum.

CAPVT. VIII.

NVNC quemadmodum ijs regulis vti conueniat, operęprętium est indicare, quod non modo superfluum non videtur, verùm etiam maxime vtile, imo verò interdũ, maxime necessarium; parum enim esset quempiam pręcepta artis, & instrumenta habere, nisi eorũ etiam vsum percalleat, neq; dubiũ est eũ, qui alicuius rei futurus est artifex, si alium artificem operantem videat, multo facilius ea, quæ didicit oculorum sensu, quàm ante auditu, & mentis agitatione percepturum, cum certior rerum notitia ex oculis, quàm

aliunde haberi possit, nam & certiora sunt ea, quæ per praxim, quàm quæ per præcepta, & canones tantum ediscuntur. Sed vt ad propositum accedamus. Primum ex regulis, quas tradidimus, ecquid huius generis an alterius obscure scriptum sit, diligenter interpres obseruabit, quod vbi cognitum sit, ad hoc genus pertinere, elementa primum singula distinguet, & suam cuiq; characteri potestatem suppositis veris literarum formis substituet, quod recte ne an perperam effectum sit, experimentum indicabit, aut etiam in eadem potestate integros & perfectos verborum sensus characteres explebunt, aut imperfectos corruptos & nihil prorsus significantes reddent, quod si ea cura minus dextere videbitur cessisse, iudicium in artis locum succedet, res coniecturis agenda, & in ijs est multum elaborandum, tentabitur an in paucis modo his, modo illis, nunc permutata potestate, nunc restituta res possit videri voto cedere. Si adhuc res animo non responderit, quærentur verba, in quibus vel nulli sint ijdem characteres, vel paucissimi, vt aliorum mox experimentum fiat, donec possit videri, an ex ijs aliqui opinioni conueniant, si ne hoc quidem proderit, dictiones tum paucissimis conflatæ literis eligentur, vti quas vel vna solum perficiat, vel duæ, tresue, aut ad summum quatuor, siquidem quæ huiusmodi sunt, inter paucas numerantur, & minor proinde labor erit ad certitudinem non multum vagari: cuius rei gratia nos tabulas confecimus, vt quoties opus sit, ea de causa quilibet ad eas possit recurrere, sic enim facile erit verba, si qua eiusmodi scripto reponantur intelligi, vnde characteribus primum aliquot cognitis, non difficile quis poterit aliorum mox notitiam consequi. Sed si ex aduerso prima fronte iudicium videbitur voto cessisse, vt non obscuro argumento sciri possit, ecquid veras notarum potestates fuerit venatus, ex antecedentibus vel consequentibus certitudinem nanciscetur, nam si laborem euentus mi-

nime sit frustratus, hoc integer & congruus verborum sensus indicabit, ipsa verò cognitorum characterum iunctura, reliquorum subinde poterit paulatim notitiam ingerere, qua in re minime labor fugiendus est, sed res tandiu tentanda, modo vt diximus literarum potestate permutata, modo restituta, donec quod clausum se sponte paulatim aperiat. Verùm ad hæc non parum afferet luminis, si eorum, quæ circa rem sunt, quæque prius ab interprete sciri diximus præstare, cognitio accesserit. Initio igitur antequàm ad scriptum veniatur, nonnulla ex coniecturis nancisci licebit: Veluti quia de manu militis, ab exploratoribus epistola est intercepta, de re bellica inde tractatum esse arguetur, vnde verisimile est BELLI nomen non esse prætermissum, & exinde quatuor eius verbi literas, siue ex quinque, siue sex, siue pluribus ea dictio conflata sit, non deesse, si idioma latinum esse cognoscetur: nam si vernaculum illud sit, proprij verbi literas perquiri oportet, atqui ad hoc scripti prius rationem haberi est necesse, nam si illud ad hoc genus pertinebit, verbum illud si erit, facillime poterit obuiare, si verò alijs dolis inuolutum sit, maior ad inueniendum erit labor, & rem aliter, atque aliter pro scripti genere tentari oportebit. Sed vt dicta facilius intelligantur, exemplum adijciam: nam vt in declarationibus efficacissimum est, ita indisciplinis ad discendum aptissimum videtur, quod sic præcepta quasi experimento comprobentur, multa enim instantia iudicio, vel statim sępe decernuntur, quàm vel difficile est ante casum à magistro diffiniri, ne dum à discentibus percipi. Id obscure igitur scriptum erit.

Primum itaque variati characteres, quod non plures viginti conſpiciuntur, crebrior præterea quinq; characterum repetitio, quæ vocalium præbet indicium, finales etiam literæ, quę præſcriptum numerum non excedunt, diſtincta tum partium ſeries, & cætera demum, quæ ad huiuſmodi ſcriptum ſpectant, ſimplex permutati characteris genus eſſe non ambiguis admonet coniecturis, idioma verò latinum eſſe ex finalium literarum numero deprehenditur: quia verò magnates ab epiſtolis in arduis præſertim negotijs notarios ſcripturæ peritiſſimos habent, ſperandum eſt proinde orthographiæ rationem minime fuiſſe prætermiſſam: Cæterum antequam ad elementorum notitiam veniatur, tentari poteſt ex ipſa materia an aliquod recte ſcripti verbum poſſit intelligi, vt ea ratione aliqua inde literarum notitia deueniat. Quoniam itaque (vt dictum eſt) conijci poteſt de bello agi, quod epiſtola vel belli tempore, vel à milite intercepta ſit, vel alia id ratione cognoſcatur, proinde non erit admodum difficile perquirenti aliquo ſcripti loco eius verbi ſex literas inuenire, prodente hoc præſertim geminatæ literæ, quæ oportuno loco collocantur indicio, eoque modo ex ipſa materia priusquam ex ſcripto trium primo figurarum, quaſi

certam notitiam deprehendi: nam de ijs non dum prima fronte satis poterit constare, nisi ex consequentium positione certius notitia confirmatur. His itaque in vniuersum cognitis superest rem ipsam proprius attingere, vt singulorum elementorum potestas dignoscatur. Vocales igitur primum in medijs dictionibus, & interdum in earum finibus quæsiturus (latinus enim sermo in terminationibus potest decipere) has figuras quia crebrerrimæ repetuntur Ɔ Λ Π ⊙ X vocales esse conijciet. Huc accedit, quod rationibus eædem raris characteribus, quoties occurrunt videntur adhærere, nec obstat, licet interdum etiam illis nonnullæ consonantes proxime possint sociari, nam de eo potius iudicandum est, quod frequentius euenit, quàm quod rarius; hoc etiam præstat, quod proxime generatos characteres ex vtroq; latere cernuntur assistere, sunt & alia, si qua ad rem spectant, quarum illæ inditijs prodantur, vnde colligi licet, eas non nisi vocales esse: cum per omnes simul regulas de illis opinio confirmetur. Vocalibus in hunc modum à consonantibus discretis, proximum est sua singulis munera assignare. Sed vt hoc in consonantibus primum (vt dictum est) oportunius exigatur, duplici ratione perfici potest, repetitione, & plurium coniunctione, tum in extremis verborum partibus, tum etiam in ijs medijs, si repetitionem sequimur, hoc modo qualemcunq; earum distinctionem nanciscemur.

Φ	⊥	V	Σ	Ʒ	O	λ	ɑ	Ӿ	Ⲧ	Δ	Ι	∩	Z	Γ
B	C	D	F	G	H	L	M	N	P	Q	R	S	T	X

Posset tamen etiam edocente regula aliter, atq; aliter singulorum potestas diffiniri, quamuis ne satis quidem tantum sit illis fidem habere, solet enim sępe decipere, quemadmodũ & hoc loco indicabitur: verũ ne hoc ignoretur, quonam pacto aliter possit potestas variari, earum repetitio obseruabitur,

quæq; toties indifferenter repetentur, vna pro alia ſumi poterit, potior tamen ſemper maioris, quàm minoris frequentiæ, niſi aliter experimentum demonſtret, rationem haberi conueniet, quod nobis tradendi exempli gratia, alioquin quatenus magis placet, regulæ fide; habenda eſt. Ad huius diſtributionis exemplar interpres poſſet ſuam etiam aliter variare, ſed eam diſtinctionem ſi vlterius progredimur, poſterioribus regulis in aliquibus videbimus infirmari, exinde itaq; experimentum inituro oportunum erit primum ad faciliores obſeruationes recurrere, vt ſi per eas ſatis poſſit proficere, maiorem laborem effugiat. Quoniam itaq; dictio eſt, quæ quatuor literis conflatur, quarum tres, quæ in fine collocantur, conſonantes ſunt, cum eiuſmodi vnam tantum dictionem, quæ VRBS eſt agnoſcamus (nam STIRPS & ſi totidem habet in fine conſonantes, ſex tamen conſtat literis) eam eſſe oportebit; quemadmodum in tabulis apud dictiones toditem literarum eſt videre, vndé non modo trium cõſonantium, quæ in fine ſunt, notitia elicitur, I Φ Ʊ, ſed etiam vocalis X quæ illas præcedit. Huc accedit, quod ex his literis prima in nona dictione conſonans præit, quæ ſiquidẽ omnium rariſſima eſt, Q videtur fungi poteſtate, quod magis veriſimile eſt aduueniente in ea dictione aliarum eiuſdem verbi literarum notitia, quod vocales ſint, ex quo licet affirmare, characterem, qui quinto loco ponitur, in dictione, in qua BELLI nomen ponitur, V poteſtatem habere, vnde etiam concludi licet, vltimum, qui hunc ſequitur, non alium eſſe, quàm M. De prima conſonante, mox per aliam geminatam in quinta dictione iudicium confirmatur, quod alioquin dubium eſſe poſſet, an L poteſtate fungeretur, nam certum eſt vocalem ibi non eſſe. De alia mox conſonanti, B iudicium confirmatur verbo, quo BELLI nomen notatum coniecimus, in quo etiam de L notam talem I vidimus. Quod verò dictio eſt, quę tribus literis conflatur,

tur, quarum poſtrema ſcripto rariſſima, cum ſemel tantum incidat ſuccedit vocali, quam hucusq; V eſſe deprehendimus, dubius eſſe non debet nouiſſimam X eſſe, nam quę inter rariſſimas eſt, aut H, aut Q, aut X, aut Z eſſe exiſtimatur, atqui Q primum & Z è numero eximuntur, quia nunquam in fine verbi collocantur. H præterea non eſſe ex literarum ordine deprehendimus, ea enim poteſtas in fine dictionis apud latinos in verbo tantum VAH reperitur, quarum media A eſt, non V: Vnde ſupereſt dicere, non aliam eſſe, quàm X, & primam vel D, vel L, vel N, vt vna ex dictionibus tribus ſit DVX, LVX, NVX: Sed quia vel cognitum eſt de re bellica agi, vel magis conſentaneum de re magni momenti, quàm parui, credibilius erit de DVCE ibi, quàm de NVCE, vel LVCE mentionem factam eſſe. Vnde hactenus colligi licet harum literarum veram notitiam, quarum poteſtatem ſuppoſitis noſtris literarum formis indicabimus.

Ꞁ Ꝩ Λ Ɪ Ꝁ Δ Ƨ Ʊ ɑ T
B D E L M Q R S V X

Ex his & huiuſmodi alijs coniecturis, habita etiam de cætero, vt commodius fieri poterit conſonantium notitia, & aduocatis ad hoc præſertim tabulis, cum opus erit, mox ad vocalium diſtinctionem tranſitus fiet: nec quicquam referet, non omnibus adhuc conſonantibus cognitis ad vocales deuenire, ex ijs enim aliarum poterit conſonantium elici coniectura, quemadmodum ex conſonantibus etiam vocales cognoſci poſſe ſuperius demonſtratum eſt. Vocales itaq; in hoc ſcripto duplici modo nanciſci licet, repetitione, quod omnibus conuenit, & quod rariſſimam figuram, quæ ad hunc Q videtur fungi poteſtate, character ſequitur. Sed de V ſatis vidimus factam fidem, non minus etiam de E poſſet

Y

videri constitisse, sed eas cum alijs prosequemur, vt etiam de illis opinio certior habeatur. Hæc igitur nota Λ quia omnium crebrerrima est, quod decies octies repetitur I, vel E potest videri, sic & ∏ quia vna minus vice scriptum ingreditur, vtriusq; non minus videtur sibi potestatem vendicare vtraq; enim potestas plus minus solet frequenter occurrere, & modo hæc, modo illa (vt dictum est) crebrius interuenire. Mox quia Ɔ sexies conspicitur, A potestatem representat, postremo quod ⊙ & ✝ quinquies tantum recensentur. O & V, quæ omnium rarissimæ esse solent, potestatem indicant. Hoc singulorum characterum arguit repetitio, nouissimus verò quia rarissimã figuram sequitur, quam ad huc Q esse deprehendimus, etiamnũ de eo quod dictum est, fidem magis auget, quo certius videri potest in verbo, vbi de BELLO fit mentio, dictionem BELLVM positam non BELLIS. Vnde etiam de M litera certior notitia elicitur, quæ & tali figura ꓘ designatur, & E vocalis, quæ per eum characterem demonstratur, & in V potestate etiam alibi errorem non esse; & in ea dictione, quæ septimo loco ab vltima locatur, ex eadem vocali initio & calce verbi posita, mediam geminatam C esse colligemus, quę nisi de S nobis constaret, pro ea etiam posset haberi, ex eadem vocali in dictione duarum literarum, quæ sexto loco ab initio ponitur, & quarto à fine reperitur, alteram figuram T necessario esse conijcimus, nam neq; S, neq; X esse ex superioribus licet existimare. Eiusdem præterea vocalis ex cognitarum consonantium indicio secunda se scripti dictio manifestabit, vt MEDIAM proculdubio ibi notatum esse intelligatur, quod vt certius videri possit, dictio, quæ nono ordine collocatur, accedente priorum literarum notitia, tutiorem fidem facit, vt verbum sit, quod causam reddit QVIA. Sed de his vocalibus aliunde etiam poterit constare, vt opinio certius confirmetur. In septima præterea dictione ex cognitis

characteribus facile erit asserere, secundum characterem, qui solus superest, vt verbum intelligatur, non aliam, quàm N potestatem habere, vt dictio perfecta sit INITE. Et ex huius inde cõsonantis notitia in verbo tertio loco posito primam vocalem, nihil præter O esse venari licebit, vt NOCTEM dictionem perficiat, quæ vocalis nouissima primum in ipso scripti limite prima literam de qua ibi tantum restat dubitare P esse, mox quarto loco etiam primam, non aliam, quàm H esse manifestabit. Huius rei opinionem verbum tertio loco positum, quo HODIE significatur significabit. Quid tertiodecimo loco scriptum sit, eadem ratione facillimum erit affirmare, nam vt integer verbi sensus sit, primus character non aliam, quàm F potest habere potestatem, vt FORTITER verbum innuat, cuius opinionis penultimum verbum fidem faciet, quo finis significatur. Superest demum ex toto scripto eius tantum characteris O potestatem venari, qui in quinta dictione geminatus, non alterius potestatis iudicium præbet, quàm G, vt AGGREDIMINI verbum significetur, quod in alio verbo BELLIGERANDO confirmatur, vbi neq; alia functione potest sensum perficere. Ex his omnibus coniecturis singulis characteribus licet sua munera ad exemplum subscribere, illudque ob oculos ponere, vt interpretando ad eius iudicium recurratur, sic res statim non infœliciter cedet: & se totum occulte scriptum reserabit. Experimento liquet laboris summam, vel in vnius tantum characteris notitia versari, nam ex vno cognito, plurium inde facile trahitur cognitio, & mox ex pluribus facillimum est occultas omnium potestates eruere, siquidem aliæ ex alijs cognoscuntur, nec minus aliarum notitia ex alijs dependet, quàm in cathena anuli, in qua mutuò connectuntur, vt si anulum quis permoueat, reliqui statim proximi moueantur, quare ad huiusmodi exemplar reliqua id genus scripta conuenit interpretari. Vnum verò illud restat dicere, quæ de hoc

ſcripti genere obſeruationes traditę ſunt, eas etiam ad ſequētia in aſſignādis characterū poteſtatibus debere accōmodari.

Quomodo continuati ſcripti partes dirimantur.

CAPVT. IX.

SEQVITVR vt à ſimplici ſcripto ad continuatum tranſeamus, vt ordo ſecundi libri ſeruetur, de quo vt in proximo factum eſt, quemadmodum primum eius partes dirimantur tradi debere rationem oportunam videtur, nam de eo cognoſcendo nihil eſt quod dicam, ipſi enim oculi ſatis hoc per ſe indicabunt, vt non alio magiſtro opus ſit, nempe ſi ſcriptum nuſquam, vel nullis interuallis, vel inciſis membris, periodis, alijſque lineolis, ſed tantum verſibus ſeiungatur, quod ſi quando euenit, hoc ſcripti genus proculdubio eſſe cenſebitur, res clarior eſt, quàm vt vel exemplo videatur indigere, ſed iam quot, quibuſque modis dolus hic auferri poſſit, & ſcriptum detegi ſupereſt indicare. Prima ratio videtur, vt aliquæ ex his dictiones IN, ET, VT, CVM, QVIA, QVONIAM, & huiuſmodi aliæ, quæ frequentius ſolent in ſcriptum ingredi, in ſimili plurium characterum coniunctione per totum ſcriptum diſperſæ requirantur, eæ inuentæ & diligentius obſeruatę, vt integrę includantur, quatenus ſimiles ſunt, tranſuerſis lineolis ab alijs partibus ſeponentur; hoc præſtabit, vt non modo eas tantum partes disiungamus, verùm etiam vt deſignemus proximarum dictionum confinia, eadem enim ratione, & præcedentis finis verbi, & ſubſequentis initia decernetur; neq; hoc tantum in huiuſmodi dictionibus, quas pauciores abſoluunt literæ, verùm etiam in alijs, quæ ex pluribus conſtant, conueniet obſeruare. Ad hoc etiam faciet ſi duplicatam conſonantem ex vno latere vocalis, ex altero conſonans comitetur: quare ad hoc proximis regulis, quibus vocales à conſonantibus di-

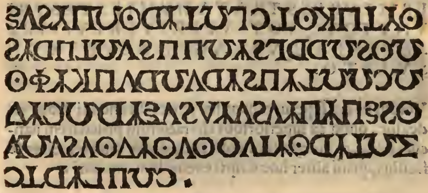
gnoſcuntur,vti oportebit: ſi illud itaq; ſic erit,inter ſimiles, quæ geminantur diuidentem lineam interponi conueniet: tamen ſi hoc etiam deciperet, ſuccedente liquida, vt ſit in AGGLVTINO, & AGGREGO, ſed hoc parcius ſolet eue nire, & ſi quando fit, conſonans ex ſequenti latere comitatur, nam & ſi præcedenti adhæret, (regula nanq; decipiet) ad cautionem proderit aliarum regularum acceſſio: nam quod pluribus modis nihil diſſidentibus confirmatur, etiam ſi vna repugnet, ratum habendum eſt: hæc ratio vſum præſtabit in aſſignandis tantum dictionum principijs & finibus. Præterea ſi quatuor,quinq; ſex,vel ſeptem ſimul conſonantes ſint,certum erit inter eas eſſe verborum diſcrimina, nam non poteſt dictio in plures, quàm in tres conſonantes deſinere: vnde ſi ſeptem cohæreant conſonantes (quod rariſſimum erit) in tertium cadet diſcretio: nam à quatuor poteſt inchoari,ſed hoc rariſſime fit,vt in VRBS PHTHISIS; ſi ſex numerus dimidiabitur,vt eſt VRBS STRABONIS; licet etiam poſſet partitio in ſecundam cadere, vt in verbo AMARENT PHTHISIM, ſed ſi quinque fuerint, primum verbum prima, ſecunda, vel tertia terminabitur: ſi quatuor nihil poteſt diffiniri,nam à totidem incipi dictionem demonſtratum eſt. Sed veriſimilius erit,verborum inter eas nexum eſſe,quod eiuſmodi verbum vix alterum aut tertium erit inuenire, alioquin vel prima, vel ſecunda illud terminabitur. In plurium vocalium coniunctione,tam difficile eſt partium terminationem dare,vt nullo penè modo iudicium ſatis pos ſit conſtitui, ſiquidem I vel V, quæ conſonantium ſibi poteſtatem vſurpant, crebrius repetitæ multis cum vocalibus connecti poſſunt,ita vt earum ſequela,vel vigeſimam poſſet tranſilire. Verùm ſicubi tam numeroſa vocalium coniunctio obuiauerit, præſtabit, vt earum occurſum, poſt primam ſtatim vel alteram ad ſummum tertiam cognoſcamus: quàmuis hoc modo non ſatis poſſit earum poteſtas diffiniri. Ex ſimi-

lium verò vocalium continuatione dictionum initia & fines tuto licebit deprehendere: vt si eiusmodi quatuor conspiciantur in secundam cadet partitio, vt frequentius fit in I, VT IVDICII IIDEM, parcius in O, VT EOO OONAE insulæ, in A posset etiam occurrere, sed exemplum de terminatione non suppetit. E non plures duabus esse possunt, V non plures quatuor, vna semper dictionem terminante, quare minime posset recte decerni, an in paucioribus partis discrimen debeat constitui, nam in VVVLA tres sunt in initio vocales, sed eiusmodi non est aliud verbum inuenire. Hæc sunt, quæ ad partium segregationem occurrunt posse obseruari, quæ si ad id aut parum, aut nihil ex notarij vafritia præstaret, huic difficultati poterit esse adiumento: primum duas tantum, mox tres, inde quatuor, demum plures characteres ab initio accipere, perinde ac si totidem literarum verbum futurum sit, & iuxta proximas regulas suam singulis potestatem tribuere, donec res sæpius tentata, fœliciter respondeat, vt integer verbi sensus maneat: sic & postmodum de cætero fiat, vel si hoc ad id non satis videatur esse præsidio, vel frustra laboratum sit, id proximæ rationes poterunt præstare, quàmuis quoquomodo ad eas recurrere postmodum fuisset necessarium: nam hæc ad partium tantum discrimen faciunt. Ad hoc scripti genus si per tempus licuisset, earum volumen tabularum cum alijs, quæ sunt in quarto libro editurus, quod adhuc est in manibus inchoatum, illud, si posthæc potero paulisper animum ab instantibus rerum impedimentis auocare, propediem absolutum emittam.

Quomodo continuatum ſcriptum poſſit interpretari exemplum.

CAPVT. X.

EXPOSCIT locus vt, quod in ſuperiori ſcripti genere præſtitimus circa interpretandi modum, hic etiam ſeruemus. Sed quia nonnulla de cura & diligentia, quæ in omni forma ſcripti ab interprete habenda eſt, proximo capite diffuſius pertractantur, nunc ea relinquemus, reſtat tantum enodandi id genus ſcripti exemplum tradere, nam ea, quæ ibi dicta ſunt, ad hæc etiam referuntur. Exemplum itaque quod proponitur tale eſt.

Paſſim itaq; ſcriptum oculis percurrenti, quod primũ characteres, qui proximi ſunt initio CL Ӽ ꓕ Ʊ proxime finem reponuntur, cenſendũ eſt illos dictionẽ perficere, quare oportunũ erit lineolas in ambarũ partiũ terminis, quatenus ſimiles ſunt deſignare, vt ea verba integra ab alijs ſequeſtrentur, ſimulac præcedentibus fines, & ſubſequentibus initia tribuantur, quia verò hæ duæ conſonantes Ʊ Ʊ ex ſuperioribus regulis obſeruatę geminari conſpiciuntur, & nulla ex præcedenti latere vocalis comitatur, credere par eſt, in ijs medijs verborum eſſe confinia, quapropter linea oportebit interſecari. Quia rurſus ſex conſonantes Ƨ ꓕ C C ς ꓕ

incho-

nulla interposita vocali se inuicem sequuntur, & ex ijs duæ geminatæ sunt, necessario vtrinq; conijcitur inter eas verborum diuisionem fieri; & mediam sectionem interutranq; geminatam cadere. Diuisis in hunc modum, quatenus licuit, per peculiares regulas scripti partibus, & lineis interpositis, superest proximas regulas ad eius interpretationem iuxta eum modum accommodare, nam quantũ ad hunc locũ res spectare videbatur pręstitimus, de cętero mox ad ea, quæ dicta sunt lectorem remittimus. Aptata igitur sua singulis characteribus potestate, sic arcanum scriptum reserabitur.

PERDITASVNTBONAMINDARVSINT
ERIITVRBSSTRATAHVMIESTESVRI
VNTTOTQVOTSVPERFVEREVIVIPR
AETEREAQVAEAGEDASVNTCON
SVLITO.

Verùm ne cui superuacaneus hic partes dirimendi labor videatur, quod ex superioribus characterum potestatem nancisci liceat, admonendum volo, hac ratione multo melius & facilius, quàm aliter hoc scripti exemplum enodari.

Quomodo perperam scripti partes liceat deprehendere, & interpretari.

CAPVT. XI.

SVCCEDIT tertius obscuri scripti modus, vbi præter characteris permutationem, non aliud ad difficultatem, quàm male assignata verborum confinia accedunt, vt series eorum, quæ tractata sunt in secundo volumine seruetur, cuius tum deprehendendi, tum interpretandi rationes locus exposcit indicari: verùm de vtroq; pauca dicenda subueniunt, hoc itaq; scripti genus literarum, quæ verba solent inchoare,

inchoare,& terminare,de quibus huius voluminis initio dictum est,indicio prodi satis erit. Interpretando verò modus seruabitur, vt assignati primum fines, ac si non essent negligantur, vnde commodum erit epistolam omissis ijs spacijs continuatam transcribere, atq; verba perinde atq; in proximo scripto continuata possint interpretari. Quare exemplum afferre aliquod minime videtur oportunum.

Qua ratione scriptum ociosis characteribus inuolutum deprehendatur,& illi ab alijs dignoscantur.

CAPVT. XII.

SEQVITVR vt agnoscendi scriptum ociosis characteribus inuolutum, & eos characteres dignoscendi, modos præbeamus. Indicium itaq; primum finalium literarum numerus dabit: nam si plures illæ sint, quàm exiguntur, ociosos prima fronte tot ibi characteres esse argui posset, quot eum numerum excesserint. Sed huic regulę nō satis est fidendum,posset enim numerus non excedere,illis in dictionum finibus adiectis, & posset pluribus superare, quàm verborum terminationes terminarent. Posset ad huiusmodi coniecturam quoquomodo accedere, si consonantes & vocales mutuum inter se nexum non seruabunt, vt nimium distent, & longius separentur: Sed hæc difficillima erit obseruatio. Tutior tamen & facilior ratio erit, vt figurarum discrimina obseruentur,nam si illæ plures viginti, vel duabus & viginti conspicientur, numeri excessus hoc scripti genus esse indicabit. Cæterum quibus modis id genus notæ dignoscantur, superest nunc videre. Obseruabitur ergo primum, an aliqui similes characteres, se mutuo sociantes in scripto iterentur, quod fieri solet in verbis communibus,quæ sæpius repetuntur,vti ET, VT, IN, AD, CVM, NAM, QVIA, QVONIAM, & huiusmodi alijs nam si obuiauerint, obseruabitur

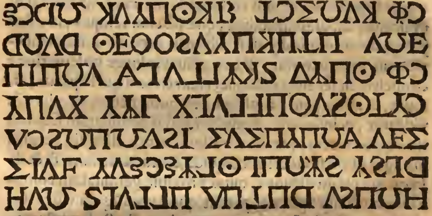
an intra eorum numerum aliqui medij inserantur, quod si erit, interiectos proculdubio vti ociosos & vanos designari, & excludi oportebit. Potest etiam dici, vt hęc adiectio etiam extra numerum similium characterum obseruetur, vel ante, vel post, nam licet interdum deciperet adiectione, & commutatione literarum, quæ fit in verbis analogis, & ethimolo gicis. Potest autem initio adiectione decipere, vt est in dictio nibus OS & HOS, ARS & MARS. Commutatione vt fit in verbis DOS & MOS, quæ similia sunt. In fine autem adiectione, vt ESSET ad ESSE, & commutatione vt AMAREM & AMARES, quod prouenit ex casuum inflexione. Potior tamen frequentioris vsus, quàm rarioris habenda est ratio: siquidem credibilius est verba repetita ex illis esse, quorum natura est, vt crebrius repetantur, cuiusmodi sunt, quę supra memorauimus, quàm ex eorũ numero, quę minus crebro solent incidere, cuiusmodi sunt hęc, quę possunt initio & fine adiectione decipere. Quare nec minus hęc obseruatio poterit vsum præstare, nam sicubi interdum eius causa lapsum sit, ex alijs regulis poterit facile error emendari. Verùm tutior ratio est, vt medijs dictionibus, nam vtrunq, & hoc modo posset euenire, vt fieret adiectio causa numeri, vt fit in AMARENT & ad id, quod est AMARET, & aliter in MONS & FRONS, ad id, quod est MOS & FONS, & cõmutatio causa analogiæ, vt fit in FRONDIS, & FRONTIS. Alia ratio est, vt vocales obseruẽtur, hoc vero fiet, si qui magis repetũtur characteres dignoscantur, eos verisimilius est vocales esse, quarũ natura est, vt frequẽtius scriptũ ineant. Ijs in hunc modũ à cęteris discretis, supererit ex cõsonantiũ geminatione ociosos characteres venari, nã qui geminatas pręcedent cõsonantes, cum vocales nõ sint, proculdubio erit affirmare ociosos esse. Potest idem dici de ijs etiam, qui sequuntur, sed ratio deciperet in liquidis L & R; quarum notitia si elici poterit, nihil erit amplius, quod dubium faciat. Ad hoc etiam con-

feret,ſi obſeruatis characteribus,qui magis frequentes obuiabunt, reliqui, qui minime primum de numero literarum eximentur, nam licet regula poſſit decipere, vt pro ijs ocioſis conſonantes minus frequentes tollantur, tum ex aliarum conſonantium & vocalium notitia, in interpretando facile per coniecturam error corrigetur.

De hoc ſcripti genere interpretando exemplum.

CAPVT. XIII.

SED vt hæc facilius intelligantur, adhuc exemplum afferam,vt ſuperiorem ordinem ſequamur,ne quid ad materiæ obſcuritatem luminis deeſſe videatur. Exemplum erit quod in eodem loco ſuperiori volumine adduximus.

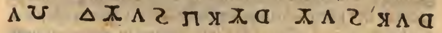
Hic ſi characterum terminationes ſequimur, decipiemur, quod ex conſequentibus regulis, & experimento licebit videre: ſiquidem vnum tãtum ocioſum deprehendemus, nam verbum,quod in hac deſinat,vix vnquam eſt in vſu,& huiuſmodi vix alterũ, aut tertium reperitur, & proinde numerus minime liqueret, quia verò cõſonantiũ, & vocalium nexum obſeruare perdifficile eſt,eã cõiecturã omitto,quare ſupereſt

certius argumentum ex numero figurarum deprehendere, ex his igitur quod duodetriginta numerentur, liquido apparet, octo vel decem ociosas esse, sed credibilius est octo esse, duarum enim literarum Y & Z rarissimus est vsus: in hunc modum hoc scripti genus per coniecturas licet cognoscere. Porro dignoscendi eiusmodi characteres habebitur coniectura primum, quod in sexta dictione, quæ eadem videtur cum ea, quæ est quarta ab vltima post similes hæc figura E, & ante alteram diuersa huiusmodi H. Vnde existimare par est vtramque ociosam esse. Octauo præterea loco characteres sunt aliquot dictioni duodecimæ à prima, & tertię ab vltima similes, iuxta quarum primam talis character est initio A prope alteram rursus initio diuersus in hunc modum X, & apud tertiam huiusmodi alius S. Vnde colligi potest eos vanos & superfluos esse, nisi verba eadem non essent, nec idem ethimon, sed dissimilitudine, quæ est cum reliquis, in calce primæ dictionis nihil potest affirmari propter casuum inflexionem, quæ variatur. Ex vocalium insuper obseruatione conijcitur in septima dictione, characterem qui sequitur primum, & alium, qui penultimus est, quod neuter vocalis esse videatur, ociosos esse, siquidem ambo geminatam sequuntur consonantem, quæ est vocalium natura, alioquin penultima figura potest videri esse liquida, characteres sunt F & I. In quarta etiam dictione, quod proxime geminatam consonantem vtrinq; figuræ apparent, quod vocales nō videntur, iudicare planè est, primam, quæ hæc est B superfluam esse, nam altera creditur esse liquida. Ex alijs coniecturis colligi par est, has omnes figuras in toto scripto ociosas esse E H A X S F I B. Ijs de medio sublatis, scriptum perinde ac si character esset tantum permutatus interpretabitur.

Quomodo reliquis occultandi dolis huiusmodi scripti sit occurrendum.

CAPVT. XIIII.

Vt diximus solent magnatum scribæ compendiosum scriptum sic accommodare, vt perpaucæ toto scripto videantur, & verba quemadmodum in vna significatione, sic in alijs eædem figuræ diuersis potestatibus functæ, sibi pariter respondeant; huiusmodi dolis sic erit occurrendum. Si pauci videbuntur vniuerso scripto characteres, eis frequentissimarum consonantium & vocalium potestates ascribantur; quibusue in scribendo minus carere possumus. Præterea si ambiguus erit sensus, literæ quæ hanc ambiguitatem parere possunt sunt I & E, A & O, B Q, P F, D C, & huiusmodi reliquæ, quas plerunque rarius & crebrius solere syllabis & dictionibus interuenire, superius memorauimus, harum enim altera alterius vice fungi potest, vt infra patebit exemplum. Sriptum sit tale.

Nos si substitutis characteribus priorum potestas assignabitur, dicet ET QVERIMVS VERMES, at si Λ i, ʊs, Ƨn, Пe, Ɑt Ж c, potestas assignetur, dicet IS QVI NECVT VINCIT, & multum diuersa prodibit oratio, sic & multæ poterunt eisdem characteribus accommodari sententiæ. Poterit autem vera cognosci, vbi nullus literarum incongruus ordo, vel inordinata verborum compositio conspicietur. Multi sunt quoq; doli, vt superius recensuimus, quos omittimus; cum facilius quàm scribi possit ab huius disciplinæ parum exercitatis possint interpretari. Nunc ad alia transeamus.

De orbiculari simplici scripto, & rationes quibus deprehendi possit.

CAPVT. XV.

Expositis rationibus quibus permutatus character cum reliquis fraudibus, quæ inde possent emanare, quasi cum tota familia tolleretur, proximum est, vt eorum, quæ in secundo volumine tractata sunt, seriem prosequamur, idem in scripto, quod orbiculare dicitur, quia ad Rotam componitur præstare: quapropter quemadmodum superioris generis sunt formæ primum de simplici, vnde & reliqua emanant, dicendum videtur. Sed scripti primùm quomodo deprehendantur rationes & coniecturæ, oportunum erit iudicare. Primam itaque coniecturam dabit plurium similium characterum se inuicem sequentium concursus, tum principio, tum in fine, tum in medijs dictionibus, quod orthographia non patitur, nam neque à geminatis consonantibus inchoari, nec in easdem geminatas cadere, nec plures duabus medias habere verbum aliquod contingit, porrò trium vocalium initium in verbo tantum VVVLA reperitur. Cæterum inchoari, mediari, & finiri etiam à duabus tantum euenit, alioquin plurium concursum ex rotæ reuolutione, & ex inde potestate permutata prouenire consentaneum est existimare. Huius rei pariter argumentum dabit plurima modo in vno versu figurarum repetitio, modo earundem rarissimus occursus, vt vix interdum ad tertium, vel ad quartum versum semel repetantur. Solet enim ad coniecturam accedere finalium characterum numerus si plures sint, quàm ratio permittat, quæ omnia nusquam in alio scripti genere solent euenire.

Quomodo hoc ſcripti genus interpretetur.

CAPVT. XVI.

HVIVSMODI coniecturis ſcripti genus aſſecuti, ſequitur characterum poteſtatem aucupemur. Porrò hoc ſcribendi genus, quia multo difficilius, quàm ſuperius videtur, multo etiam cautiorem, & ſagaciorem interpretem expoſcit, nihil enim hîc, ex his, quæ ibi obſeruari expediebat poterit adiuuare: ſed longè aliæ quæruntur rationes, & multum diuerſa eſt via interpretandi. Non enim hîc prius vocales & conſonantes ex repetitione proderit diſcernere, non ex conſonantium geminatione comitantium vocalium notitiam confirmare, vel liquidarum ſequelam deprehendere, non ex initijs & finibus, & verborum interpoſitionibus conſonantes & vocales dignoſcere, non ex frequentia & raritate, non denique ex alio argumento, quod in ſuperiori ſcripti genere poterat adiuuare, ſingularem licebit hic characterum notitiam venari, ſed alias coniecturas, aliaque argumenta ad id quæri conueniet, nam licet (quod non fit) characterum poteſtatem ſemel hoc modo acquiri poſſet, nec dum tamen res ſatis eſſet adiumento in tam crebra muneris permutatione, vt vix vel in longa epiſtola eadem alias poteſtas reſtituatur. Primum ergo diuerſorum characterum, qui in epiſtola ſunt, haberi numerum oportet, vt inde quantitatis noſtrarum literarum notitia eruatur, nam licet hæc coniectura poſſet fruſtrari, quia tamen rarò aliter prouenit, nullo modo eſt negligenda: quemadmodum enim character vnus plures poteſtates repræſentat, fit pariter vt totidem characteres, non plures, quàm vnius literæ poteſtatem obſoluant, eoque modo plurium functionum exceſſus, quæ modo vni characteri tribuuntur, mox plurium characterum diuerſitate, vno tantum fungente munere penſatur, nec repugnat quod ſignificantes interdum

notæ significatarum literarum numerum excedant, vel ex aduerso, vt pote si vna figura trium literarum, quę initio sunt, potestatem habeat, quemadmodum fieret in DEFICIO, & mox earum quælibet D E F vnius, vel duorum tantum characterum figuris signaretur, & aliter vt si vnus character duas habeat potestates, vt esset in primis literis verbi DEBEO, quarum quælibet tribus characteribus notaretur, siquidem in alterutris numerus diminutus, alias in alijs characteribus adimpletur. Vnde est colligere, sic ferè semper euenire, vt mutua pensatione nostrarum literarum numerus characterum quantitati respondeat. Ad hoc itaq; scripti genus, vnus primum modus afferri potest, cuius tamen nixu, tota interpretandi ratio substentatur. Initio igitur partes quæri, & seligi oportet, quas peculiari aliqua re magis conueniat notari, vt pote si vel plures ibi characteres vna similes tum initio vel fine verborum, tum in ipsis medijs concurrant, vel terminent præcedentia, & inchoent proxima, vel certè tertio, aut quarto loco, aut aliter, modo non nimium distent, aut in alias dictiones transeant repetantur, nam sic difficilior esset verbi coniectura, super quo tota interpretandi moles innitetur, vnde si initio peccatur, in toto etiam progressu errorem sequi necesse est, vt vix vllo pacto ab eo inde liceat extricari, quare verbum ad hoc facilitate aptum quærendum est, in quo inueniendo tanto cautiorem, & sagaciorem esse conuenit, quanto si in eo peccatur maior inde labor potest prouenire. Eiusmodi erit, si iuxta alphabeti seriem tot statim proximæ literæ succedant, simile seruabitur in spacijs, vt si similes distabunt, mediarum literarum numerus consideretur, & verbum quæratur, in quo literæ sint, quæ pari ordinis interuallo in alphabeto disponantur: ac similes in scripto procedunt, & tot ibi medię numerentur, quot hic dissimiles videbuntur, ea, quo pluribus constabunt literis, eo maiorem vtilitatem importabunt: nam prima fronte plurium

inde

inde similium poterit haberi notitia. Verùm eiusmodi si plura fuerint; poterit ex consequentibus indicari, quod ex illis potissimum scriptum sit, hoc characterum ordo & numerus præstabunt. Sed vt res clarior fiat, de singulis subijciam exempla. Primum itaq; plurium similium initio occursus erit, vt fiet in tribus literis verborum DEFICIO, & STVDIVM, nam vtrobiq; literæ vixta alphabeti ordinem se statim sequuntur, verum ne interutrumq; ambiguitas sit, numerus & ordo similium controuersiam dirimet, intra ipsas verò dictiones, vt ONOPHRIVS, & FASTVS, in fine vt DAMNO, & PASTV, distabunt verò similes vt fieret in dictione LENO, & in verbo AVIDVS, ibi enim primum L tantum distat ab N, & rursus N ab O ordinis elementorum ratione, quantum similes inter se distarent, & hic tantum interest inter A & D, quantum inter similes in dictione LENO, vna E media collocatur, & rursus in dictione AVIDVS, duæ literæ V & I, inter easdem conspicientur. De similibus, quæ verba præcedentia terminent, & proxima inchoent figuris, exemplum erit in verbis ARS TVA, vbi quod quatuor literæ, quæ primam A sequuntur, alphabeti ordine sibi mutuo succedunt, in tali scripto similibus illæ characteribus notabuntur. Hæc sunt, quæ pro totius interpretationis fundamento primum constitui oportet, vt super eo tota interpretandi moles construatur. Initio itaq;, siue quæ assimilantur figuræ simul concurrant, siue intermissis spacijs distent, cognito ex his, quæ dicta sunt, vno, aut altero verbo sua singulis characteribus literarum potestas supernotabitur, & quoties mox illi characteres rursus obuiauerint, obseruabitur, tum superiorum notitia alphabeti series, quasi ducto filo ex ea litera sumpto initio, cousq; protrahetur, quousq; alia similis reperta sit quæq; litera in illam cadet, eius illi potestas assignabitur, eo tamen vsq; alphabeti processus progredietur, donec ad nouissimum ele-

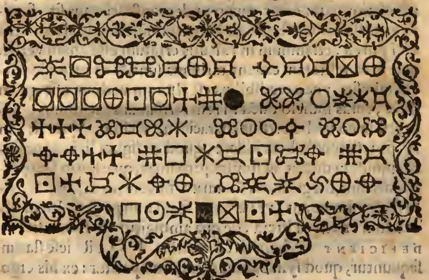
mentum peruentum sit, tum in numerando rursus à primo initium fiet,& idem postmodum ordo seruabitur,sed si diminutus vsualium literarum numerus fuerit, earum potior habebitur ratio,quas credibilius erit potuisse prętermitti;& ex aduerso vt pote quibus vel magis vel minus carere possimus: quæq; frequentiores & rariores esse soleant. In hoc tamen scripto nos X, magis quàm Z duximus relinquẽdum,idem mox per totum scriptum seruabitur, eadem etiam cura & diligentia in cognitis alijs eiusdem dictionum figuris erit procedendum:& sua singulis similibus potestas in hunc modum assignabitur, quod si à tergo aliæ figuræ similes relictæ sint, cum ad eius ordinis postremam ventum erit,discisso ibi literarum filo,eo redditus fiet,vnde antea factus est progressus, & exinde facto rursus initio ab ea litera cõuerso tramite procedetur, donec ad nouissimam similem veniatur, eiusmodi totum scriptum erit videre, vt præter prima verba, quorum possit integra haberi notitia,alioquin vno, aut altero charactere incognito,quod ex casuum inflexione prouenirct,aliorum nonnulli tantum characteres superposita potestate signentur,illo in hunc modum parato,eodem penè ordine procedetur, vt à faciliori interpretandi ratione denuo progressus fiet.Verbum itaq; eligetur,in quo plures characteres conspicui facti sint, & ex cognita notarum potestate, & syllabarum nexu, reliquis solerti iudicij existimatione sua munera tribuentur, vt verbum fiet,quod esse verisimilius sit, quàm quoduis aliud.Hoc effecto eadem cura in reliquo erit procedendum,nempe vt ad similes semper eodem nostrarum literarum tramite ductus fiat, idq; peragendum, donec totum, quod erit clausum referetur. Ad hæc alia ratio accedit,quia raro euenit in scripto, pręsertim paulo diffusiori,vt nõ idem verbum repetatur, obseruetur an aliquod huiusmodi cognitum sit, vel integrum, vel ex parte,hoc autem primum sciri poterit ex similium coniectura, vtpote si totidem in illa

dictione similes, & idem interuallum, mox recto verborum nexu confirmari. Verùm prætermissum nolo, hæc, quæ dicta sunt nō ad aliam, quàm ad simplicem Rotæ compositionem pertinere. Circa hæc in tali genere scripti erit interpreti diligenter attendendum, & nō parum accurate elaborandum, nam si aut initio aut in progressu calculum deuiauerit, necesse est errorē sequi, perinde ac si labirinthum ingressus, fili ductum, quo regredi posset, vnde factus est aditus amiserit, ita vt quo alterius procedet, eo perplexioribus vijs implicetur, vt desperare proprius sit, quàm tot circumflexos aliquo modo posse nodos explicare.

De simplici orbiculari scripto interpretando exemplum.

CAPVT. XVII.

SED vt clarius, quæ de hoc genere scripti dicta sunt, agnoscantur, ac simul vt ordinem hactenus seruatum prosequamur, exemplum subijciam. Illud igitur tale sit.

Primum itaq;, vt quæ in obseruationibus dicta sunt, suo ordine experiamur, viginti diuersos in epistola characteres agnoscimus, vnde coniicimus è numero nostrarum literarum aut X, aut Z fuisse sublatũ. Initio igitur quia tertium verbũ cæteris insignius occurrit, in quo tres primum similes statim sequuntur figuræ, & mox quarta duobus interiectis spacijs illud videtur eligendum. Si per coniecturas verbum quærendum est, quod ad hos characteres, seruata trium literarum analogia, quæ sese statim initio sequuntur, & mox alterius, quæ tertio ab vltima earum loco ponitur, accommodari pos sit, non aliud illis notatum videbitur, quàm DEFICIVNT, DEFICIANT, vel DEFICIENT, & STVDEBVNT, vel STVDEBANT, literarum numero characteribus non repugnante, ex quibus alterutrum verum deprehensuri, ex consequentibus primum verbum scriptum agnoscimus, in al tero enim non sequitur literarum nexus, quod vt palam fiat non grauabor indicare: nam si à quarta illius litera D, retrogradus literarum ordo ad aliam similem producatur, quę est in fine verbi Z, vel X potestas in illam cadet, sed ex pri ma clarius patet error, quàm vt demonstrari opus sit, siquidem nulla dictio est, quæ ea litera terminetur, de altera verò dici potest, etiamnum in calculis erratum esse, nam verba, quæ in eam literam cadant, rarissima sunt, & ea proinde parcissimi vsus, vnde credibilius est alterum verbum esse, quàm illud, cuius indicio ducti in rem rarissimam incidimus. Superest in eo verbo tertius character ab vltimo, V ne sit, an A potestatem habeat videre, quod ex figura licet agnoscere, siquidem ductus ad similes proximas, quæ initio sextę dictionis sunt, illegitimum literarum nexum, vt L, M, N, sibi statim succedant, vt verbum sequi non posset. Idem dicendum erit, si ea litera, de qua ambigitur E futura sit, vt DEFICIENT verbum sit. Siquidem P Q R sese statim sequuntur, quod syllabarum nexus non patitur: ex his ergo

coniecturis licet citrà controuersiam concludere, non aliud ibi verbum notari, quàm DEFICIVNT. Cognitis in hunc modum pluribus characterum formis, restabit quasi iactis fundamentis omnem interpretandi ædificationem superstruere, hic igitur modus seruabitur. Initio quia primis figuris huiusmodi per totum scriptum aliæ duæ similes occurrunt, quarum altera secunda primæ dictionis est, altera prima penultimæ, vnde diuerso tramite ad eas procedendum est, ad vnam ipsius perduci primum, deinde ad alteram progredi oportet, vt ante ad dextram, mox ad sinistram tam scripti, quam literarum ordinem flectamus, ab ea itaq; figura, quæ quarta est ab vltima cogniti verbi, literarum alphabeti ordo ad similem ducatur, quæ est in penultima, ab ea litera sumpto initio, quę fuerit assignata, M potestas in eam cadet, quare illa supernotabitur, hoc cognoto charactere eodem facto redditus, vnde ante digressio facta est, & iterum facto initio ab assignata literæ potestate (quia ad alteram conuersus alphabeti ordo perductus, illam O habere potestatem indicat) ea supernotabitur. Succedit his proxime character, cui I potestas tradita est, ad primam sibi similem, quæ dictionem, quæ præcedit proximam terminat, ducto filo alphabeti ordine retrogrado, cuius E potestatem indicabit, & pari ratione seruata, mox alia huic similis quæ nouissimæ primæ dictionis adhæret, V sibi potestatem vendicabit. Eundem ordinem sequuti, quintum characterem dictionis, quæ decima collocatur, quod illi assimilatur, cui C potestas assignatur R, & mox quartum penultimæ I esse deprehendimus. Eadem ratione tres figuras, quæ sextæ dictionis initio ponũtur HIL, & quę nono loco vltimæ sunt DE, & quę tertio ab vltimo totidem R & T, & quæ demum penultimi ordinis nouissima est, E fungi munere videbimus. Quæ figura quia superius, & multarum proinde literarum notitiam parit, eam fœcundam ex merito nuncupamus in eum

medium per penultimam eius verbi figuram, similium, quæ sequuntur poterit officium agnosci, vt primam quintæ dictionis à postrema T, mox aliam quartæ, E vim habere cognoscemus, vltima quia nullius nobis notitiam detegit, quod illi similis nulla sit, à nobis sterilis appellatur. Explorata in hunc modum multarum literarum potestate aliarum dictionum cogniti aliquot characteres conspicientur, aliorum verò non. Post hæc igitur priorem ordinem æmulabimur, vt eam dictionem eligamus, cui plures nobis figuræ conspicuæ factæ sint, vt inde faciliorem verbi coniecturam assequamur: eiusmodi verbum erit, quod sexto loco ponitur, cuius trium, qui initio sunt characterum notitia habetur, si coniecturam sequimur nullum aliud verbum ad eius literas, quàm vnum, cuius ethymon ab hilaritate prouenit, seruato literarum numero accommodari posse conspicientur. Verùm casuum inflexio circa penultimam literam ambiguitatem faciet, quæ ex quinque vocalibus potissimum debet conferri, quod ex consequentibus licebit deprehendi. Primo A non esse arguimus, quod in duas, quæ quartam ibi dictionem absoluunt, L M potestas caderet, quod est absurdum. Idem de E & O dicitur, siquidem inde easdem P Q, vel B C esse sequeretur. Ex his superesset tantum de V, & I dubitare, quia satis non videtur constare: Siquidem quod vtrinque proueniret, stare potest, vel verbum esse, HI, vel TV. Sed hoc nihil obstabit, quo minus ad reliqua transitus fiat, nam eius figuræ raritas, quæ ambiquitatem parit, minus in reliquum impediet. Initium ergo progressus à nona figura, quæ tergeminam sequitur, & A retinet potestatem, fiet, ex ea primum colligo superiori ratione seruata, illi similem, quæ initio statim sequentis verbi collocatur E vim habere, mox alias duas proximæ dictionis I & M, & deinde mediam vltimæ V. Idem præstabit & alia figura, cui R mu-

mus assignatur, eius enim beneficio, primum decimi ordinis, quartam O, deinde vltimam proximæ T, postmodum conuerso ordine præcedentis vltimam M, & secundæ dictionis tertiam & quartam O P, & vltimam primi verbi, & eam quæ tertia est ab illa M & L cognoscimus habere potestatem. Restat tantum vltima, nam quæ præcedimus in ambiguo relinquimus. Eius itaque indicio tertiam dictionis, quæ quinta est ab vltima M, & vltimæ primam I, demum quintæ dictionis tertiam retrogrado ordine rursus I esse deprehendimus. Hactenus duarum dictionum beneficio multorum characterum notitiam habemus; proximum est huic ad alium verbum venire, quod vt integrum cognoscatur, vnius tantum literæ, quæ media est, potestas desideratur, eam ex coniectura supplere licebit, non enim alia, quàm A potest restitui, vt verbum integrum sit IAM. Noua huius characteris notitia quatuor similium munera detegimus, primum enim nouissimum O, mox duorum, quæ à tergo sunt S & T, & quintæ dictionis primum E vim habere comprehendimus. Hinc digressis proximum nobis videtur ad dictionem, quæ tergo inhæret, deuenire, cuius ad integram notitiam vnius tantum literæ desit potestas, quæ nouissima est, illi non aliam, quàm O potest suppleri, vt ESTO verbum sit, huius figuræ beneficio C tantum literæ notitiam colligimus, quæ secundi verbi initio collocatur. Instant præterea duæ dictiones, in quarum vtraq; vna tantum litera superest, vt cognoscatur. Sed quoniam hæc, quæ dicta sunt, satis esse videntur vt reliquum interpretetur, & imponendus finis esset, nisi ambiguitas trium characterum restaret, proinde ne quid desit ijs, quæ dicta sunt, propius videtur verbum capere, cuius indicio illorum notitia haberi possit, illud erit, quod quinto loco ponitur, integro enim verbo cognito ex structura

facile erit cognoscere, vtrum eorum potius iudicandum sit, hactenus enim vtrumque stare posset, vt HI pronomen ad præcedens verbum referatur, & TV ad illud, quod est ab eo quarto loco positum, ea itaque litera, quæ verbo illi desit, quia non aliam vim, quàm N habere videri potest, vt ENIM aduerbium sit: tollitur ambiguitas ex eius literæ, quæ quintam sequitur in sexta dictione, & duarum, quæ dictionem absoluunt, vt ibi HILARIS nomen sit, hic verò pronomen TV. In hunc modum maiori scripti parte explicata, restat finem imponere, in reliquum enim idem modus seruabitur, res enim satis perspicua est, vt vel à quouis possit intelligi.

Quomodo continuati orbicularis scripti partes discernantur.

CAPVT. XVIII.

SEQVITVR vt de huius generis continuato scripto quemadmodum partes secernantur, nonnihil afferamus, nam coniecturas tradere quibus illud cognoscatur non est opus, satis enim ipse oculorum sensus, vt superius in simili forma scripti dictum est, poterit indubitatum argumentum dare. In hoc, ad ea, quæ ibi dicta sunt, lectorem remittere satis commodum videri posset, nisi propria nonnulla, quæ ad hanc rem spectant prætermittere non videretur oportunum, hoc itaque primum admonebo, vt quemadmodum ibi factum est, pari ordine procedatur, nempe vt similes interse partes obseruentur, habita tamen analogiæ ratione in permutatis characteribus, quibus idem videbitur significari. Hoc etiam similium figurarum, quæ se se statim sequantur obseruatio præstabit, præsertim si plures

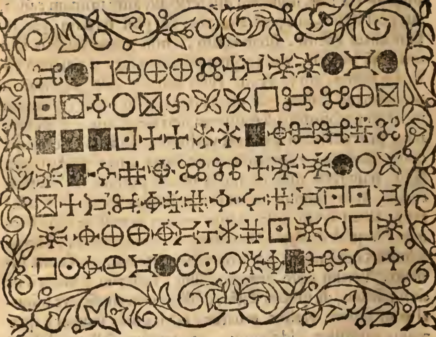
duabus

duabus illæ ſint, ſiquidem diſcretio aut ante primam cadet, aut poſt illam, aut poſt alteram, aut poſt tertiam, parciſſime aliter euenit. Idem etiam, ſi non plures duabus illæ ſint dici poterit, vnde arguetur, aut inter eas partium eſſe diſcrimen, aut in prima verbi initium eſſe, aut illud in nouiſſimam cadere. Si verò plures tribus ſint, primum mediam verborum diſcretionem fieri neceſſario colligetur, mox præcedentem primam verbum terminare erit magis conſentaneum. Eiuſmodi coniecturas aliter tractari non licet, nam recte diffiniri nullo modo poſſunt, proderunt tamen, licet luminis omnino claritatem ſecum non afferant, illam certe poſtmodum eorum beneficio nanciſcemur. Siquidem cum ad experimentum ventum ſit, ſi error admiſſus erit, nexus literarum cum ſtare non poſſit erit indicio. Verùm nolo prætermiſſum, ſicubi in paucioribus dubitabitur, de quibus ſtatim diffiniri non poſſit, vt minori cum labore veritas eruatur, ad regulas ſemper, quæ magis catholicæ videbuntur, vt parcius fallant debere recurri.

De continuato orbiculari ſcripto interpretando exemplum.

CAPVT. XIX.

NVNC autem quomodo orbiculare continuatum ſcriptum interpretetur, exemplum tradere videtur oportunum, difficillimis enim in rebus nulli aut labori, aut diligentiæ parcere ſemper conſentaneum exiſtimaui. Exemplum ſit tale.

Primo tres ſibi ſimiles, qui videntur characteres etiam paulò poſt ſequentibus verbis implicari, coniecturam nobis replicatę dictionis indubitatè pręſtabit. Primę ergo initium ex ſcripti initio, finis verò poſt characterẽ, qui ſimiles illas ſequitur erit, vt ſit penultimus ter replicatus, idq; ex ſequenti diuerſo characterũ ordine coniijcimus, erunt ſeptem literis dictiones, lineis ergo intercidimus, vt ab alijs ſeparemus. Pręterea, quę ſecundam hanc ſequitur dictionẽ ex illius primo & ſecundo duplicato charactere, etiam paulo poſt ſequenti dictioni characterum analogiam congruere videtur, initium igitur ex inuentę iam dictionis fine, finis verò ex ſecunda dictione, cum duę ſimiles ſequantur, lineolis ab alijs ſex illas literas ſequeſtramus. Tandem duæ ſimiles, cum diſſimili præcedenti & etiam ſequenti, ter quater ſcripto replicari videntur, coniecturis quas ſępe diximus, ab alijs eligemus, ſic aliquibus iam

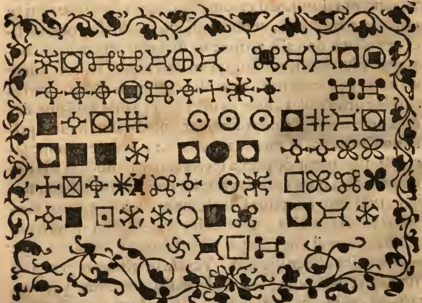
cognitis facile ſcriptum totum interpretabitur.

Duos eſſe modos orbicularis compoſitionis, quę pluribus, quàm alphabeti numerus expoſcit characteribus implicatur, tum primus quomodo deprehendatur, & interpretetur.

CAPVT. XX.

His, quę dicta ſunt, ſuccedit auctior characterum numerus, quàm alphabetum habet, vt id etiam ad obſcuritatem conueniat. Eius generis duæ formæ ſunt, vt proximo volumine dictum eſt., altera enim eſt, cui id genus characteres à Rotæ diſpoſitione accommodantur, altera in quam aliunde aſportantur, vnde initio diſcrimen interutranque ex eorum effectu colligere eſt, quod prima, & ſi paucioribus figuris, quàm antea implicatur, nulla tamen earum munere vocabit, nec verbum aliquod pluribus, quàm expoſcat ratio notabitur. Sed earum figurarum exceſſus rariori repetitione penſabitur: verùm ſi aliquo modo illas ocioſas licet appellare, non alia ratione ſic dicentur, quàm ex numero, quòd plures in Rota ſint, quàm vſus expoſcat, licet immeritò ſic appellandæ ſint, cum id nominis in aliam alterius generis potius cadat, quæ deſides ſunt, vnde falli non dedecet dicere eos, qui aliter ſentiunt, qui id genus figuras primi modi ocioſas, & vacuas appellarint. Sed de nomine ſatis. Primum igitur de prima ſpecie, quemadmodum illa deprehendatur, mox vt interpretetur coniecturas afferemus. Figurarum ergo numerus ſi legitimum exceſſerit, hunc modum ſatis explorabit, quot enim vicenarium numerum tranſilierint, vel binarium & vicenarium vt ſummum, tot ibi ſuperfluos eſſe colligetur. Verùm vt alterum genus ab altero internoſcatur, hoc obſeruatio ſimilium partium præſtabit, nam analogia in ſpacijs ſeruabitur, vt quatenus

poſſit obſeruari, interualli ſimilitudo ſit, huius formæ ſcriptum eſſe deprehendetur. Poſſet idem etiam de numero characterum dici, niſi interdum caſuum inflexio deciperet, non oberit tamen experiri an illo etiam hoc agnoſci poſſit, nam ſi caſuũ inflexione numerus variabitur, id ex conſequentibus deprehendi poterit. Deprehenſa ſcripti forma ad interpretationem ſuperiorũ regularum vſus acceſſerit, perinde etiam eſt triginta vel quadraginta characteribus notari, ac ſi non pluribus, quàm oportunis ſcriptum eſſet, ſic eadem ſeruatur characterum analogia: Id tamen interutrunq; modum erit diſcriminis, vt quod ſupra vigenarium numerum characteres excreuerint, tot retrogrado ordine diſtabit ab eo vera characteris poteſtas, in quo vti diximus debita ceciderit literæ poteſtas, idque in dictionibus paulo diſtantibus in proximis autem idem erit vſus, quem ante memorauimus. Sed hoc huius exempli experimento clarius liquebit.

Ex duodetriginta characteribus, qui dato ſcripto videntur, octo conijcimus eſſe deſides. Prima dictio vti diximus HOSTIVM dicit, T character in tertia ab hac dictione M dabit poteſtatem, ſi hinc octo literas in noſtro alphabeto ante præterimus C dabit, quæ vera erit characteris poteſtas. Vltimus character primæ dictionis M, in ſecundo verbo ſine literarum prætermiſſione ex proximitate O & P dabit. Res quia per ſe clara eſt, longioribus indulſimus verbis. Poſſet tamen ne fraus detegeretur numerus non excedere, vt eædem figuræ, quarum eſt vſus alias vacarent, ſed hoc in vtriusque ſcribentis & amici damnum verti poſſet, vt ne ille quidem, ſi nauus data opera non eſſet intelligeret, quod ſcriptum ſit, quare qui hoc ſcripti genere vtuntur, ne committant, vt quod vtriusque plurimi intereſt, amicus non intelligat hunc aſtum prætermittunt.

Quomodo aliter orbicularis compoſitionis modus ocioſis characteribus inuolutus deprehendatur & interpretetur.

CAPVT. XXI.

RESTAT huic affinis alter modus, in quo ſuperfluus literarum numerus ocioſus eſt, quod nullo literarum munere fungitur, ſed dictionibus interpoſitus literarum & ſyllabarum nexum conturbat, quarè de illo, quemadmodum eiuſmodi figurarum numerus cognoſcatur verba faciemus, mox quinam illi ſint, videbimus. Primum itaque eius rei characterum numerus coniecturam dabit, nam quot legitimo numero ſupercreuerint, tot ibi ſuperfluos eſſe arguetur: Hactenus poterit genus tantum deprehendi: verùm ſupereſt videre quid ſit, quod hanc à ſuperiori ſpecie diſcriminet. Hoc ſimilium partium obſeruatio indicabit, ſi aliqua

illarum analogiam in interuallis non seruauerit, præstabit tamen in ea accurata vti diligentia, ne aliud verbum in eius locum sumatur, & similitudo decipiat, vel alius inflexionis casus sit, vnde posset prouenire analogię similium discrimen. Proderit ad hoc etiam duarum vel trium figurarum similium, sicubi fuerint, quæ sibi statim, & aliarum postmodum, quæ spacijs relictis succedant nexum expendere, ex priorum enim similium concursu, quæ in verbi initio fit, & aliarum sequela in eodem verbo spacijs intermissis, siue plures duabus primæ sint, siue plures adhibito accurati iudicij examine deprehendi poterit, vt ille sequi & stare possit. Alibi enim vno tanto intermisso spacio, vel duobus poterit similis succedere, alibi verò fortasse non, quòd in primis & nouissimis verborum characteribus facilius agnoscetur. Sic & de pluribus, quod rem ipsam expendenti palam fiet, sicubi igitur vel quia spacia plura, vel quia pauciora sint, non videbitur recte scriptum succedere, ociosos ibi characteres citra ambiguum interiectos esse colligetur. Sed huis rei difficilior est obseruatio, nam rarissime euenit, vt quot vis relictis spacijs alicuius verbi nexus sequi non posset, & supponetur certæ dictionis vel eorum characterum certa cognitio. Eius rei regulas tradere nimis laboriosum videtur, nam verba non pauciora magno oporteret volumine colligere, atqui hæc ipsa poterunt melius vrgente casu acri interpretis iudicio decerni, quàm ante illum diffiniri, & satis explicari, hæc quibus in verbis huiusmodi characteres reponantur indicabunt. Cæterum vt illi dignosci possint, superest videre. Primus ergo modus hic seruabitur, vt si quod verbum ex similium analogia cognouerimus, in quo characterem vnum vel plures desides videamur deprehendisse, & alibi verbum sit, quod nouissimo loco similem illis habeat figuram, ex ijs, quæ suspicionem habebunt singulis alphabeti series ad eam vsque perducatur, quod si in illam potestas cadet, quæ ver-

bum non possit terminare, cuiusmodi sunt B, F, G, H, P, Q, Z, eam, vt dictum est absque dubio vti frustratoriam à scripto repellemus. Hoc etiam liquebit si idem alphabeti ordo ad alias duas, pluresque similes initio verbi positas extendatur, in quas literarum potestas inciderit, quarum nexus statim sequi non possit, vt puta BC, FG, PQ R, & similes. Hoc tamen fiet, si non alius præter eorum numerum, quem deprehendimus postea medius interponatur, nam sic facile fieret, vt etiam interiectis huiusmodi characteribus in illis nexus sequeretur, veluti si nullus eiusmodi character esset interpositus, licet hoc ex illis solum posset prouenire, hoc eorum numero reddente, inde colligi licebit, hunc etiam characterum numerum, qui intra illud spacium includuntur, habita tamen interualli ratione, intra maius enim spacium plures figuras interiectas esse propius erit credere, vt si duarum similium figurarum occursus in proximo verbo ea ratione P & Q potestatem susciperet, quæ verbi initio stare nullo modo possint, quia duæ, quæ præcedunt, proxime N & O connectuntur, de illis primum sit iudicium. Quare ad interualli primum distantiam earum numerus extimabitur. Quod si etiamnum de earum numero dubitetur, aliarum similium sequela poterit ambiguitatem tollere, vnde partes ad hoc oportunas præstabit elegisse, in quibus propter similium analogiam non difficile sit verba interpretari.

Proximi scripti interpretandi exemplum.

CAPVT. XXII.

POTVISSEM exemplum prætermittere, vt hic modus ad superiorũ formam deberet accommodari, ne totius illud inculcare, quod minus videri potuisset necessarium, nisi illud rei difficultas quæsiuisset, illud tamen hoc erit.

Ex characterum itaque diuerſorum numero, qui ſeptem & viginti recenſentur, ſeptem prima fronte ſolum huiuſmodi interiectos eſſe ſcriptum indicat. Deprehendendi verò illos modus primus erit, quòd ex ſimilium, & aliorum analogia, quam cum prima dictione parem ſexta retinet, idem verbum vtrobiq; poſitum conijcitur, ſiquidem tres primæ figuræ, quę pręcedunt in vtraq; parte diſſimiles ſunt, & mox quę ſequuntur ſimiles, vnum verò analogiæ diſcrimen eſt, quod figura, quæ inter eas eſt, vtrobique inſeritur, in primo verbo poſt primam ſimilem collocatur, quæ hæc eſt I, in altera ante tertiam V, vnde illas conſentaneum eſt ocioſas eſſe, & dictiones perturbare, & proinde ex toto ſcripto repelli debere, & in marginali loco ſeruari, donec ex illis, quæ conſequuntur, certo licebit agnoſci deſides illas fuiſſe. Idem obſer-

obſeruatur in alij tribus partibus, quarta decima,& vndeuigeſima, vbi omnes ex tribus conſtare literis videntur,& eandem analogiæ habere rationem, dolum tamen eſſe in duabus vltimis, quod in decima ante ſimiles talis figura S ponitur, in vltima verò inter eas alia conſpicitur H, vnde par eſt credere in illis dolum latere, quominus idem verbum ter repetitum eſſe videatur, quare oportunum erit, illas, vt antea factum eſt excludere. Eadem ratione arguetur verbum octauo loco poſitum, cum eo, quod quintodecimo collocatur idem eſſe, quod non alia re vtrumq; differre videatur, quàm horum characterum interpellatione A C, quare cum illis paria fieri conueniet, reſtaret ſi ſeptem ſint huiuſmodi characteres vnum tantum agnoſcere, cuius notitiam, ſi per analogiam venari non poſſumus tentari proximum erit, an illum interuallo cognitarum partium poſſimus deprehendere. Si per coniecturas igitur verbum licebit eligere, quod analogia aſſentiente (de quibus facta eſt mentio) primæ & ſextæ pari poſſit accommodari, QVESTVS vtrobique ſcriptum eſſe par erit affirmare, vnde quod nouiſſima prima verbi figura eadem eſt cum prima ſextę dictionis ſi ducta alphabeti ſerie ad eam ſimilem poteſtas protrahetur R in illam, non Q poteſtas incidet, quæ litera, quia præcedit proxime in alphabeto eam, quę prima eſt in verbo QVESTVS, colligi inde poterit eam, quę ſupereſt vt cognoſcatur, intra illud ſpacium mediam collocari, eamque pari ratione par erit exiſtimare eſſe, quæ in tertia dictione primam figuram ſequitur D R. Sublatis in hunc modum ocioſis characteribus, qui ſcripti interpretationem impediebant, cętera ad ſuperiorum regularum per ſcriptum diſſoluentur.

FINIS LIBRI TERTII.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS LIBER QVARTVS.

PROOEMIVM.

BENE habet, difficillimam operis partem abſoluimus, & obſcuras tum deprehendendi, tum interpretandi notas videmur modos ſatis tradidiſſe: nunc id ſolum videtur reſtare, vt labor minor ſit illis, qui in hac diſciplina non dum ſatis profecerunt, nempe tabularum vſum, & canones exponere. Quod vbi peractum erit, nil relinquitur amplius, quo minus huius operis titulo planè ſatisfeciſſe videamur, ſi priores libri ſatis probe ſuo officio functi ſunt, & beneuolos lectorum animos hactenus promeruerunt. Harum tabularum vſus ad interpretandum non parum affert adiumenti, ſiquidem dictiones, in quibus vocalium & conſonantium variatur poſitio quæſiuimus: Vnde non modo in ſimplici characterum permutatione inueniendi verba, quæ ad ſcriptum accommodentur, verùm etiam in Rotæ reuolutione habendæ ſimilium analogiæ, vt quęrendis in verbis difficultas adimatur: Quorum nō facile alioquin ſubeſſet recordatio. Vbi præſtare conati ſumus, vt pauca huiuſmodi verba videantur prætermiſſa, & ea, quorum meminimus recto eſſent ordine diſpoſita: Neque enim diffiteor aliqua potuiſſe prætermitti, quæ memoriæ non obuenerant: ſed neq; in omnium recordatione fuit mihi admodū elaborandū, id nanq; nimis moleſtum fuiſſet, alioquin parū neceſſarium, cui rei deeſſe noluimus, ne quid lectori relictum videretur, quod

ad præsentis operis vtilitatē & facilitatē spectare conuiscit.

Ratio vsus tabularum simplicis permutationis.

DICTVM est suo loco in interpretando vtile esse verba primū seligere, quę ex paucioribus literis constarent, quę illa inter rara numerētur: cuiusmodi sunt, quę nō pluribus, quàm q̄tuor literis cōflātur, paucioribus tamē vel vna ab soluūtur, vt interpretādi initiū à facilioribus sumeretur, nā & verba prosequi, quę plures habent literas, & mihi multo prolixius, & molestius fuisset, & interpreti fortasse parū vtile in iudicādo. Difficile enim admodū fuisset ex multiplici verborū numero propriū verbū accōmodari, quod si quis ex similiū occasione hoc existimet necessariū, poterit ad harū exemplū suas tabulas cōficere, nā si in proximis mox tabulis eiusmodi verba recensebimus, hoc pręstabitur similium analogię causa, alioquin labor prope immēsus futurus fuisset dictiones omnes annumerare, & proinde oportunius lectorē ad dictionariū remittere. Primū itaq; à singularitatis numero inchoabimus, mox ad pluralitatē ordine procedetur. Harū tabularū vsus & dictionum occursus nō minus proderit literarū aliquot potestatē ignorāti, quàm eas cognoscēti: nō diffiteor tamē cōsonantiū à vocalibus paratā habere discretionē, & priorē aliquā literarū notitiā præstare, nā hoc modo in paucioribus esset ambiguitas, & proinde minus oporteret vagari, & cōsequentiū opinio pręsentiū notitia magis firmaretur, vt certius iudiciū videri posset. Earum igitur vsus duplex erit modus, alter quē sectabitur, qui cōsonantiū & vocaliū cognitionē distinxerit, vel aliquā verbi figurā cognouerit, alter, quem sectabitur, qui nullā harū qualēcunq; notitiā haberet, sed à facilitate cōuenit inchoari. Si à cōsonantibus igitur vocales discretę sint, & restet solā distinctā singulis charácteribus potestatē assignare, verba ea quęrētur, quę seruata locorū analogia vocales & cōsonātes retineant, vt si in verbo quatuor litera-

rum,prima & quarta figura cõsonantes sint,& duę medię vocales, dictio esse possit DEVS, in qua consonãtes & vocales secũdũ eandẽ analogiã cõcurrunt. In hac tamẽ proportione non ita facile potest verbi certitudo diffiniri,quòd eiusmodi plures possint cõsonãtes & vocales variari,quemadmodũ in tabulis videbitur: Quare in simili analogia,vt minus laboris sit,aliquot characterũ singularẽ paratã habere notitiã oporteret,nam quo rarior, aut frequẽtior ea locorũ proportio erit, per quę vocales & cõsonantes disponãtur, eo certior,vel incertior erit quęsiti verbi cõiectura,vnde si vocalium,& cõsonantiũ positio satis erit,vt eiusmodi analogia & ratio in vno tantũ verbo reperiatur,dubitandi omnis occasio tolletur,cũ eius rationis proprietas vni tantũ verbo cõueniat,huiusmodi erit, si in dictione quatuor literarũ prima vocalis sit, quia in eũ modũ vna tantũ dictio reperitur VRBS, dubitatio vlterius non procedet,quoties itaq; eiusmodi verbũ in scripto occurret,pręstabit illud eligi,ex quo certior cõsonãtiũ & vocaliũ etiã primo intuitu cognitio haberi possit. Quod si nulla vocaliũ & cõsonãtiũ discretio procedet, poterit nihilominus fieri cõiectura,licet sic illę disponãtur,vt in eũ modũ plura verba sint, & proinde minor fuisset futura certitudo, hoc fiet ex similium cõiectura,veluti si in quatuor vnius dictionis literis prima & quarta eędẽ figurę sint,rursus secũda & tertia similes,vt ꝓuenit ĩ ESSE, ECCE, SVVS, & huiusmodi alijs dictionibus,quę insigniores,& quarũ numerus quinariũ vel senariũ nõ excederet, tũ enim ad dirimẽdã earũ cõtrouersiã frequẽtium,& minus frequẽtiũ literarũ ratio vsũ suppeditabit. Nos in his tabulis latini,& vulgati sermonis itali dictiones tãtũ reposuimus,nã idẽ in cęteris linguis pręstare & prolixitate nimis molestum fuisset,& parũ necessarium: quod si occasio postulauerit, vt idem fiat in hispano, vel gallico alioúe sermone ad horum exemplar quiuis eius idiomatis verba poterit inuenire, eaq́ue in tabulis disponere.

TABVLA PRIMA

EX SOLIS VOCALIBVS CONSTITVTA

à	è	i	ò

ex consonantibus non reperitur

TABVLA SECVNDA

EX DVOBVS LITERIS, CONSTITVTA

Transpositio prima

prima & secunda vocalis.

ea	ij
ei	,, io
eo	

Tráspositio secúda ex cósonátibus nó reperit

Transpositio tertia.

Prima vocalis, secunda consonans.

		id	oh	yt
ab	en	,, il	os	
ac	es	in		
ad	et	is		
ah	ex	it		
,, al				
an				
at				

Transpositio quarta

prima consonans, secunda vocalis.

dà	de	,, li	do	,, fu
,, fà	,, fè	ni	,, lo	tu
,, la	,, le	si	,, sò	
,, ma	me			
,, sa	ne			
	re			
	se			
	te			

TABVLA TERTIA

EX TRIBVS LITERIS CONSTITVTA

Tranſpoſitio prima
trium vocalium

aio	eia	„ iua	oua	„ vai
aue	eoo	iui	„ oue	via
aui	eua		ouo	vie
auo	eue			„ voi
				vua
				vue

Trans.ſec.ex trib.cõs. no rep.

Tranſpoſitio tertia
Prima & ſec. voc. tertia cons.

ais	eam	iam	vah
ait	eas	ijs	vim
aut	eat	ius	vir
	eis		vis
	eos		vix
	eum		vos
			vox

Trans. quarta cõuerſa prçced.
pr. & ſec. cons. tertia vocalis

„ frà	„ die	„ chi	pro
ſta	„ tre		ſto
„ trà	ſpe		

Trans. quinta
prima voc. ſec.& tert.conſon.

abs	eſt
ars	
arx	
aſt	

Trans. ſexta. con. præ.
prima,& ſec. cons. tertia voc.

,, dai	,, bei	cio	noe	cui
,, ſai	beo	dij	,, poi	duo
,, gai	dea	dio		fui
,, hai	dee	fio		,, hai
,, lai	dei	,, mia		hui
,, mai	deo	,, mie		hic
,, rai	,, lei	,, mio		qua
,, ſai	mea	pia		quę
	meæ	pie		qui
	mei	pij		quo
	meo	pio		ſua
	,, neo	,, ria		ſue
	,, rea	,, rie		ſui
	,, ree	,, rij		ſuo
	rei	,, rio		tua
	,, ſei	,, ſia		tuæ
	zea	,, ſij		tui
		,, zia		tuo
		,, zie		
		,, zij		
		,, zio		

Trans. ſeptima
pr.& tert. vocalis. ſec.cons.

,, aco	edi	ibi	,, oca	vna
acu	edo	ibo	,, oda	vni
ago	egi	ida	odi	vno
ala	ego	ima	,, odo	
alæ	eme	,, ime	ora	
,, ali	emi	imo	oro	
alo	emo	ira	,, osa	
ama	,, era	ire	,, oso	
,, ame	ero	iri		
,, ami		ita		
amo		ite		

ani				
ano				
ara				
,,ari				
aro				
axe				
axi				
das		Tranſp. octaua con. pr.		
dat		prima & ter. con. ſecun. voc.		
fac	,,deh	bis	bos	cum
fas	dem	cis	cor	cur
fax	des	cit	cos	duc
hac	det	dic	,,con	dux
has	fel	hic	dos	fur
his	fex	his	hoc	lux
hos	hæc	nil	hos	mus
lac	hem	nix	mos	nux
mas	lex	ſic	non	pus
nā	mel	ſis	nos	ſub
pan	nex	ſit	nox	ſum
par	per		ros	ſus
pax	pes			
ſal	res			
ſat	rex			
tum	ſed			
	ter			

TABVLA QVARTA

EX QVATVOR LITERIS CONSTITVTA

	Tranſpoſitio prima	veie
	Quatuor vocalium.	veio
auia	ioue	viua
	ioui	viue

iuuo viui
viuo
vuca

Tranſ.ſec.cõ.pr.q̃tuor cõs.nõ re-
Tranſ. tert. (peritur
Tres primę voc. quarta cons.

aiax	eius	oues	viam
auem	euam	ouis	vias
aues		ouum	vijs
auis			vuam
			vuas
			vuis

Trãs.quar.c.p.tres pr.cõs.quarta
Trans.quinta. (voc.nõ repitur
Duæ primę voc.ter.& quar.cons.

præ	ſleo	,, cria	fluo
,, ſtai	,, ſtea	ſcio	,, grue
		,, ſtia	grui

Tranſ. ſep.
Prima voc. reliquę conſonantes

,, baia	,, beue	,, cioè	boue	,, guai
,, baie	,, deue	dici	boui	queo
,, baio	,, deuì	diua	,, coua	quia
caio	leua	diuę	,, couo	
caua	leuo	diui	,, doue	
caue	meio	diuo		
caui	,, neue	,, giua		
cauo	neui	,, giui		
,, daua	ſeuì	niue		
dauo		,, piua		
,, faua				
faue				
faui				

,,haue
laua
maio
naue
naui
nauo
raia
raie

abba
abde
abdo
adde
addo
agna
agnæ
agni
agno
agri
agro
alba
albi
albo
alga
,,alla
,,alle
,,alli
,,allo
alma
almæ
almi
almo

ecce
ęgra
ęgre
ęgri
ęgro
,,elle
,,ello
,,enſe
erga
,,erge
ergo
erra
,,erri
,,erro
,,erta
eſca
,,eſce
,,eſci
,,eſco
,,eſſa
,,eſſe
,,eſſi
eſto

Tranſp. nona.
Pr.& vlt.voc.reliquę cõſonãtes.

igni
illa
ille
illi
illò
immò
indi
ipſa
ipſe
ipſi
iſta
iſte
iſti

offa
olla
ollæ
olli
,,onda
,,onde
,,opra
orba
orbe
orbi
orbo
orca
orci
orco
,,orma
,,orme
,,orna
,,orni
orno
,,orſa

vlmo
vlta
vrbe
vrbi
,,vrla
,,vrli
,,vrlo
vrna
vrnæ
vrſa
vrſæ
vrſi
vrſo
vſſa
vſta

alta
alte
alti
alto
ambo
anna
anne
anno
ante
ansa
,, apre
apri
apro
arca
arcæ
arci
,, arco
arcu
argo
,, arma
,, armi
armo
,, arpa
arra
asto

orsa
orta
ortæ
orto
ossa
,, osse
ossi
,, osso
,, otto.

haud
laus

beas
bees
beat
beet
deam
deas

Transf.decima. c. p.
Pr. & vl.cons.reliquę voc.

dijs
fiat
fiet

boas

duas
duos
suam
suas
suis
suos

deis deos
deum
deus
meam
meas
meis
meos
meus
reor

suus

Transpositio vndecima
pr . sec. & quar. voc. ter . cons.

,, aita
audi
aula
aulæ
aura
ausa
auso

iano
ioci
ioco
iuba
iulo
iuno
iure
iuro

vaca
vaco
,, vada
vade
vadi
vado
vaga
vagæ
vagi
vago
valę
vana
vanæ
vani
vano
vase
,, veda
,, vede
,, vedi
,, vedo
vela

,, vele
veli
velo
vena
venæ
veni
vera
veræ
veri
vero
veto
vici
vidi
,, vile
vili
vina
vini
vino
viri
viro
viru
visa
viso
visu
vita
vitæ
viti
vito
voca
voco
vola
vole
,, voli

volo

Transp. vndec. c. p.
Prima, sec.& quar.cons.ter.voc.

clam	fles		flos
cras	spes		
flas	stet		
flat			
stas			
stat			

Trans. decima tertia
Prim.ter. & quar.voc.sec.cons.

abeo	egeo	idea	obeo
abij	egui	ideo	obij
acui	æque	ineo	ocio
acuo	equi		ocia
adeò	equo		ocij
alia	eruo		odio
alij	exeo		olea
alio	exui		olei
apio			oleo
aqua			
aquæ			
area			
áreæ			
areo			
arui			
aruo			
asia			

Transp. decimaquarta, c. p.
Prim.ter. quar. cons.sec.vocali.

dans	dent	hinc	frons	hunc
dant	mens		mons	tunc
hanc			post	

mars
pars

abel	ędas	ibam	opes	vras
abis	ędes	ibas		vres
acus	ędet	ibat		vris
alam	ędax	ibis		
alas	ępar	ibit		
ales		idem		
alis		iram		
alat		irim		
alet		iras		
amem		item		
amen		itis		
ames				
amet				
amer				
amor				
amas				
amat				
ames				
apes				
aras				
areș				

Trans. decimaquinta.
Prima & ter. voc. secundę cons.

Transp.deci.sex.& vltima cõ. prę.
Prima & tert. cons. secundæ voc.
Quia multas in se retinent transpositiones facilioris intelligentiæ gratia, in plures partiemur.

Consonantes & vocales similes

papa bibi momo
rara toto

coco.

Vocales ſimiles ſolum

„bara	bene	bibi	bolo	fuco
„cada	„bere	bini	bono	luco
cama	deme	cibi	colo	luſu
caſa	fece	diti	cono	luxu
dáma	fede	fidi	dolo	
„darà	„fele	fili	domo	
data	ferè	fini	dono	
faba	geme	„lidi	foco	
fama	„lece	miſi	foro	
fata	lene	niſi	homo	
gaza	„mele	ridi	„lodo	
lata	nece	riſi	loro	
laua	„pece	tibi	loto	
laxa	pene	vidi	modo	
maga	„pere		moto	
mala	pete		nodo	
nata	„reſe		nolo	
pala	rete		noto	
„para	ſæpe		„poco	
rapa	ſere		polo	
rara	tedæ		pomo	
rata	telæ		pono	
„ſala	teme		poro	
ſana	tene		roco	
ſata			rodo	
„tana			rogo	
			roto	
			„ſodo	
			ſono	
			tono	

Conſonantes ſimiles. c. p.

pape	cedi	bibo	coce	bubo
rare	ceto	dido	nono	rare
rari	dedi		tota	ruri
raro			toti	tuta
			toto	tute
				tuti
				tuto
		dissimiles omnes.		
base	cela	biina	bona	,,buco
basi	cæli	,,ciina	coce	cubo
cado	cælo	geiine	,,coda	cudo
cane	cæno	cito	,,core	curo
cano	cæpi	,,dica	,,cori	duco
,,capi	cæra	,,dice	,,cosa	dumo
,,capo	demi	dici	,,cosi	fuco
cara	dena	dico	cote	fugo
caræ	fera	dira	coxa	fumo
cari	heri	diræ	doli	fune
caro	hero	diri	domi	fure
cato	,,meco	fico	domo	furo
dabo	,,mela	fida	,,doue	fuse
,,dame	,,melo	fide	,,dosa	fusi
date	,,meni	fila	,,dota	gula
fagi	,,meno	,,file	dote	humi
fago	nemo	fimo	,,foce	humo
fame	nero	fine	,,fora	luca
,,fate	,,pela	fina	,,goda	luce
,,fati	,,peli	,,fino	,,gode	ludi
labe	,,pelo	libo	,,gola	ludo
lati	,,reca	lima	hora	,,lume
lato	,,reco	limæ	horæ	,,lumi
laxe	remi	limo	loca	luna
laxi	remo	nido	loci	lupa

E e

magi	,,teco	nólo	,,loda	lupo
mago	,,tede	nito	,,lode	mali
mali	,,tela	pica	,,lodi	mulo
malo	teli	pico	lora	mura
,,mani	telo	pila	lota	mure
,,mano	,,temi	pino	mola	muri
naſi		pira	molę	muta
naſo		rigo	mora	mute
nato		rima	mori	muto
pace		rimæ	,,noce	nubo
paci		,,rimo	,,noci	nuto
pali		,,risa	,,node	pura
palo		,,rise	nodi	purę
,,paue		,,rido	nola	puri
,,pate		ſimæ	noli	puro
pati		ſimo	,,noma	puta
,,pato		ſine	,,nome	puto
rado			,,nomi	rubi
rami			nota	rubo
ranæ			notæ	rude
rapa			noti	ruga
rape			noto	ſuda
raræ				ſude
rari				ſudi
raro				,,ſudo
ſale				tuba
ſali				tubæ
ſalo				tubo
ſane				
ſani				
ſano				
tace				
,,taci				

tale ,, **poca**
tali **poli**
poma
pomi
rode
roma
rosa
rose
,, **rese**
rota
rotæ
,, **soda**
sola
soli
sole
,, **soma**
,, **some**
sona
zona

Ratio vsus tabularum continuati scripti, in quo characterum figuræ permutantur.

ERAT in animo ad hanc rem sex literarum, quæ varijs modis transponi possent, in tabulis nexum proponere, quòd is numerus potissimus videbatur, nam plures literas eodem modo colligere nimis molestum erat, vt solum hoc opus vel in magnum volumen excresceret, pauciores verò parum fœcundum: Verùm hoc etiam visum est satis laboriosum, & parum necessarium: nam ad similium figurarum rationem multis modis poterat subsequi characterum nexus, vnde labor futurus fuisset parum vtilis inter tot literarum combinationes, quæ secundum similium:

analogiam in spacijs pari modo de vera indicare procederent, quarè consilium hoc satius prætermittendum duxi, quàm rem nimis molestam aggredi, alioquin parum vtilem, in cuius rei loco binarum dictionum tabulas proponimus, vbi modo ex duarum similium figurarum positione altera prius verbum terminat, altera subsequentis initio ponitur, modo inter trium sequelam diuisio vel post primem, vel post secundam cadit. Idem seruabitur & in quatuor similium concursu, vt modo post primam, modo post secundam incidat partitio. Eas tabulas ritè & suo ordine distinximus, vt facile cuique obuiam fiat, quæ quoq; loco verborum partitio quærenda sit, vt lector facilius intelligat. Ad hoc visum est eadem ratione tabulas eorum verborũ adijcere his, quæ insigniora viderentur, quod plures similes, & varias figuras pluribus in locis, modo bis, modo ter remaneant: quarum aliæ statim succedunt, aliæ verò interpositis alijs procedunt: quæ omnia & si cui minus vtilia poterunt videri, quod vel rem sic subsequi necessarium non sit, & sæpius aliter contingat, & inter plura eodem modo se habentia indicatu difficillimum sit, quod potissimum debeat eligi, quia tamen ea obseruatio ad rem pertinere visa est, prætermittendam non duxi: nam ea, quæ hoc modo incerta se habent consequentium regularum iudicio poterunt confirmari, vt inter plura tollatur ambiguitas.

Vocales solæ, quæ principio vnius, & fine alterius dictionis esse possunt.

anima	atq;
ille	etiam
dei	iouis
ego	omnis
tu	vides

Consonātes solę, quę in fine vnius & pcipio alterius esse possunt.

hoc	caput	nos	sapientes
illud	dabit	et	tenet.
ah	habet		
nil	licet		
num	manus		
non	negat		
amor	rogat		

Cum similes tres vocales erunt, & diuisio cadit apud secundam.

aucupij	iudico
iudicij	iacco
alij	iuno
eoo	omne

Si apud primam.

tibi	ijsdem

Si quatuor vocales in medio.

Tiberij	ij
eoo	oone

Si quatuor apud primam.

tu	vuula.

Tabula notabilium dictionum, in quibus secundæ, tertiæ, quintæ & sextę duplicantur

,, abbassarsi	accurro	,, afferro
,, abbattimento	,, affatto	,, alletto
accommodo	,, effetto	appello
assessor	,, effettuato	immissum
afficco	,, errasse	accurro
affiecesco	immitto	ossella
attollo		efferramenta

Tabula dictionum, in quibus secunda & tertia duplicatur, etiam consonāte sequēti.

,, abbracciamento	agglomero	effagito
,, abbracciare	agglutino	effleo
,, abbreuiare	aggrauo	effloreo
acclino	aggredior	effrænus
accliuis	aggrego	offleo
accludo	applaudo	offringo
accresco	applico	offrisco
accredo	approprio	oppleo
affleo	apprimè	opploro
afflo	approbus	opprimo
afflictus	attribuo	opprobrium.
affluo	,, ebbro	
affrico	ecclesia	

Si septem consonantes & apud tertiam ceciderit diuisio.

vrbs phthisis
stirps phthongus.

Si sex consonantes & apud secundam ceciderit diuisio.

amant phthisim
habent phthongum

si in medio

vrbs strabonis
stirps structuræ

Si quinq; consonantes & apud primam.

et phthisis
nec phthongus
amant strabones
diligunt structuras

Si apud tertiam.

vrbs studij
stirps brachij

Duplices consonantes cum duplicibus vocalibus sequentibus.

alluuio alluuies annuus. ſic & ſimil. dict.reperir poterūt

Ratio vſus tabularum orbicularis ſcripti, & earum vſus.

EXPOSCIT ratio, vt idem in orbiculari ſcripto, quod in ſimplici characterum permutatione exequamur, vt tabulas tradituri, in quibus ſimiles figuræ huius ſcripti modo plures, modo pauciores varijs modis diſponentur, earum nunc vſum indicemus, ne hoc ad ſolam mentis agitationem quis facturus facilius in errorem incidat: nam & difficile fuiſſet, eas dictiones memoria complecti, & lubricum in experimento labi, in quibus tabulis legitimum ordinem ſecuti ſumus, vt primum duarum literarum verba, mox trium & inde quatuor poneremus. Rurſus quemadmodum in illis variæ ſimiles collocentur, pleniſſimam rationem tradere mus, vt rem expendenti clarius liquebit. His adiecimus plurium literarum verba, in quibus figuræ ternæ ſimiles inicio medio & fine ſimul concurrunt. Adiunximus præterea binarum dictionum nexum, in quo figuræ, quæ priores dictiones terminant, quæq; mox ſequentes inchoant aſſimilantur, vel eædem ſunt, earum dictionum vſus in eo genere ſcripti adiumentum dabit, ad ea ſolum verba inueniendum, in quibus, vt in ſuo loco proximo volumine dictum eſt, reliqua omnis interpretatio firmabitur, & innitetur. Earum igitur vſus occaſio quoties obuenerit, habebit interpres quo recurrat, vt facilior ſibi aditus pateat ad interpretandum, vbi tabularum ſectiones interpreti, quo loco quæque dictio quærenda ſit, præfixo titulo indicabunt.

TAB. PRIMA

DICTIONVM DVARVM SIMILIVM LITERARVM.

ab de hi il tu

TAB. SECVNDA

DICTIONVM TRIVM LITERARVM.

Transpositio prima
prima & sec. similis

abi	„del	hic	tuæ
dea	dem	hij	tui
dei	des	his	tuo
deo	det	tua	tum

Transp. sec.
sec. & ter. similis

ede	„ahi	„chi?
odæ	nil	

Transp. tert.
prima & vltima similis

„che	iam	„mio	per	„pur
„gai	meo	par	pyro	seu

Transpo. quint. non reperitur, alię vsui (esse non possunt.

TAB. TERTIA

QVATVOR LITERARVM

Transpositiones. 1. 2. 3. 4. omittimus, quia inutiles.
Transp. 5. prima & sec. similis, reliquæ dissimiles.

abbas	abeo	dedi	demi	deos	hiat
abde	deam	deis	demo	„deue	tuam
abdo	deas	dele	dena	„ deui	tuas
				deus	tuba
					tube
					tuta
					tuum
					tuis
					tuus

Transſp. ſexta c. p.
ter.& quar. ſimilis, cęterę diſſimiles

abde	,,fede	ſede	actu	nutu
adde	fide	ſode	cætu	ortu
,, arde	inde	ſude	fætu	potu
aude	rade	vade	fotu	ritu
,,cade	ride	,, vede	ictu	ſitu.
cede	rode	vide	motu	
vide	rude	vnde	natu	

Tranſp. ſeptima omittitur.

Tranſp.8. p. diſſim. relique ſimiles.

aſtu.
eſtu.

Tranſp. nona prima & vlt. ſimiles, reliquæ diſſimiles.

apud	feci	leuo	pons	vlla
baſe	fili	libo	quot	vlta
bene	fimi	lido	ſtyx	vnca
,,bere	fixi	limo	vada	vnda
beue	foci	lino	vaga	vola
bibe	funi	ludo	vana	vrna
bile	furi	lugo	veda	vrſa
bimæ	,, lago	lupo	vela	vrta
binæ	lato	olor	vena	vſta.
bonæ	lauo	oſor	vera	
bouæ	laxo	pars	viſa	
fagi	lego	plus	vita	

Transſp. decima
2. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

dabo	tabe	idem	„file	vili
faba	tabo	ideo	fili	vile
fabe	adeo	bili	filo	
fabi	idæa	fila	nilo	

Transſp. vndecima, non reperitur.
Transſp. decima ter. prima tertia & quarta ſimilis.

ritu.

Transſp. quartadec. c. p. omittitur.
Transſp. quintadec. pr. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

arca	lanæ	peræ	reti	ſiue
arcæ	lena	peru	rite	viam
arco	lene	pori	„riti	vias
„bada	leni	poro	rota	vnam
coes	leno	pyra	rotæ	vras
coeę	lino	pyre	roto	vrat
„crea	luna	pyro	ruta	vrat
erga	meos	pura	rute	vnam
„erge	nepa	puræ	ſæua	vras
ergo	„para	puri	ſæuæ	
hali	pari	puro	ſæui	
halo	paro	rate	ſæuo	
lana	„pera	rete		

Transſp. ſextadec. vlt. c. p. ſec. & quar. ſimilis, reliquę diſſimiles.

hanc	diem	aper	vrat	cuma
acie	fiam	epar	vret	cuna
acre	piam	aret	vrit	cura
ecce	pium	erat	auia	dura
agni	viam	erit	aula	„duca

agri	ambo	orat	aura	fuga
,, ogni	immò	oret	auſa	fuma
,, fura	iuba	luna	muſa	pura
fuſa	iura	mula	muta	puta
gula	iuua	,, mura	nuda	quia.

TAB. QVARTA

DIVERSARVM DICTIONVM

Trium ſimilium in principio dictionis.

ſtupa
ſtudium
ſtupidum Maiuſcolis illis literis addere poteris
deficio fines ex libitu,& multę conſurgent dictiones.
hilaris

Trium ſimilium in fine dictionis.

paſtu
guſtu
faſtu & ſimilia
dàmno
,, nieghi
,, prieghi

Duæ ſimiles in fine, alteræ duæ ſimiles in principio ſequentis dictionis.

ars tua
lux zachariæ Si dictionibus his diuerſa principia & fines
eſt vxor addes, aliæ quoq; conſurgent dictiones.

Duæ ſimiles in fine altera principio alterius dictionis.

de fago pars talis tu zeno.
nil moror eſt vlla adde etiam & aliæ cōpo-
vno paruo dux zeno nuntur nouæ dictiones.

Vna similis in fine, duæ principio alterius dictionis.

hic dedit
illud efficit
ah illius
deum nouit

Egenus interpres principio & dictionum fine multas addere literas poterit.

non oportet
amor statuæ
is tua
et vxor
lex zabulonis

Vna similis in fine, alterius principio dictionis tres.

hic deficit
cur studes.

etiam si addes, nouas habes.

Hæc sunt, quæ hoc tempore de hac materia dici posse videbantur, atq; huiusmodi in re prodenda satis angustè scripsisse visi sumus, omnes enim, quos ad huc videre contigerit scriptores quàm angustissimè tetigerunt.

FINIS LIBRI.

Neapoli, Apud Io. Maria Scotum. 1563.